नालन्दा-देवनागरी-पालि-गन्थमालाय

अभिधम्मपिटके

धातुकथा-
पुग्गलपञ्ञत्तिपालि

पधानसंसोधको

भिक्खु जगदीसकस्सपो

बिहारराजकीयेन पालिपकासनमण्डलेन

पकासिता

बु० २५०४ वि० २०१७

१९६०

Nālandā-Devanāgarī-Pāli-Series

THE
DHĀTUKATHĀ
&
PUGGALAPAÑÑATTI

General Editor

BHIKKHU J KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD

(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504 **V. E. 2017**

1960

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men . "What is life ? Why should I live ? Why should I do anything ? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death ?" Nijinzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote "The whole life of my wife and of all mankind is death" How can we be saved from the body of this death ? This is the problem of religion

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation Craving is that which binds the individual to the creative process The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of tṛṣṇā or tanhā. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffering.

When the Upaniṣads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact It is a call to action. Make thyself that which thou know thou canst be. Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self. No change is possible with an unchanging consciousness We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect. Religion is not a creed, but a vital process. It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace. If few are chosen, it is because few choose to be chosen The Buddha laid stress on the creative freedom of man. The Buddha did not encourage dependence on the supernatural He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him The ten veramaṇīs or prohibitions or abstinences called *daśaśīla* or *daśaśikṣāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words : "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver " The first five are the Buddhist *pañcaśīla*

> Pāṇātipātā veramaṇī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Adinnādānā veramanī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Kāmesu micchācārā veramaṇī sikkhāpadaṁ
> samādiyāmi
> Musāvādā veramanī sikkhāpadaṁ samādiyāmi
> Surā-meraya-majja-pamādaṭṭhānā
> veramanī sikkhāpadaṁ samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged. If men were at peace within themselves, the outer conflicts

between nations would inevitably cease. By practising the Buddha's pañcaśīla we will develop patience, courage, love and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇaṁ paramaṁ sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *saṁsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

> "When this knowledge, his insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becomings, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : "Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself." Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāna, the Government of India decided to publish standard versions in Devanāgarī Script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

INTRODUCTION

1. The Pāli Tipiṭaka

After the passing away of the Buddha at Kusinārā, the disciples had assembled to pay their last homage to him. The Venerable Mahā Kassapa, the chief of the congregation, was delivering words of consolation to the bereaved assembly, reminding them of the declaration of the Buddha —"It is the very nature of all things near and dear to us that we must divide ourselves from them." Subhadra, a monk who had received ordination in an advanced age, however, did not look gloomy. He took a perverted view of the situation and spoke— "Do not grieve, brothers, for now we are definitely released from the restraint of the Great Teacher and his too rigid discipline. While the Teacher lived, we were constantly rebuked for failing to observe the hard rules; but, now we are at liberty to do as we please; therefore, do not grieve." These words sounded a note of warning against the future possible distortion of the Dhamma at the hands of faithless members of a similar category. The Venerable Mahā Kassapa felt an urgent need for convening a Grand Council of the leading Elders of the Sangha to make a full collection of the teachings, and also to adopt means for their right preservation and transmission to posterity. He addressed the Bhikkhus thus:—"Come, friends, let us chant together the Dhamma and the Vinaya." The Venerable Mahā Kassapa drew a list of five hundred names of the topmost disciples to be appointed as members of the Council. At first, the name of the Venerable Ānanda was left out in view of the fact that he had not attained Arhat-hood till then. But, as no one else in the Sangha had the privilege of listening to the Teacher so very closely and for such a long period of time, his participation was deemed necessary and important. He was, consequently, asked to go to a suitable abode and develop insight, so as to become an Arhat and be able in time to join the Council. King Ajātasattu made necessary arrangements for the accommodation and convenience

of the convention at Rājagaha, a favourite resort of the Teacher himself. A spacious beautiful pavilion was raised for the meeting at the entrance of the Sattapaṇṇi cave, on the northern side of the Vebhāra Hill.

Venerable Ānanda made the best efforts to train himself in developing insight. He kept walking up and down for the whole night absorbed in deep meditation; and, early in the morning, as he was going to stretch himself on the bed, his feet had left the ground and the head had not reached the pillow, at that moment, as if by a flash of light, darkness was dispelled and the sublime light of saint-hood dawned upon him. And, through his miraculous superhuman power of an Arhat, he appeared all of a sudden on his appointed seat in the hall, as if emerging out of the ground, exactly as the proceedings were going to be started.

With the permission of the Saṅgha, Venerable Mahā Kassapa asked Upāli questions on Vinaya, relating to the different monastic transgressions; the matter, the occasion, the individuals concerned, the principal rules (paññatti), the amended rules (anupaññatti) and all other details about them. In this, the Vinaya text was agreed upon and settled. Then, again, with the permission of the Sangha, he asked Ānanda questions on the Dhamma, the occasion of a sermon and the person or persons with reference to whom it was preached.[1]

The commentary, Atthakathā, of a much later date, assumes that the Abhidhamma Piṭaka was also included in the collection of the Dhamma, and that the Tipiṭaka, as it is available to us, was finalised at this very stage.[2]

A century after the passing away of the Buddha, a great controversy arose in the Sangha concerning the interpretation of some Vinaya rules. This necessitated the holding of the Second Council at Vesālī. Seven hundred leading Elders from distant parts of the country assembled to take part in

1. *Cullavagga*, Chapter xi. 2 *Sumangalavilāsinī*, *Nidāna-kathā*.

it; and they had drawn up a new edition of the Scripture, resulting in the fixing up of the Piṭakas, Nikāyas, Aṅgas and Dhammakkhandhas[1].

A century after, when King Asoka embraced Buddhism and gave patronage to its propagation, the richly furnished monasteries became centres of attraction even for the members of other sects. They donned the yellow robe, either by proper ordination or stealthily, and went about as Bhikkhus enjoying the privileges and honour given to them. They could not, however, leave their own inclinations behind, and began to twist and distort the Doctrine in their own ways. This led to a state of confusion and it became difficult to distinguish the true principles from the coloured ones. The Elders felt the necessity of safeguarding the purity of the Dhamma by affecting a total purge of the alien elements in the philosophical life of the Saṅgha. This task was entrusted to the Venerable Moggaliputta Tissa, a saint, a thinker and a writer. He compiled a book called the Kathāvatthu, refuting all the foreign theories, which was adopted as a book of the Tipiṭaka at the Third Council held at Pāṭaliputta under his presidentship. After the council, Asoka despatched missionaries to the then civilised parts of the world for a wide propagation of the Dhamma[2].

Prince Mahinda and Princess Saṅghamittā renounced the world and joined the Order to lead a mission to Sīhaladīpa (Ceylon). Since then, the island became a stronghold of Buddhism, and, even up to this day, has maintained the tradition of Pāli Tipiṭaka with all religious zeal[3]

Up till then, the Tipiṭaka was traditionally handed down orally from teachers to pupils. The complete Scripture was compiled in the form of books for the first time in Ceylon in 29 B. C., under the patronage of king Vaṭṭagāmani Abhaya, with all the detailed classifications that are now obtained in the Pāli Tipiṭaka of the Theravāda School. This was done at the

---

1. *Cullavagga*, chapter XI. 2. *Mahāvaṁsa*, chapter V. 3. *Mahāvaṁsa*, op. cit.

Council convened for the purpose, known as the Fourth Great council[1].

The Fifth Council, according to orthodox tradition, was held at Mandlay, Upper Burma, in 1871, under the patronage of king Mindon. In this Council the entire Pāli Tipiṭaka was revised, re-edited and finally engraved on 729 marble slabs as follows[2]—

Vinaya:	111 slabs
Sutta:	410 slabs
Abhidhamma:	208 slabs

Now, in this present age, the necessity of bringing out an upto-date edition of the Tipiṭaka printed on modern machines was felt. This task was taken up by the Burmese Chaṭṭha Saṅgāyana, the Sixth Great Council, held in Rangoon, which opened on the 17th May, 1954 in the artificially built Rock Cave, especially constructed for the purpose, at a little distance from the city Two thousand and five hundred of the most erudite Bhikkhus, from all parts of the world, participated in chanting the Tipiṭaka together. A modern printing press was installed in a separate building and there the texts were printed as soon as they received the sanction of the Saṅgāyana. The Council kept functioning for two years, and concluded on the fullmoon day, May 1956, synchronising with the 2500th Jayanti of the Buddha

In Ceylon, Burma, Thailand and Cambodia the principal religion of the people is Theravāda Buddhism, that adheres to Pāli Tipiṭaka as its Scripture There, they have been having editions of it in their own scripts Pāli Text Society, London, has been able to complete the publication of a major portion of it in Roman characters But, as yet, it is not fully available in any script of India.

It is with a view to removing this want that the Government of India and the State Government of Bihar have jointly sanctioned a scheme of editing and publishing the entire Pāli

1. *Mahāvaṁsa*, chapter x-xxiii. 2. बौद्ध धर्म के २५०० वर्ष, १९५६, p. 35.

Tipiṭaka in Devanāgarī, which will be complete in 40 volumes of about 400 pages each. This task has been entrusted to the Devanāgarī Tripiṭaka Publication Department, Nalanda. It aims at presenting a co-ordinated edition of the text based on the printed books in Roman, Sinhalese, Burmese and Siamese scripts.

The following chart will show the distribution of books in the literature:—

TIPIṬAKA

Vinaya Piṭaka	Sutta Piṭaka	Abhidhamma Piṭaka
1. Mahāvagga	1. Dīghanikāya	1. Dhammasaṅgaṇi
2. Cullavagga	2 Majjhimanikāya	2. Vibhaṅga
3. Pārājika	3 Saṁyuttanikāya	3 Dhātukathā
4 Pācittiya	4 Aṅguttaranikāya	3. Puggalapaññatti
5 Parivāra	5 Khuddakanikāya	5. Kathāvatthu
	which contains the	6 Yamaka
	following fifteen	7. Paṭṭhāna
	books:—	
	i Khuddakapāṭha	
	ii. Dhammapada	
	iii Udāna	
	iv Itivuttaka	
	v. Suttanipāta	
	vi Vimānavatthu	
	vii Petavatthu	
	viii. Theragāthā	
	ix. Therīgāthā	
	x. Jātaka	
	xi. Niddesa	
	xii. Paṭisambhidāmagga	
	xiii. Apadāna	
	xiv. Buddhavaṁsa &	
	xv. Cariyāpiṭaka	

2. The Present Volume

The present volume contains the third and the fourth *Pakaraṇas* of the *Abhidhammapiṭaka*—the *Dhātukathā* and

the *Puggalapaññatti* An introduction is given herebelow to the contents and style of the same—

1. THE DHĀTUKATHĀ

The scope of the book is wider than what its name seems to suggest It is devoted not only to the study of the *Dhammas* as related to *Dhātu*, but also to *Khandha* and *Āyatana*. It has been, therefore, often suggested that a proper name of it would have been '*Khandha-Āyatana-Dhātukathā*' The study is based on the following two considerations

(i) How far are the *Dhammas* included in the *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* divisions, and also how far they are not; and

(ii) How far are the *Dhammas* associated with the contents of the *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* divisions, and also how far they are not

All possible questions have been raised that could arise under these considerations, which are sometimes very complicated and tricky Unless one has a very clear and prompt presence of the distribution of the *Dhammas* under these divisions, it would be difficult to follow the trend of a page There are 14 Chapters in the book, representing so many aspects of study of the *Dhammas* under the above two considerations These are--

1 SANGAHĀSANGAHO

This Chapter studies in how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are the *Dhammas* included, and in how many not. Thus—

1 (a) In how many *Khandhas*, in how many *Āyatanas*, and in how many *Dhātus* is *Rūpakkhandha* included ?
It is included in one *Khandha*, in eleven *Āyatanas*, and in eleven *Dhātus*.

(b) In how many it is not included ?
It is not included in four *Khandhas*, in one *Āyatana*, and in seven *Dhātus*

2. (a) In how many *Khandhas*, in how many *Āyatanas*, and in how many *Dhātus* is *Vedanākkhandha* included ?

It is included in one *Khandha*, in one *Āyatana* (i.e., *Dhamma*), and in one *Dhātu* (i.e., *Dhamma*).

(b) In how many it is not included ?
It is not included in four *Khandhas*, in eleven *Āyatanas*, and in seventeen *Dhātus*.

** ** **

5. (a) In how many *Khandhas*, in how many *Āyatanas*, and in how many *Dhātus* is *Viññāṇakkhandha* included ?
It is included in one *Khandha*, in one *Āyatana*, and in seven *Dhātus*

(b) In how many it is not included ?
It is not included in four *Khandhas*, in eleven *Āyatanas*, and in eleven *Dhātus*.

6. (a) In how many are *Rūpakkhandha* and *Vedanākkhandha* included ?
They are included in two *Khandhas*, in eleven *Āyatanas*, and in eleven *Dhātus*

(b) In how many they are not included ?
They are not included in three *Khandhas*, in one *Āyatana*, and in seven *Dhātus*.

Rūpakkhandha and *Saññākkhandha* *Rūpakkhandha*, *Vedanākkhandha* and *Viññāṇakkhandha* ..

** ** **

16 (a) In how many *Khandhas*, in how many *Āyatanas*, and in how many *Dhātus* are the five *Khandhas* included ?
They are included in all the *Khandhas*, in all the *Āyatanas*, and in all the *Dhātus*

(b) In how many they are not included ?
They are not un-included in any *Khandha*, *Āyatana* or *Dhātu*.

17. (a) In how many .. is *Cakkhāyatana* included ?
It is included in one *Khandha*, in one *Āyatana*, and in one *Dhātu*.

(b) In how many it is not included ?

It is not included in four *Khandhas*, in eleven *Āyatanas*, and in seventeen *Dhātus*.

** ** **

27. (a) In how many . . is *Manāyatana* included ?

It is included in one *Khandha* (i e., *Viññāṇakkhandha*), in one *Khandha* (i.e., itslef), and in seven *Dhātus* (viz *Mana, Cakkhuviññāna ... Manoviññāṇa*).

(b) In how many it is not included ?

It is not included in four *Khandhas*, in eleven *Āyatanas*, and in eleven *Dhātus*.

28. (a) In how many . . is *Dhammāyatana* included ? Except the *Asankhata-dhātu*, it is included in four *Khandhas* (i.e., *rūpa, vedanā, saññā*, and *sankhāra*), in one *Āyatana*, and in one *Dhātu*. .

** ** **

40. (a) In how many . are all the twelve *Āyatanas* included ?

They, leaving out the *Asankhata-dhātu*, are included in all the *Khandhas*, in all the *Āyatanas*, and in all the *Dhātus*.

(b) In how many they are not included ?

They are notun-included in any one of them

.. *Cakkhudhātu* .. *Manoviññānadhātu* all the eighteen *Dhātus*..

** ** **

77. (a) In how many is *Dukkha-sacca* included ?

It is included in all the *Khandhas*, in all the *Āyatanas*, and in all the *Dhātus*

78. (a) In how many . . is *Samudaya-sacca* included ?

It is included in one *Khandha* (i e , *Saṅkhāra*), in one *Āyatana* (i e , *Dhamma*), and in one *Dhātu* ..

79. (a) In how many . is *Magga-sacca* included ?

It is included in one *Khandha* (i.e., *Saṅkhāra*), in one *Āyatana*, and in one *Dhātu*.

80. (a) In how many ... is *Nirodha-sacca* included ?

It is not included in any *Khandha*. It is included in one *Āyatana*, and in one *Dhātu* (i.e., *Dhamma*)...

** ** **

The same process is repeated, with necessary changes, with the *Indriyas*, *Paṭiccasamuppāda*, *Iddhipādas*, *Jhānas*, *Appamaññas*, *Balas*, *Maggas*, *Phassa*, *Vedanā*, *Saññā*, *Cetanā*, *Adhimokkha*, *Manasikāra* and *Citta*.

** ** **

Then, the same process follows with the heads of the *Tika* and the *Duka* groups, as below—

176 (a) In how many . the *Kusala* and the *Akusal Dhammas* are included ?

They are included in four *Khandhas* (i.e , *vedanā*, *saññā*, *sankhāra*, *viññāna*), in two *Āyatanas* (i e., *mana*, *dhamma*), and in two *Dhātus* .

177 (a) In how many are the *Abyākata-Dhammas* included ?

Leaving out *Nibbāna*, they are included in all the *Khandhas*, in all the *Āyatanas*, and in all the *Dhātus*.

. *Aranā dhammā* *Saranā dhammā*...

2 SANGAHITENA ASANGAHITAM

This Chapter studies in how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* not-included, that, together with some other *Dhamma* or *Dhammas*, are included in the same *Khandha*, but not in the same *Āyatana* or *Dhātu*. Thus :—

1 In how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* not-included, that, together with *Cakkhāyatana* ... *Phoṭṭhabbāyatana*, *Cakkhudhātu* *Phoṭthabbadhātu*, are included in the same *Khandha*, but not in the same *Āyatana* or *Dhātu* ?

They are not-included in four *Khandhas*, in two *Āyatanas*, and in eight *Dhātus* ..

7. In how many ... are those *Dhammas* not-included in the same *Khandha*, but not in the same *Āyatana* or *Dhātu* ?

They are not-included in four *Khandhas*, in two *Āyatanas*, and in eight *Dhātus*..

3. ASANGAHITENA SANGAHITAṀ

This Chapter studies in how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* included, that, together with some other *Dhamma* or *Dhammas*, are not-included in the same *Khandha*, but are included in the same *Āyatana* and in the same *Dhātu*. Thus, for example—

1. In how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* included, that, together with *Vedanākkhandha-Saññākkhandha-Saṅkhārakkhandha-Samudayasacca-Maggasacca*, are not-included in the same *Khandha*, but are included in the same *Āyatana* and in the same *Dhātu* ?

Leaving out *Nibbāna*, they are included in three *Khandhas*, in one *Āyatana*, and in one *Dhātu*.

4. SANGAHITENA SAṄGAHITAM

This Chapter studies in how many *Khandhas*, *Āyatanas*, and *Dhātus* are those *Dhammas* included, that, together with some other *Dhamma*, are included in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* that are again included in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu*, together with still other *Dhammas*. Thus, for example—

1. In how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* included, that together with those *Dhammas* are included in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* that are again included in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* together with *Samudayasacca-Maggasacca* ?

They are included in one *Khandha*, in one *Āyatana* and in one *Dhātu*.

5. ASANGAHITENA ASANGAHITAṀ

This Chapter studies in how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* not-included that, together with some other *Dhammas*, are not-included in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu*, that are again not-included

in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu*, together with still other *Dhammas*. Thus, for example--

1. In how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* not-included that, together with those *Dhammas*, are not-included in the same *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu*, together with *Rūpakkhandha* ?

They are not-included in one *Khandha*, in one *Āyatana*, and in seven *Dhātus*.

6. SAMPAYOGO VIPPAYOGO

This Chapter studies with how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* the *Dhammas* are associated, and with how many they are not associated Thus, for example --

1. (a) With how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* is *Rūpakkhandha* associated ?

   With none, (for, it cannot be associated with itself; nor can it be associated with others that are mental).

   (b) With how many it is not associated ?

   It is not associated with four *Khandhas*, with one *Āyatana*, and with seven *Dhātus* And, it is not associated partially with one *Āyatana*, and with one *Dhātu* (i.e , *Dhamma*).

2. *Vedanākkhandha* is associated with three *Khandhas* (i e , *Saññā*, *Saṅkkhāra*, *Viññāna*), with one *Āyatana* (i e , *Mana*), and with seven *Dhātus* (i.e., *Mana*, *Cakkhu ..Manoviññāṇa*) With one *Āyatana* and one *Dhātu* it is associated partially (i e., *Dhamma*, in as much as it is mental). . Similarly with *Āyatanas*, *Dhātus*, *Indriyas*, *Saccas* and others.

It should be noted that, as *Nāma* (mind) is absolutely distinct from *Rūpa* (matter), only the mental *Dhammas* can be associated with those *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* that are mental.

7. SAMPAYUTTENA VIPPAYUTTAṀ

This Chapter studies from how many *Khandha*, *Āyatana*

and *Dhātu* are those *Dhammas* dissociated, that are dissociated from those *Dhammas* that are associated with some other *Dhammas*. Thus, for example—

1. From how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* dissociated, that are dissociated from those *Dhammas* that are associated with *Vedanākkhandha-Saññākkhandha-Saṅkhārakkhandha-Viññāṇakkhandha*, *Manāyatana* ?

They are dissociated from four *Khandhas*, from one *Āyatana*, from seven *Dhātus*, and partially from one *Āyatana* and one *Dhātu*

8. VIPPAYUTTENA SAMPAYUTTAM

This Chapter studies with how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* associated, that are associated with those *Dhammas* that are dissociated from some other *Dhammas*. Thus, for example—

1 With how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* associated, that are associated with those *Dhammas* that are dissociated from *Rūpakkhandha* ?

With none

The four psychic *Khandhas* are dissociated from *Rūpakkhandha*, they cannot be associated with other *Dhammas* *Rūpa* and *Nibbāna* are dissociated from *Vedanākkhandha;* that is not associated with any other *Dhamma*. Thus, those cannot be associated with any, that are dissociated from any other. Therefore, all the questions in this Chapter must be answered in the negative.

9. SAMPAYUTTENA SAMPAYUTTAṀ

This Chapter studies with how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* associated that are associated with those *Dhammas* that are associated with some other *Dhammas*. Thus, for example—

1. With how many ... are those *Dhammas* associated that are associated with those *Dhammas* that are associated with *Vedanākkhandha-Saññākkhandha-Saṅkhārakkhandha* ?

They are associated with three *Khandhas*, with one *Āyatana*, with seven *Dhātus*, and partially with one *Āyatana* and one *Dhātu*.

10. VIPPAYUTTENA VIPPAYUTTAṀ

This Chapter studies from how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* dissociated that are dissociated from those *Dhammas* that are dissociated from some other *Dhammas*. Thus, for example—

1. From how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* dissociated that are dissociated from those *Dhammas* that are dissociated from *Rūpakkhandha* ?

They are dissociated from four *Khandhas*, from one *Āyatana*, from seven *Dhātus*, and partially from one *Āyatana* and one *Dhātu*.

11 SANGAHITENA SAMPAYUTTAṀ VIPPAYUTTAM

This Chapter studies (a) with how many *Khandha*, *Āyatana* and *Dhātu* are those *Dhammas* associated that are not included in the same *Khandha*, but included in the same *Āyatana* and *Dhātu*, together with some other *Dhammas* : and (b) from how many they are dissociated Thus, for example—

1 (a) With how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* associated that are not-included in the same *Khandha*, but included with *Samudayasacca* and *Maggasacca* ?

They are associated with three *Khandhas*, with one *Āyatana*, with seven *Dhātus*, and partially with one *Khandha*, one *Āyatana*, and one *Dhātu*.

(b) From how many they are dissociated ?

They are dissociated from one *Khandha*, from ten *Āyatanas*, from ten *Dhātus*, and partially from one *Āyatana* and one *Dhātu*.

12. SAMPAYUTTENA SANGAHITAM ASANGAHITAṀ

This Chapter studies (a) in how many *Khandhas*, *Āvatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* included that are associated with some other *Dhammas;* and (b) in how many they are not-included. Thus, for example—

1. (a) In how many ... are those *Dhammas* included that are associated with *Vedanākkhandha*, *Saññākkhandha* and *Saṅkhārakkhandha*

They are included in three *Khandhas*, in two *Āyatanas*, and in eight *Dhātus*.

(b) In how many they are not included ?

They are not included in two *Khandhas*, in ten *Āyatanas*, and in ten *Dhātus*.

13 ASAṄGAHITENA SAMPAYUTTAM VIPPAYUTTAṀ

This Chapter studies (a) with how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* associated that are not included in the same *Khandha*, *Āyatana* or *Dhātu*, together with some other *Dhammas;* and (b) from how many they are dissociated Thus, for example--

1. (a) With how many *Khandhas*, *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* associated that are not included in the same *Khandha*, *Āyatana* or *Dhātu*, together with *Rūpakkhandha* ?

They are associated with three *Khandhas*, and partially with one *Āyatana*, and with one *Dhātu*.

(b) From how many they are dissociated ?

They are dissociated from one *Khandha*, from ten *Āyatanas* from ten *Dhātus*, and partially from one *Āyatana* and one *Dhātu*.

14. VIPPAYUTTENA SANGAHITAM ASANGAHITAṀ

This Chapter studies (a) in how many are those *Dhammas* included that are dissociated from some other *Dhammas*, (b) and in how many they are not included. Thus, for example—

1. (a) In how many *Khandhas* *Āyatanas* and *Dhātus* are those *Dhammas* included that are dissociated from *Rūpakkhandha* ?

   They are included in four *Khandhas*, in two *Āyatanas*, and in eight *Dhātus*.

(b) In how many they are not included ?
They are not included in one *Khandha*, in ten *Āyatanas*, and in ten *Dhātus*

---

2. THE PUGGALAPAÑÑATTI

The *Puggalapaññatti* is very much different from the other books of the *Abhidhammapiṭaka*, both in language and style. It is devoted not to the study of the *Dhammas* but to the human types, considered from different criteria. It follows the method of *Anguttara-Nikāya* in grouping the classifications by way of ascending numerical order, from one to ten. Let us, to illustrate, take the following quotations from the translation of the book :—

HUMAN TYPES BY ONE

(i) What sort of person is one of perturbable nature ?

Here a person obtains the attainments (of ecsatic trance) whether accompanied by the idea of form or by an idea of formless, and he does not surely obtain them as he desires, nor without difficulty, nor without toil, neither does he get into, nor get up from them where he desires, when he desires, and as long as he desires; there is this possibility that indolence coming over him should perturb those attainments. Such a person is said to be of perturbable nature.

** ** **

(1) What sort of person is said to be a worldling ?

The person whose three fetters have not been put away and who is not proceeding to put these away– such a person is said to be a worldling.

** ** **

(i) What sort of person is said to be 'equal-headed' ?

The person in whose case no sooner does the termination of sinful tendencies take place than the life terminates. Such a person is said to be 'equal-headed.'

** ** **

(i) What sort of person is a 'noble one' ?

One who has attained any of the eight stages of sainthood is said to be a 'noble one'.

** ** **

(i) What sort of person is *Sammāsambuddha* ?

Here a certain person who himself thoroughly understands the truths in regard to doctrines unheard of before, and attains omniscience there in, as well as mastery over the fruitions—this sort of person is said to be *Sammāsambuddha* (Perfectly Enlightened One).

** ** **

(i) What sort of person is an *Arhat* ?

The person whose attachment to form and the formless, to pride, haughtiness and ignorance has been entirely put away is said to be an *Arhat.*

HUMAN TYPES BY TWO

(i) What sort of person is a slanderer ? What then is slandering ?

That which is slander, that which is slandering, and that which is calumny. This is said to be slander. He in whom this slander remains unremoved is said to be a slanderer

(ii) What sort of person is quarrelsome ? What then is quarreling ?

That which is a quarrel, that which is quarreling, and that which is quarrelsomeness, the way of quarrel, the point of dispute, the coming to fight, unrelenting—this is called quarreling. A person in whom such quarreling remains unremoved is said to be a quarrelsome person

** ** **

(i) What sort of person is shameless ? What then is shamelessness ?

That which is not being ashamed where one should be ashamed, the not being ashamed of acquiring sinful and immoral qualities—this is said to be shamelessness. A person

who is possessed of this shamelessness is said to be a shameless person.

(ii) What sort of person is impudent ? What then is impudence ?

Not repenting where one ought to, not repenting of the acquiring sinful and immoral qualities—this is said to be impudence. A person who is possessed of impudence as this, is said to be impudent.

** ** **

Which two persons are rare in this world ?

He who does good first and he who recognises it — these two persons are rare in this world.

** ** **

Which two persons are hard to satisfy ?

He who stores up whatever he gets and he who gives away whatever he gets —these two persons are hard to satisfy.

HUMAN TYPES BY THREE

(i) What sort of person is dung-tongued ?

Here a certain person who is a liar . . would say he saw those things which he never saw, and would not say which things he actually witnessed· thus either for his own sake, or for the sake of others, or for the sake of any least gain to him, he would speak untruth consciously Such a man is said to be dung-tongued.

(ii) What sort of person is flower-tongued ?

Here a certain person giving up falsehood .. if he has not seen it, he atonce says that he has not seen it, but on the contrary if he has seen it, he says what he has seen. Thus, neither for his own sake nor for the sake of others, nor for the sake of any least gain to him would he speak untruth consciously. Such a person is said to be flower-tongued.

(iii) What sort of person is honey-tongued ?

Here a certain person speaks those words that are blame-

less, pleasing to the ear, lovely, appealing to the heart, urbane, coveted by many and fascinating to many. Such a person is said to be honey-tongued.

** ** **

(i) What sort of person is blind ?

Here a certain person does not possess that sight whereby he can discover and attain that wealth which has not been attained, or can augment it, he has not even that insight whereby he can distinguish good and bad, the blameworthy and the blameless, the superior and the inferior states and the admixture of dark and light qualities. Such a person is said to be blind.

(ii) What sort of person is one-eyed ?

Here a person possesses that eye which can help him to bring that wealth which he could not attain before and also to increase it, as well as that insight which makes it possible for him to know the good and bad, the blameworthy and the blameless. Such a person is said to be one-eyed

(iii) What sort of person is two-eyed ?

Here a person possesses that eye which can help him to bring that wealth which he could not attain before and also to increase it, as well as that insight which makes it possible for him to know the good and the bad, the blameworthy and the blameless, the superior and the inferior states, and the admixture of dark and light qualities. Such a person is said to be two-eyed.

** ** **

(i) What sort of person is like a line drawn on stone ?

Here a certain person becomes repeatedly angry and that anger endures for long, just as a line drawn on stone is so indelible that it cannot be effaced soon either by wind or by water, but lasts long. So also there is a person etc. Such is the person who may be said to be like a line drawn on stone.

(ii) What sort of person is like a line drawn on earth ?

Here a certain person gets angry repeatedly, but his passion

does not last long; for instance, a mark on earth disappears quickly either by wind or by water and does not last long ; in the same manner there is a certain person etc. Such is the person who may be said to be like a line drawn on earth.

(iii) What sort of person is like a line drawn on water ?

Here a certain person who, even if he is spoken to in a strong and harsh and unpleasent manner, is connected and coherent, and makes himself agreeable. Just as a line drawn on water disappears quickly and does not last long, so also a certain person etc. Such is the person who may be said to be like a line drawn on water.

** ** **

(i) What sort of person is one to be easily measured ?

Here is a certain person who is haughty, insolent, fickle, garrulous . unmindful, of unsettled and erring mind, with his senses out of hand. Such a person is one who may be easily measured.

(ii) What sort of person is one hard to be measured ?
Here a certain person who is not haughty, not insolent, not fickle ... his senses controlled. Such person is one who is hard to be measured.

(iii) What sort of person is unmeasurable ?

Here is a certain person who on the wearing out of the sinful tendencies, devoid of these, having by himself come to know and realise even in this life emancipation of mind and of insight, lives in attainment there of. Such a person is said to be unmeasurable.

HUMAN TYPES BY FOUR

(i) What sort of person is blameworthy ?

Here a certain person has come to have blameworthy action, speech and thought Such is the person who is said to be blameworthy.

(ii) What sort of person is exceedingly blameworthy ?

Here a certain person has come to have more of blameworthy action, speech and thought and less of unblameworthy action, speech and thought. Such is the person who is said to be exceedingly blameworthy.

(iii) What sort of person is little blameworthy ?

Here a certain person has come to have more of unblameworthy conduct, speech and thought and less of blameworthy conduct, speech and thought Such is the person who is said to be little blameworthy

(iv) What sort of person is blameless ?

Here a certain person has come to have blameless conduct, speech and thought Such a person is said to be blameless.

** ** **

(i) What sort of person is one who makes a fit but not a prompt reply ?

Here a certain person answers correctly but not quickly when a question is put to him Such a person is said to be one who makes a fit but not a prompt reply

(ii) What sort of person is one who makes a prompt but not a fit reply ?

Here a certain person answers quickly but not fitly when a question is put to him Such a person is said to be one who makes a prompt but not fit reply

(iii) What sort of person is one who makes a fit and prompt reply ?

Here a certain person who answers quickly and says the fit thing when a question is put to him, is said to be a person who makes both a fit and prompt reply.

(iv) What sort of person is one who makes neither a fit nor a prompt reply ?

Here a certain person who answers neither quickly nor fitly when a question is put to him, is said to be a person who makes neither a fit nor a prompt reply.

** ** **

(i) What sort of person is one who thunders but rains not ?

Here a certain person does not act up to what he says. Just as the cloud that thunders but rains not, so also is this person

(ii) What sort of person is one who rains but thunders not ?

Here a certain person acts without speaking Just as a cloud that rains without thundering, so also is this person.

(iii) What sort of person is one who thunders as well as rains ?

Here a certain person speaks and acts Just as the cloud that thunders and rains, so also is this person.

(iv) What sort of person is one who neither thunders nor rains ?

Here a certain person neither speaks nor acts Just as the cloud that neither thunders nor rains, so also is this person.

HUMAN TYPES BY FIVE

(i) How does a person who has given despise ?

Here is a certain person to whom a person gives garment, food, alms-bowl, bed, seat, things necessary for the sick and medicine and requisites , to the latter it occurs thus—I give this person, on the other hand, accepts. Giving this to him, he despises him ; thus a person giving, despises

(ii) How does a person despise by living together ?

Here a certain person dwells with a person for two or three years ; by living together with him he despises him ; thus a person despises by living together

(iii) How is a person a gape-mouth ?

Here a certain person, while the praise or dispraise of a person is being uttered, becomes quickly infatuated about him ; thus is a person a gape-mouth .

(iv) How does a person become dull and stupid ?

Here a certain person does not know blameworthy or blameless qualities, does not know low or excellent qualities, does not know dark or bright qualities; thus a person becomes dull and stupid.

3. The Present Edition

This presents a co-ordinated edition in Devanāgarī of the third and fourth *Pakaranas* of the Abhidhammapiṭaka–the Dhātukathā & the Puggalapaññatti based on the following versions of the text—Burmese, Chaṭṭha-saṅgāyana publication, 1956; Siamese, Mahāmakuṭa Government publication, 1926; and Roman—*Dhātukathā*, edited by E. R. Gooneratne, (P.T S. London, 1892.) and *Puggalapaññatti*, edited by R. Morris, (P.T.S. London, 1883.)

For preparing our MSS, we have adopted the Chaṭṭha-saṅgāyana edition as our basic text, an edition that has been brought out by the efforts and sanction of an international Saṅgha constituting of the zealous holders of the orthodox Theravāda tradition. Very often, we have agreed in selecting the readings and in paragraph-arrangement, but, we have broken new grounds by providing a system of headings and sub-headings and adopting a method of punctuation, thereby making the text more useful for the modern reader.

(*a*) *Headings*

In the old-fashioned books, no headings have been given in the beginning of a section. Instead, it is at the end that we have words like. *niṭṭhitaṁ*. But, to the modern reader, this presents a difficulty in forming a complete picture of the text as an organic unity. We have, therefore, ventured to provide headings, numbered and arranged, with the purpose of bringing to relief the order and sequence in the parts of it. As far as possible, the headings have been constructed with words picked up from the body of the text, the chief objective being to indicate at the outset what does the section contain. Our readers should note that they have been supplied by us and that they do not belong to the original text

The principal headings have been printed in 16pt.

Mono Black and are numbered, with the article sign. Notable heads contained in it have also been printed in 16pt. Mono Black, but have not been numbered. The sub-headings have been serially numbered either in figures or in letters and have been printed in 14pt. Mono Black. Headings, still subordinate to it have been numbered and printed in 12pt. Mono Black. In the folio of odd pages, it is only the principal headings that have been mentioned, not the subordinate ones.

(*b*) *Selection of readings*

In selecting a reading for our text out of the variants available, philological justification, no doubt, has been the chief consideration; but, at the same time, we have not lost sight of the importance of the historical usage When different forms are both grammatically correct and current in use, we have put one in the text and mentioned the others in the footnotes In such cases, selection of one form does not mean the rejection of others.

(*c*) *Punctuation marks*

Originally, no punctuation marks were used in Pāli, except, perhaps, one for full-stop. The Siamese edition has followed the same tradition But, as the syntax of Pāli is, at times, so very difficult and complicated, the use of the modern marks of punctuation is decidedly advantageous in making out the meaning explicit and in bringing out clearly the interconnections between the different constituent clauses and phrases, which, in thier absence, would have remained obscure, if not misleading. We have, therefore, used all the modern marks freely, not in a mechanically rigid manner; but, only with a view to facilitating the correct understanding of the sentences. And in this, we have tried to be systematic and consistent

The following marks have been used—full-stop of Devanāgarī (।); comma (,), Colon (:); semicolon (;); note of interrogation (?); note of interjection (!), hyphen (-); dash (—); double inverted commas (" "); and single inverted commas (' ')

(*d*) *Abbreviations*

In the foot-note, the abbreviation रो० stands for the Roman edition, सी० for the Sinhalese edition, स्या० for the Siamese edition and म० for the Burmese edition.

In the margin, the abbreviation 'R' stands for the Roman, and 'B' for the Burmese edition. They indicate that the page number put by its side begins from that line Reference to the page numbers of the Roman edition will facilitate the use of the P T S Pāli English Dictionary, as well as other modern publications in or on Pāli in which references are made to the books of the Roman edition.

(*e*) *Corner references*

On odd pages of the book, the corner numbers refer to the article and paragraph occuring at the end of the page; and on even pages they refer to those occuring at the beginning of the page.

(*f*) *Spelling*

About the mode of our spelling, it is necessary to note that we have generally treated the indeclinable particles *va*, *pi* and *ti* as independent words, as the initial vowels of *eva*, *api* and *iti* are very often dropped in Pāli

The Parasavarṇa combination has essentially been made when occuring in the same words, as—*Saṅgha*, *Kiñci*, *Pañca* etc At other places, this combination has been generally avoided as—*evaṁ pi*, *kammaṁ ti* etc. But, to show that the other forms are also grammatically valid, we have on occasions, used this form also—*evampi*, *kammanti* etc.

Some western editions have accepted the same method of spelling; but, in cases where '*ti*' is preceded by '*i*' or '*pi*' by '*a*' they have applied the Sanskrit rule of sandhi—*akaḥ savarṇe dirghaḥ;* and have spelt the indeclinable particles together with the preceding words; as—*desesīti* and *tassāpi*. But, in such cases also, we have spelt them separately, as—*desesī ti* and *tassā pi*. The lengthening of the preceding vowels before *ti* and *pi* may well be explained by the rule—*Byañjane dīgharassā*

(Moggallāna 1.33), which allows lengthening of a short vowel, if it precedes a consonant; as in—*muni+care=munīcare; Khanti+paramaṁ=Khantī paramaṁ;* *Gotama*+ti=*Gotomā ti, Hoti+ti=Hotī ti.*

** ** **

The basic MSS have been edited by the Venerable Acharya D. Sasanasiri, Principal, International Pali Institute, Mahabodhi Society, Sarnath, and finally revised and seen through the press by our learned Editor, Shree Birbal Sharma, M. A My best thanks are due to them for their prompt and valuable cooperation.

Bhikkhu J. Kashyap.

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a   आ ā   इ i   ई ī   उ u   ऊ ū   ए e   ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, झ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ la	अं aṁ

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko

ख kha खा khā खि khi खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT–CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	ट्ट, ट्ट ṭṭa	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	ट्ठ, ट्ठ ṭṭha	न्थ ntha	य्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्ड ḍḍa	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ढ, ड्ढ ḍḍha	न्द्र ndra	ल्ल lla
ग्ग gga	ण्ट ṇṭa	न्ध ndha	ल्य lya
ग्घ ggha	ण्ठ ṇṭha	न्न, न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड ṇḍa	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण ṇṇa	न्ह nha	स्त sta
ङ्क ṅka	ण्ह ṇha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख ṅkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङ्ग ṅga	त्थ ttha	प्य pya	स्म sma
ङ्घ, ङ्घ ṅgha	त्व tva	प्ल pla	स्य sya
च्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्व sva
च्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्स ssa
ज्ज jja	द्द, द्द dda	ब्य bya	ह्म hma
ज्झ, ज्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ञ ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह ḷha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

ा=ā; ि=i; ी=ī; ु=u; ू=ū; े=e; ो=o

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

———:o:———

धातुकथापालि

सूची

:०:

पुग्गलपञ्ञत्तिपालि

सूची

———:०:———

अभिधम्मपिटके

धातुकथा

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

धातुकथापालि

उद्देसो

१ नयमातिका

b 1
R 1

१. सङ्गहो असङ्गहो
२. सङ्गहितेन असङ्गहितं
३. असङ्गहितेन सङ्गहितं
४. सङ्गहितेन सङ्गहितं
५ असङ्गहितेन असङ्गहितं 5
६. सम्पयोगो विप्पयोगो
७ सम्पयुत्तेन विप्पयुत्त
८. विप्पयुत्तेन सम्पयुत्तं
९. सम्पयुत्तेन सम्पयुत्तं
१०. विप्पयुत्तेन विप्पयुत्तं 10
११. सङ्गहितेन सम्पयुत्तं विप्पयुत्तं
१२. सम्पयुत्तेन सङ्गहितं असङ्गहितं
१३. असङ्गहितेन सम्पयुत्तं विप्पयुत्तं
१४. विप्पयुत्तेन सङ्गहितं असङ्गहितं

२. अब्भन्तरमातिका

(१) पञ्चक्खन्धा (२) द्वादसायतनानि (३) अट्ठारस 15
धातुयो (४) चत्तारि सच्चानि (५) बावीसतिन्द्रियानि (६) पटिच्च-
समुप्पादो (७) चत्तारो सतिपट्ठाना (८) चत्तारो सम्मप्पधाना
(९) चत्तारो इद्धिपादा (१०) चत्तारि झानानि (११) चतस्सो
अप्पमञ्ञायो (१२) पञ्चिन्द्रियानि (१३) पञ्च बलानि (१४)
सत्त बोज्झङ्गा (१५) अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो (१६) फस्सो वेदना 20
सञ्ञा चेतना चित्तं अधिमोक्खो मनसिकारो ।

३. नयमुखमातिका

B. 2 तीहि सङ्गहो, तीहि असङ्गहो, चतूहि[1] सम्पयोगो, चतूहि विप्पयोगो ।

४. लक्खणमातिका

सभागो, विसभागो ।

५. बाहिरमातिका

सब्बा पि धम्मसङ्गणि[2] धातुकथाय मातिका ति ।

— ० —

१. चतुहि – सी०, रो० । २. धम्मसङ्गणी – म० ।

निद्देसो

§ १. सङ्गहो असङ्गहो

(१) पञ्चक्खन्धा

एकमूलकं

१. रूपक्खन्धो कतीहि[1] खन्धेहि कतीहायतनेहि[2] कतीहि धातूहि सङ्गहितो ? B. 3

रूपक्खन्धो एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहितो । R. 2

कतीहि असङ्गहितो ? 5

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहितो ।

२. वेदनाक्खन्धो कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहितो ?

वेदनाक्खन्धो एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितो । 10

कतीहि असङ्गहितो ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितो ।

३. सञ्ञाक्खन्धो कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहितो ? 15

सञ्ञाक्खन्धो एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितो ।

कतीहि असङ्गहितो ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितो । 20

४. सङ्खारक्खन्धो कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहितो ?

---

१ कतिहि – म० । २ कतिहायतनेहि – म० ।

सङ्खारक्खन्धो एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितो ।

कतीहि असङ्गहितो ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितो ।

5 ५ विञ्ञाणक्खन्धो कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहितो ?

विञ्ञाणक्खन्धो एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहितो ।

कतीहि असङ्गहितो ?

10 चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहितो ।

दुकमूलकं

६ रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता[1] ?

B 4 रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि

15 एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

R 3 कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

७. रूपक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च ..पे० द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

20 कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

८ रूपक्खन्धो च सङ्खारक्खन्धो च पे० द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

25 तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

९. रूपक्खन्धो च विञ्ञाणक्खन्धो च ..पे०.. द्वीहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

१. सङ्गहितो – री० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि, न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

तिकमूलकं

१०. रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ? 5

रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च तीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

११. रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सङ्खारक्खन्धो च ..पे०.. 10 तीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

१२ रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च विञ्ञाणक्खन्धो च पे० तीहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । 15 R 4

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि, न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

चतुक्कमूलकं

१३ रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च B. 5 सङ्खारक्खन्धो च कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि 20 सङ्गहिता ?

रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च सङ्खारक्खन्धो च चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता । 25

१४ रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च विञ्ञाणक्खन्धो च ..पे०... चतूहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन, न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

पञ्चकमूलक

१५. रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च सङ्खार-
5 क्खन्धो च विञ्ञाणक्खन्धो च कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

रूपक्खन्धो च वेदनाक्खन्धो च सञ्ञाक्खन्धो च सङ्खारक्खन्धो च विञ्ञाणक्खन्धो च पञ्चहि खन्धेहि द्वादसायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

10 कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१६. पञ्चक्खन्धा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

15 पञ्चक्खन्धा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

(२) द्वादसायतनानि

एकमूलक

R 5 20 १७ चक्खायतनं[1] कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहित ?

चक्खायतन एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहित ।

कतीहि असङ्गहितं ?

25 चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितं ।

---

१ चक्खायतनं - स्या०, एवमुपरि पि ।

१८. सोतायतनं ... घानायतनं ... जिव्हायतनं ... कायायतनं ... रूपायतनं ... सद्दायतनं ... गन्धायतनं ... रसायतनं ... फोट्ठब्बायतनं ...पे०... एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितं । B. 6

कतीहि असङ्गहितं ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितं । 5

१९. मनायतनं एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहितं ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहितं । 10

२०. धम्मायतन असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहित ।

कतीहि असङ्गहित ?

एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितं ।

दुकमूलक

२१. चक्खायतन च सोतायतन च एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 15

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२२. चक्खायतन च घानायतन च . चक्खायतनं च जिव्हायतनं च ... चक्खायतनं च कायायतन च चक्खायतन च रूपायतनं च .. चक्खायतन च सद्दायतन च ... चक्खायतनं च गन्धायतनं च ... चक्खायतन च रसायतनं च . चक्खायतनं च फोट्ठब्बायतनं च एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । R 6 20

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता । 25

२३. चक्खायतनं च मनायतनं च द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२४. चक्खायतनं च धम्मायतनं च असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता

द्वादसक

B 7　5　२५. द्वादसायतनानि कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता[1] ?

द्वादसायतनानि असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

10　न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

(३) अट्ठारस धातुयो

एकमूलक

२६. चक्खुधातु कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

चक्खुधातु एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

15　कतीहि असङ्गहिता ?

R 7　चतूहि खन्धेहि एकादसहायतेनहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२७. सोतधातु . घानधातु . जिव्हाधातु .. कायधातु . रूपधातु सद्दधातु गन्धधातु रसधातु . फोट्ठब्बधातु चक्खु-
20　विञ्ञाणधातु .. सोतविञ्ञाणधातु . घानविञ्ञाणधातु ... जिव्हा-विञ्ञाणधातु कायविञ्ञाणधातु मनोधातु ... मनोविञ्ञाण-धातु एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

25　२८. धम्मधातु असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

---

१ सङ्गहितानि – स्या०, सङ्गहीतानि – रो० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

दुकमूलक

२९. चक्खुधातु च सोतधातु च एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 5

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३०. चक्खुधातु च घानधातु च . चक्खुधातु च जिव्हाधातु च .. चक्खुधातु च कायधातु च .. चक्खुधातु च रूपधातु च ... चक्खुधातु च सद्दधातु च .. चक्खुधातु च गन्धधातु च ... चक्खुधातु च रसधातु च . चक्खुधातु च फोट्ठब्बधातु च एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 10 B 8 R 8

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३१. चक्खुधातु च चक्खुविञ्ञाणधातु च द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 15

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३२. चक्खुधातु च सोतविञ्ञाणधातु च ... चक्खुधातु च घानविञ्ञाणधातु च ... चक्खुधातु च जिव्हाविञ्ञाणधातु च ... चक्खुधातु च कायविञ्ञाणधातु च ... चक्खुधातु च मनोधातु च ... 20 चक्खुधातु च मनोविञ्ञाणधातु च द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३३. चक्खुधातु च धम्मधातु च असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि 25 खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

अट्ठारसक

३४. अट्ठारस धातुयो कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

अट्ठारस धातुयो असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि 5 द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

(४) चत्तारि सच्चानि

एकमूलक

३५. दुक्खसच्चं कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि 10 सङ्गहित ?

R 9 दुक्खसच्च पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहित ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 15 असङ्गहित ।

B 9 ३६. समुदयसच्च ... मग्गसच्च एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहित ।

कतीहि असङ्गहितं ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्ग- 20 हित ।

३७. निरोधसच्च न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहितं ?

पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि 25 असङ्गहितं ।

दुकमूलक

३८. दुक्खसच्चं च समुदयसच्चं च पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 5

३९. दुक्खसच्चं च मग्गसच्चं च पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 10

४०. दुक्खसच्चं च निरोधसच्चं च असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 15

तिकमूलक

४१. दुक्खसच्चं च समुदयसच्चं च मग्गसच्चं च पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । R 10

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 20

४२. दुक्खसच्चं च समुदयसच्चं च निरोधसच्चं च असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 25 असङ्गहिता ।

चतुक्क

४३. दुक्खसच्चं च समुदयसच्चं च मग्गसच्चं च निरोधसच्चं B 10

च असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 5 असङ्गहिता ।

४४ चत्तारि सच्चानि कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहितानि[1] ?

चत्तारि सच्चानि असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहितानि ।

10 कतीहि असङ्गहितानि ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहितानि ।

(५) बावीसतिन्द्रियानि

एकमूलक

४५. चक्खुन्द्रियं कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहित ?

15 चक्खुन्द्रिय एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहित ।

कतीहि असङ्गहित ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहित ।

४६. सोतिन्द्रिय ... घानिन्द्रिय ... जिव्हिन्द्रिय ... कायिन्द्रिय R.11 ... इत्थिन्द्रिय . पुरिसिन्द्रिय एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया 20 सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहित ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितं ।

४७. मनिन्द्रिय एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहितं ।

25 कतीहि असङ्गहितं ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहितं ।

---

१. सङ्गहीता – रो० ।

४८. जीवितिन्द्रियं द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहितं ?

तीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितं ।

४९. सुखिन्द्रियं .. दुक्खिन्द्रियं ... सोमनस्सिन्द्रियं .. दोमनस्सिन्द्रियं ... उपेक्खिन्द्रियं ... सद्धिन्द्रियं ... विरियिन्द्रियं[1] .. सतिन्द्रिय .. समाधिन्द्रियं ... पञ्ञिन्द्रियं . अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियं[2] .. अञ्ञिन्द्रिय .. अञ्ञाताविन्द्रियं[3] एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितं । 　　5　B 11

कतीहि असङ्गहितं ? 　　10

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहित ।

दुकमूलक

५०. चक्खुन्द्रिय च सोतिन्द्रियं च एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 　　R 12

कतीहि असङ्गहिता ? 　　15

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

५१. चक्खुन्द्रिय च घानिन्द्रियं च .. चक्खुन्द्रियं च जिव्हिन्द्रियं च . चक्खुन्द्रिय च कायिन्द्रिय च .. चक्खुन्द्रिय च इत्थिन्द्रियं च . चक्खुन्द्रियं च पुरिसिन्द्रियं च एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 　　20

कतीहि असङ्गहिता[4] ?

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

५२. चक्खुन्द्रियं च मनिन्द्रियं च द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 　　25

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

---

१ वीरियिन्द्रियं – म०, एवमुपरि पि । २ अनञ्ञतञ्ञस्सामीतिन्द्रिय – स्या० । ३. अञ्ञताविन्द्रिय – रो० । ४ असङ्गहीत – रो० ।

५३. चक्खुन्द्रियं च जीवितिन्द्रियं च द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

5 ५४ चक्खुन्द्रियं च सुखिन्द्रिय च .. चक्खुन्द्रियं च दुक्खिन्द्रियं च चक्खुन्द्रियं च सोमनस्सिन्द्रियं च .. चक्खुन्द्रियं च दोमनस्सिन्द्रियं R 13 च .. चक्खुन्द्रियं व उपेक्खिन्द्रिय च .चक्खुन्द्रियं च सद्धिन्द्रियं च ... चक्खुन्द्रिय च विरियिन्द्रियं च चक्खुन्द्रियं च सतिन्द्रिय च .. चक्खुन्द्रिय च समाधिन्द्रियं च .. चक्खुन्द्रियं च पञ्ञिन्द्रिय च चक्खुन्द्रियं च 10 अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियं च . चक्खुन्द्रिय च अञ्ञिन्द्रियं च . चक्खुन्द्रिय च अञ्ञाताविन्द्रिय च द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

B. 2 15 ५५ बावीसतिन्द्रियानि कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहितानि ?

बावीसतिन्द्रियानि चतूहि खन्धेहि सत्तहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहितानि ।

कतीहि असङ्गहितानि ?

20 एकेन खन्धेन पञ्चहायतनेहि पञ्चहि धातूहि असङ्गहितानि ।

(६) पटिच्चसमुप्पादादि

५६. अविज्जा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

25 ५७. अविज्जापच्चया सङ्खारा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

५८. सङ्खारपच्चया विञ्ञाणं एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहितं । R. 14

कतीहि असङ्गहितं ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहितं । 5

५९. विञ्ञाणपच्चया नामरूपं चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहितं ?

एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहितं ।

६०. नामरूपपच्चया सळायतनं द्वीहि खन्धेहि छहायतनेहि द्वादसहि धातूहि सङ्गहितं । 10

कतीहि असङ्गहितं ?

तीहि खन्धेहि छहायतनेहि छहि धातूहि असङ्गहितं ।

६१. सळायतनपच्चया फस्सो .. फस्सपच्चया वेदना ... वेदनापच्चया तण्हा .. तण्हापच्चया उपादानं .. उपादानपच्चया[1] कम्मभवो एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितो । 15

कतीहि असङ्गहितो ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितो ।

६२. उपपत्तिभवो[2]... कामभवो .. सञ्ञाभवो ... पञ्चवोकारभवो पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहितो । 20 B 13

कतीहि असङ्गहितो ?

न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहितो ।

६३. रूपभवो पञ्चहि खन्धेहि पञ्चहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहितो । 25

कतीहि असङ्गहितो ? R. 15

न केहिचि खन्धेहि सत्तहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहितो ।

६४. अरूपभवो ... नेवसञ्ञानासञ्ञाभवो ... चतुवोकारभवो चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहितो ।

१. म० पोत्थके नत्थि । २. उप्पत्तिभवो – रो० ।

कतीहि असङ्गहितो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहितो ।

६५ असञ्ञाभवो ... एकवोकारभवो एकेन खन्धेन द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहितो ।

5 कतीहि असङ्गहितो ?

चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहितो ।

६६. जाति द्वीहि खन्धेहि . जरा द्वीहि खन्धेहि . मरणं द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहितं ?

10 तीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहित ।

६७ सोको . परिदेवो . दुक्ख दोमनस्स . उपायासो . सतिपट्ठानं . सम्मप्पधान एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहित ।

कतीहि असङ्गहितं ?

15 चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहित ।

६८. इद्धिपादो द्वीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहितो ।

कतीहि असङ्गहितो ?

तीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहितो ।

R 16 20 ६९. झान द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहित ?

तीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहित ।

B 14 ७० अप्पमञ्ञा[1] .. पञ्चिन्द्रियानि . पञ्च बलानि ... 25 सत्त बोज्झङ्गा . अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो . फस्सो . वेदना ... सञ्ञा ... चेतना . अधिमोक्खो . मनसिकारो एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहितो ।

कतीहि असङ्गहितो ?

---

१ चतस्सो अप्पमञ्ञायो – स्या० ।

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहितो ।

७१. चित्तं एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहितं ।

कतीहि असङ्गहितं ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहितं । 5

(७) धम्मसङ्गणि-मातिका

७२. कुसला धम्मा ... अकुसला धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

कुसला धम्मा .. अकुसला धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 10

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

७३. अब्याकता[1] धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 15

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

७४. सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता धम्मा ... दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 20

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता । R. 17

७५. अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि सत्तहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता । 25

७६. विपाका धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता । B. 15

१. अब्याकता – रो० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

७७. विपाकधम्मधम्मा .. सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

७८ नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि असङ्गहिता ।

७९. उपादिन्नुपादानिया धम्मा पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहिता ।

८०. अनुपादिन्नुपादानिया धम्मा पञ्चहि खन्धेहि सत्तहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि पञ्चहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८१. अनुपादिन्नअनुपादानिया धम्मा . असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८२. असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

८३. सवितक्कसविचारा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८४. अवितक्कविचारमत्ता धम्मा ... पीतिसहगता धम्मा 5 B. 16 चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८५. अवितक्कअविचारा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता । 10

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया असङ्गहिता ।

८६. सुखसहगता धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता । 15

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८७. उपेक्खासहगता धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि R 19 सत्तहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 20

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८८. दस्सनेन पहातब्बा धम्मा ... भावनाय पहातब्बा धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बहेतुका धम्मा ... भावनाय पहातब्बहेतुका धम्मा ... आचयगामिनो धम्मा ... अपचयगामिनो धम्मा ... सेक्खा धम्मा ... असेक्खा धम्मा ... महग्गता धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि 25 धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८९. नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बा धम्मा ... नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुका धम्मा ... नेवाचयगामिनापचयगामिनो 30

धम्मा ... नेवसेक्खनासेक्खा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

९०. परित्ता धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

B 17 ९१ अप्पमाणा धम्मा . पणीता धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

R 20 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९२. परित्तारम्मणा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९३. महग्गतारम्मणा धम्मा अप्पमाणारम्मणा धम्मा हीना धम्मा मिच्छत्तनियता धम्मा सम्मत्तनियता धम्मा मग्गारम्मणा धम्मा मग्गहेतुका धम्मा . मग्गाधिपतिनो धम्मा चतूहि[1] खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९४. मज्झिमा धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

---

१ एत्थ रो० पोत्थके अतीतारम्मणा धम्मा अनागतारम्मणा धम्मा ..पे० ति अधिको पाठो दिस्सति ।

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

९५. अनियता धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 5

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

९६. उप्पन्ना धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 10

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

९७. अनुप्पन्ना धम्मा पञ्चहि खन्धेहि सत्तहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता । R.21

कतीहि असङ्गहिता ? 15

न केहिचि खन्धेहि पञ्चहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९८. उप्पादिनो धम्मा पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता । B 18

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहिता । 20

९९. अतीता धम्मा .. अनागता धम्मा ... पच्चुप्पन्ना धम्मा ... अज्झत्ता धम्मा .. अज्झत्तबहिद्धा धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 25

१००. बहिद्धा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१०१ अतीतारम्मणा धम्मा . अनागतारम्मणा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

5 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१०२. पच्चुप्पन्नारम्मणा धम्मा . अज्झत्तारम्मणा धम्मा ... बहिद्धारम्मणा धम्मा ... अज्झत्तबहिद्धारम्मणा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

10 कतीहि असङ्गहिता ?

R 22 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१०३ सनिदस्सनसप्पटिघा धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

15 चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१०४. अनिदस्सनसप्पटिघा धम्मा एकेन खन्धेन नवहायतनेहि नवहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि तीहायतनेहि नवहि धातूहि असङ्गहिता ।

20 १०५ अनिदस्सनअप्पटिघा धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि, दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

B. 19 १०६ हेतू[1] धम्मा ... हेतू चेव सहेतुका च[2] धम्मा ... हेतू चेव 25 हेतुसम्पयुत्ता च धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

---

१. हेतु – रो०, एवमुपरि पि । २ रो० पोत्थके नत्थि ।

१०७. न हेतू धम्मा ... अहेतुका धम्मा ... हेतुविप्पयुत्ता धम्मा ... न हेतु अहेतुका धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 5

१०८. सहेतुका धम्मा ... हेतुसम्पयुत्ता धम्मा ... सहेतुका चेव न च हेतू धम्मा . . हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू धम्मा . . न हेतु सहेतुका धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । R. 23

कतीहि असङ्गहिता ? 10

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१०९ सप्पच्चया धम्मा ... सङ्खता धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 15

११०. अप्पच्चया धम्मा .. असङ्खता धम्मा न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता । 20

१११. सनिदस्सना धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता । 25

११२. अनिदस्सना धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता । B. 20

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि, एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहिता ।

११३. सप्पटिघा धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

R. 24 5 ११४ अप्पटिघा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि, दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

११५ रूपिनो धम्मा एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एका-
10 दसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

११६ अरूपिनो धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

15 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

११७ लोकिया धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

20 न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता'।

११८. लोकुत्तरा धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

25 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

११९. केनचि विञ्ञेय्या धम्मा . केनचि न विञ्ञेय्या धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१२०. आसवा धम्मा ... आसवा चेव सासवा च[1] धम्मा ... आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता च धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता । B 21 R.25 5

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१२१. नो आसवा धम्मा ... आसवविप्पयुत्ता धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । 10

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१२२. सासवा धम्मा ... सासवा चेव नो च आसवा धम्मा ... आसवविप्पयुत्ता सासवा धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । 15

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 20

१२३ अनासवा धम्मा ... आसवविप्पयुत्ता अनासवा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता । 25

१२४. आसवसम्पयुत्ता धम्मा ... आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

---

१ रो० पोत्थके नत्थि ।

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१२५. संयोजना धम्मा ... गन्था धम्मा ... ओघा धम्मा ... योगा धम्मा ... नीवरणा धम्मा ... परामासा धम्मा ... परामासा चेव परामट्ठा च धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

R 26

5 कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१२६. नो परामासा धम्मा . परामासविप्पयुत्ता धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

B 22

10 कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१२७. परामट्ठा धम्मा . . परामट्ठा चेव नो च परामासा धम्मा ... परामासविप्पयुत्ता परामट्ठा धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि

15 अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१२८ अपरामट्ठा धम्मा . परामासविप्पयुत्ता अपरामट्ठा धम्मा

20 असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१२९. परामाससम्पयुत्ता धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि

25 द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१३०. सारम्मणा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१३१. अनारम्मणा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता । R 27

कतीहि असङ्गहिता ? 5

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

१३२. चित्ता धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि 10 असङ्गहिता ।

१३३. नो चित्ता धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता । 15

१३४. चेतसिका धम्मा .. चित्तसम्पयुत्ता धम्मा ... चित्त- B 23 ससट्ठा धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१३५. अचेतसिका धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा द्वीहि खन्धेहि 20 द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१३६. चित्तविप्पयुत्ता धम्मा ... चित्तविसंसट्ठा धम्मा असङ्खतं 25 खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

R. 28 १३७. चित्तसमुट्ठाना धम्मा चतूहि खन्धेहि छहायतनेहि छहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन छहायतनेहि द्वादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

5 १३८. नो चित्तसमुट्ठाना धम्मा ... नो चित्तसहभुनो धम्मा ... नो चित्तानुपरिवत्तिनो धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा द्वीहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

तीहि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 10 असङ्गहिता ।

१३९. चित्तसहभुनो धम्मा ... चित्तानुपरिवत्तिनो धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

15 १४०. चित्तससट्ठसमुट्ठाना धम्मा ... चित्तससट्ठसमुट्ठानसहभुनो धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

B 24 20 १४१. नो चित्तससट्ठसमुट्ठाना धम्मा ... नो चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभुनो धम्मा ... नो चित्तससट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा द्वीहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

25 तीहि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

R 29 १४२. अज्झत्तिका धम्मा द्वीहि खन्धेहि छहायतनेहि द्वादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

30 तीहि खन्धेहि छहायतनेहि छहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४३. बाहिरा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि छहायतनेहि छहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन छहायतनेहि द्वादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४४. उपादा धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४५. नो उपादा धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि तीहायतनेहि नवहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि नवहायतनेहि नवहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४६. उपादिन्ना धम्मा पञ्चहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहिता ।

१४७ अनुपादिन्ना धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि सत्तहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि पञ्चहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४८. उपादाना धम्मा .. किलेसा धम्मा ... किलेसा चेव सङ्किलेसिका च धम्मा . किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा च धम्मा .. किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता च धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।　R 30 B 25

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४९. नो किलेसा धम्मा ... असङ्किलिट्ठा धम्मा . किलेस-विप्पयुत्ता धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहाय-तनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१५०. सङ्किलेसिका धम्मा .. सङ्किलेसिका चेव नो च किलेसा
5 धम्मा ... किलेसविप्पयुत्ता सङ्किलेसिका धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

10 १५१ असङ्किलेसिका धम्मा .. किलेसविप्पयुत्ता असङ्किलेसिका धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

15 १५२. सङ्किलिट्ठा धम्मा ... किलेससम्पयुत्ता धम्मा ... सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा धम्मा .. किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

20 १५३ दस्सनेन पहातब्बा धम्मा भावनाय पहातब्बा धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बहेतुका धम्मा .. भावनाय पहातब्बहेतुका धम्मा
R. 31 चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

25 १५४ न दस्सनेन पहातब्बा धम्मा ... न भावनाय पहातब्बा धम्मा .. न दस्सनेन पहातब्बहेतुका धम्मा न भावनाय पहातब्बहेतुका धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि
B. 26 अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१५५. सवितक्का धम्मा . सविचारा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 5

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१५६. अवितक्का धम्मा अविचारा धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया 10 असङ्गहिता ।

१५७ सप्पीतिका धम्मा पीतिसहगता धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता । 15

१५८ अप्पीतिका[1] धम्मा . न पीतिसहगता धम्मा . न सुखसहगता धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? R 32

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 20 असङ्गहिता ।

१५९. सुखसहगता धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता । 25

१६०. उपेक्खासहगता धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि सत्तहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

---

१. असप्पीतिका – रो० ।

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१६१. न उपेक्खासहगता धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

5 न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि असङ्गहिता ।

B 27 १६२. कामावचरा धम्मा .. परियापन्ना धम्मा .. सउत्तरा धम्मा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

10 न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१६३. न कामावचरा धम्मा अपरियापन्ना धम्मा अनुत्तरा धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

15 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१६४ रूपावचरा धम्मा अरूपावचरा धम्मा .. निय्यानिका R 33 धम्मा . नियता धम्मा सरणा धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

20 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१६५ न रूपावचरा धम्मा .. न अरूपावचरा धम्मा अनिय्यानिका धम्मा . अनियता धम्मा . अरणा[1] धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

25 अरणा[1] धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

---

१ असरणा – रो० ।

§ २. सङ्गहितेन असङ्गहितं

१. चक्खायतनेन ये धम्मा .. फोट्ठब्बायतनेन ये धम्मा ... चक्खुधातुया ये धम्मा ... फोट्ठब्बधातुया ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि असङ्गहिता ? B 28, R 34

ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता । 5

२. चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... सोतविञ्ञाणधातुया ये धम्मा .. घानविञ्ञाणधातुया ये धम्मा जिव्हाविञ्ञाणधातुया ये धम्मा . कायविञ्ञाणधातुया ये धम्मा .. मनोधातुया ये धम्मा ... मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन 10 असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता ..पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि द्वादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३ चक्खुन्द्रियेन ये धम्मा . सोतिन्द्रियेन ये धम्मा .. घानिन्द्रियेन ये धम्मा ... जिव्हिन्द्रियेन ये धम्मा ... कायिन्द्रियेन ये धम्मा ... इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता 15 आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता .. पे०. . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

४. असञ्ञाभवेन ये धम्मा एकवोकारभवेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि तीहायतनेहि नवहि 20 R 35 धातूहि असङ्गहिता ।

५ परिदेवेन ये धम्मा .. सनिदस्सनसप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता .. पे०...ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता । 25

६. अनिदस्सनसप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन B 29

सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता. . पे०...
ते धम्मा चतूहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

७ सनिदस्सनेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता .. पे० . ते धम्मा
5 चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

८ सप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा उपादाधम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि असङ्गहिता ?

10 ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९ दसायतना सत्तरस धातुयो,
सत्तिन्द्रिया असञ्ञाभवो[1] एकवोकारभवो ।
परिदेवो सनिदस्सनसप्पटिघं,
15 अनिदस्सनं पुनदेव[2] सप्पटिघं उपादा ति ॥

-- -- ०

---

१ असञ्ञीभवो – सी०, असञ्ञाभवो – रो० । २ पुनरेव – स्या०, रो० ।

§ ३ असङ्गहितेन सङ्गहितं

B 30, R 36

१. वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा ... सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा .. सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा समुदयसच्चेन ये धम्मा .. मग्गसच्चेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ? 5

ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

२. निरोधसच्चेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन-सङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता । 10

३ जीवितिन्द्रियेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन-सङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . पे०... ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

४. इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा ... पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा सुखिन्द्रि-येन ये धम्मा .. दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा .. सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा . 15 दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा ... उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा . सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा . विरियिन्द्रियेन ये धम्मा . सतिन्द्रियेन ये धम्मा . . समाधि-न्द्रियेन ये धम्मा ... पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा .. अनञ्ञातञ्ञस्सामी-तिन्द्रियेन ये धम्मा . अञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा . . अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा ... अविज्जाय ये धम्मा .. अविज्जापच्चया सङ्खारेन ये धम्मा 20 सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा . फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा .. वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा ... तण्हापच्चया उपादानेन ये धम्मा ... R 37 कम्मभवेन[1] ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . पे० .. ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता । 25

५. जातिया ये धम्मा ... जराय ये धम्मा ... मरणेन ये धम्मा B 31

१ उपादानपच्चया कम्मभवेन – स्या० ।

.. झानेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

६. सोकेन ये धम्मा दुक्खेन ये धम्मा . दोमनस्सेन ये धम्मा
5 .. उपायासेन ये धम्मा .. सतिपट्ठानेन ये धम्मा . सम्मप्पधानेन ये धम्मा . अप्पमञ्ञाय ये धम्मा . पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा ... पञ्चहि बलेहि ये धम्मा ... सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा . अरियेन अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा . फस्सेन ये धम्मा . वेदनाय ये धम्मा . सञ्ञाय ये धम्मा . . चेतनाय ये धम्मा . अधिमोक्खेन ये धम्मा ... मनसिकारेन ये
10 धम्मा ... हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा . . हेतूहि[1] चेव सहेतुकेहि च[2] धम्मेहि ये धम्मा .. हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . पे०... ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

15 ७ अप्पच्चयेहि धम्मेहि ये धम्मा असङ्खतेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . पे०. . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

८ आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा आसवेहि चेव सासवेहि च
20 धम्मेहि ये धम्मा . आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्ग-
R.38 हिता ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

९. संयोजनेहि .. गन्थेहि . ओघेहि ... योगेहि . नीवरणेहि ..
25 परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामासेहि चेव परामट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

---

१ हेतु – रो० । २ रो० पोत्थके नत्थि ।

B 32

१०. चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तससट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्ग-हिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता . पे०... ते 5 धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

११. चित्तसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता पे० ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि एकेनायतनेन 10 एकाय धातुया सङ्गहिता ।

१२ उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा . किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा . किलेसेहि चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा . . किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता 15 धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

१३. तयो* खन्धा तथा सच्चा, इन्द्रियानि च सोळस । 20
पदानि पच्चयाकारे, चुद्दसूपरि चुद्दस ।।
सत्ततिस पदा होन्ति, गोच्छकेसु दसस्वथ ।
दुवे चूळन्तरदुका[1], अट्ठ होन्ति महन्तरा ति* ।।

-- - ० --

–. स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति । १ चुल्लन्तरदुका – सी० ।

§ ४ सङ्गहितेन सङ्गहितं

B. 33, R. 39

१. समुदयसच्चेन ये धम्मा . मग्गसच्चेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि 5 धातूहि सङ्गहिता ?

ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

२. इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा सुखिन्द्रियेन ये धम्मा . दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा सद्धि- 10 न्द्रियेन ये धम्मा विरियिन्द्रियेन ये धम्मा सतिन्द्रियेन ये धम्मा समाधिन्द्रियेन ये धम्मा पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा . अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा . अञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा .. अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा अविज्जाय ये धम्मा अविज्जापच्चया सङ्खारेन ये धम्मा सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा वेदनापच्चया तण्हाय 15 ये धम्मा तण्हापच्चया उपादानेन ये धम्मा कम्मभवेन ये धम्मा सोकेन ये धम्मा परिदेवेन ये धम्मा दुक्खेन ये धम्मा दोमनस्सेन ये धम्मा उपायासेन ये धम्मा सतिपट्ठानेन ये धम्मा सम्मप्पधानेन ये धम्मा . अप्पमञ्ञाय ये धम्मा पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा . पञ्चहि बलेहि ये धम्मा सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा अरियेन 20 अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा फस्सेन ये धम्मा चेतनाय ये धम्मा .

R. 40

अधिमोक्खेन ये धम्मा मनसिकारेन ये धम्मा हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा हेतूहि चेव सहेतुकेहि च धम्मेहि ये धम्मा हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा आसवेहि . सयोजनेहि . गन्थेहि ... ओघेहि ... योगेहि नीवरणेहि परामासेहि उपादानेहि ...

B. 34

25 किलेसेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि[2] च धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसेहि चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा . . किलेसेहि

१ रो० पोत्थके नत्थि । २ संकिलेसकेहि – रो० ।

चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ? 5

ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

३. द्वे* सच्चा पन्नरसिन्द्रिया एकादस पटिच्चपदा[1] ।
उद्धं पुन एकादस गोच्छकपदमेत्थ तिसविधा[2] ति* ॥

---

१ पटिच्चसमुप्पादा – रो० । २ तिसविधं – रो० । *–* अयं गाथा स्या० पोत्थके नत्थि ।

§ ५ असङ्गहितेन असङ्गहितं

B 35, R 41

१. रूपक्खन्धेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि 5 असङ्गहिता ?

ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

२. वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा ... सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा ... सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे० ... 10 ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३. विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा ... मनायतनेन ये धम्मा ... चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... मनोधातुया ये धम्मा ... मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... मनिन्द्रियेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता 15 आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे० ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४. चक्खायतनेन ये धम्मा ... फोट्ठब्बायतनेन ये धम्मा ... चक्खुधातुया ये धम्मा ... फोट्ठब्बधातुया ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता 20 आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे० ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

R 42

५. धम्मायतनेन ये धम्मा ... धम्मधातुया ये धम्मा ... इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा ... पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा ... जीवितिन्द्रियेन ये धम्मा 25 खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे० ... ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

६. समुदयसच्चेन ये धम्मा .. मग्गसच्चेन ये धम्मा . B 36
निरोधसच्चेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन
असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे०... ते
धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

७. चक्खुन्द्रियेन ये धम्मा . पे० .. कायिन्द्रियेन ये धम्मा 5
खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन
असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि
द्वीहायतनेहि अट्ठहि[1] धातूहि असङ्गहिता[2] ।

८. सुखिन्द्रियेन ये धम्मा .. दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा ... सो-
मनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा . दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा . उपेक्खिन्द्रियेन 10
ये धम्मा ... सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा . विरियिन्द्रियेन ये धम्मा ... सतिन्द्रि-
येन ये धम्मा . . समाधिन्द्रियेन ये धम्मा .. पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ...
अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा . . अञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा
.. अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा ... अविज्जाय ये धम्मा .. अविज्जा-
पच्चया सङ्खारेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन 15 R 43
असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे०... ते
धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९. सङ्खारपच्चया विञ्ञाणेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्ग-
हिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि
ये धम्मा . पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि 20
धातूहि असङ्गहिता ।

१० विञ्ञाणपच्चया नामरूपेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन
असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि
धम्मेहि ये धम्मा ... पे०... ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि
धातूहि असङ्गहिता । 25

११. नामरूपपच्चया सळायतनेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्ग-
हिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि

---

१. अट्ठारसहि – रो० । २. 'एत्थ मनिन्द्रियेन पे० . एकादसहि धातूहि असंगहीता' ति रो० पोत्थके अधिको पाठो दिस्सति ।

ये धम्मा ... पे० .. ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहिता ।

B 37 १२. सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा ... फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा .. वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा ... तण्हापच्चया 5 उपादानेन ये धम्मा कम्मभवेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा पे० ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१३ अरूपभवेन ये धम्मा . नेवसञ्ञानासञ्ञाभवेन ये 10 धम्मा . चतुवोकारभवेन ये धम्मा . इद्धिपादेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा पे०. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४ असञ्ञाभवेन ये धम्मा एकवोकारभवेन ये धम्मा . 15 जातिया ये धम्मा जराय ये धम्मा . मरणेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन R 44 असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे० ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

१५ परिदेवेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन- 20 सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

१६. सोकेन ये धम्मा . दुक्खेन ये धम्मा .. दोमनस्सेन ये धम्मा ... उपायासेन ये धम्मा ... सतिपट्ठानेन ये धम्मा ... सम्मप्पधानेन 25 ये धम्मा ... झानेन ये धम्मा .. अप्पमञ्ञाय ये धम्मा ... पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा ... पञ्चहि बलेहि ये धम्मा ... सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा ... अरियेन अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा ... फस्सेन ये धम्मा ... वेदनाय ये धम्मा ... सञ्ञाय ये धम्मा ... चेतनाय ये धम्मा ... अधि- मोक्खेन ये धम्मा ... मनसिकारेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता

आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ...पे०... ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१७. चित्तेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन- B 38 सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा 5 ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१८. कुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा अकुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि 10 धम्मेहि ये धम्मा . विपाकेहि धम्मेहि ये धम्मा विपाकधम्मधम्मेहि ये धम्मा अनुपादिन्नअनुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सङ्किलिट्ठ-सङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि R 45 ये धम्मा सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा . अवितक्कविचार-मत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा . . सुखसह- 15 गतेहि धम्मेहि ये धम्मा . उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा . . दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . . भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा आचयगामीहि[1] धम्मेहि ये धम्मा अपचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा सेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा . . असेक्खेहि धम्मेहि ये 20 धम्मा . महग्गतेहि धम्मेहि ये धम्मा . अप्पमाणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परित्तारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. महग्गतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अप्पमाणारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा . . हीनेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पणीतेहि धम्मेहि ये धम्मा . मिच्छत्तनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा . सम्मत्तनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. मग्गारम्मणेहि धम्मेहि 25 ये धम्मा .. मग्गहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... मग्गाधिपतीहि धम्मेहि ये धम्मा ... अतीतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनागतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पच्चुपन्नारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अज्झत्ता-रम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... बहिद्धारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ...

१ आचयगामिहि – रो० ।

अज्झत्तबहिद्धारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे० . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

B 39 5 १९ सनिदस्सनसप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनिदस्सन-सप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

२० हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा .. हेतूहि चेव सहेतुकेहि च R 46 10 धम्मेहि ये धम्मा . हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा पे० .. ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२१ सहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . हेतुसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये 15 धम्मा .. सहेतुकेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा . हेतुसम्पयुत्तेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... न हेतुसहेतुकेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे० ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

20 २२. अप्पच्चयेहि धम्मेहि ये धम्मा .. असङ्खतेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातु-सङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे० . ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२३. सनिदस्सनेहि धम्मेहि ये धम्मा . . सप्पटिघेहि धम्मेहि 25 ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातु-सङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि असङ्गहिता ।

२४. रूपीहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता

१ हेतू सहेतुकेहि – सी० ; हेतूहि धम्मे सहेतुकेहि – स्या० ।

आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ...पे०... ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता । B 40

२५. अरूपीहि धम्मेहि ये धम्मा .. लोकुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातु- सङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पे०.. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता । R. 47 5

२६. आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा .. आसवेहि चेव सासवेहि च धम्मेहि ये धम्मा . आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे०. . ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता । 10

२७ अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा . . आसवसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा आसवसम्पयुत्तेहि चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आसवविप्पयुत्तेहि अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. पे०. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता । 15

२८. संयोजनेहि धम्मेहि ये धम्मा . गन्थेहि धम्मेहि ये धम्मा . . ओघेहि धम्मेहि ये धम्मा . योगेहि धम्मेहि ये धम्मा ... नीवरणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा . . परामासेहि चेव परामट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. पे०... ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता । 20

२९. अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामाससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामासविप्पयुत्तेहि अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन- सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा ...पे०... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता । 25 R. 48

B 41 ३०. अनारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. नो चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तविसंसट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा . बाहिरेहि धम्मेहि
5 ये धम्मा . उपादाधम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन-सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे० . ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

३१ चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये
10 धम्मा . पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३२ चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तससट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तससट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तससट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा
15 चित्तससट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि य धम्मा पे० ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३३ अज्झत्तिकेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता
20 आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता तेहि धम्मेहि ये धम्मा पे० ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया असङ्गहिता ।

R 49 ३४. उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा . किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि
25 चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पे०... ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

B 42 ३५. असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा . सङ्किलिट्ठेहि

धम्मेहि ये धम्मा ... किलेससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सङ्किलिट्ठेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा ... किलेससम्पयुत्तेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसविप्पयुत्तेहि असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा ... भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा .. दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये 5 धम्मा ... भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा ... सविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सप्पीतिकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा . सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा . न कामावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा . रूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा. अरूपावचरेहि 10 धम्मेहि ये धम्मा ... अपरियापन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा ... निय्यानिकेहि धम्मेहि ये धम्मा . नियतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अनुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा . सरणेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन-सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन 15 R 50 असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि असङ्गहिता ?

ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३६ रूपं च धम्मायतनं धम्मधातु,
इत्थिपुमं[1] जीवितं नामरूपं । 20
द्वे भवा जाति जरा[2] मच्चुरूप,
अनारम्मणं नो चित्तं चित्तेन विप्पयुत्त ॥
विसंसट्ठं समुट्ठानसहभु[3] अनुपरिवत्ति,
बाहिरं उपादा द्वे विसयो[4] एस नयो सुबुद्धो ॥

---

१ इत्थी पुम – स्या०, रो० । २ जरा च – रो० । ३. समुट्ठानसहभूहि – सी०, रो०; समुट्ठान सहभु – स्या० । ४. वीसति – स्या०, रो० ।

§ ६. सम्पयोगो विप्पयोगो

(१) पञ्चक्खन्धा

B 43, R 51

१. रूपक्खन्धो कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्तो ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

5 चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्तो, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

२. वेदनाक्खन्धो सञ्ञाक्खन्धो सङ्खारक्खन्धो तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्तो, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

10 कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तो, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

३ विञ्ञाणक्खन्धो तीहि खन्धेहि सम्पयुत्तो, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

15 कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तो, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

(२) द्वादसायतनानि

४. चक्खायतन ..पे०.. फोट्ठब्बायतन पे०... सम्पयुत्त ति ?

नत्थि ।

20 कतीहि विप्पयुत्त ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्त ।

R. 52

५. मनायतनं तीहि खन्धेहि सम्पयुत्त, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तं ।

25 कतीहि विप्पयुत्त ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तं ।

(३) अट्ठारस धातुयो

६. चक्खुधातु . पे० .. फोट्ठब्बातु ... पे०... सम्पयुत्ता ति ? B. 44
नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 5

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७ चक्खुविञ्ञाणधातु ... पे० . मनोधातु .. मनोविञ्ञाण-धातु तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता । 10

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

(४) चत्तारि सच्चानि इच्चादि

८ समुदयसच्चं .. मग्गसच्चं तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्त, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया 15 केहिचि सम्पयुत्त ।

कतीहि विप्पयुत्तं ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्त ।

९. निरोधसच्चं .. चक्खुन्द्रिय ... पे०... कायिन्द्रियं ... 20 इत्थिन्द्रियं ... पुरिसिन्द्रियं . सम्पयुत्तं ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्तं ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तं ।। 25

१०. मनिन्द्रियं तीहि खन्धेहि सम्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तं ।

कतीहि विप्पयुत्तं ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तं ।

११. सुखिन्द्रियं ... दुक्खिन्द्रियं ... सोमनस्सिन्द्रियं ... दोमनस्सि-
5 न्द्रियं तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तं ।

कतीहि विप्पयुत्तं ?

53 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तं ।

B 45 10 १२ उपेक्खिन्द्रियं तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन छहि धातूहि सम्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तं ।

कतीहि विप्पयुत्त ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्तं, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्त ।

15 १३ सद्धिन्द्रियं विरियिन्द्रिय . सतिन्द्रियं . समाधिन्द्रिय . पञ्ञिन्द्रियं . . अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रिय . अञ्ञिन्द्रिय अञ्ञाताविन्द्रियं अविज्जा . अविज्जापच्चया सङ्खारा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

20 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१४. सङ्खारपच्चया विञ्ञाणं तीहि खन्धेहि सम्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्त ।

25 कतीहि विप्पयुत्त ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्त ।

१५. सळायतनपच्चया फस्सो तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्तो; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि
30 सम्पयुत्तो ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तो; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

१६. फस्सपच्चया वेदना तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता । 5

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१७. वेदनापच्चया तण्हा ... तण्हापच्चया उपादानं .. कम्म-भवो तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्तो; एकेन 10 खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

कतीहि विप्पयुत्तो ? B 46

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तो, R 54 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

१८. रूपभवो . पे०... सम्पयुत्तो ति ? 15

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि तीहि धातूहि विप्पयुत्तो ।

१९. अरूपभवो ... नेवसञ्ञानासञ्ञाभवो ... चतुवोकारभवो 20 ... पे०... सम्पयुत्तो ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तो; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो । 25

२०. असञ्ञाभवो ... एकवोकारभवो ... परिदेवो ... पे०... सम्पयुत्तो ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्तो; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

२१ सोको ... दुक्खं ... दोमनस्सं तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्तं, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तं ।

5 कतीहि विप्पयुत्तं ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तं ।

२२ उपायासो .. सतिपट्ठानं . सम्मप्पधान तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्तं. एकेन खन्धेन एकेनायतनेन 10 एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्त ।

कतीहि विप्पयुत्तं ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्त ।

२३. इद्धिपादो द्वीहि खन्धेहि सम्पयुत्तो, एकेन खन्धेन 15 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तो, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

B 47 २४ झान द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्तं, 20 एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्त ।

कतीहि विप्पयुत्त ?

R. 55 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तं ।

२५ अप्पमञ्ञा . पञ्चिन्द्रियानि . पञ्च बलानि ... सत्त 25 बोज्झङ्गा अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्तो, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्तो; 30 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

२६. फस्सो ... चेतना ... मनसिकारो तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्तो; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तो, 5 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

२७. वेदना ... सञ्ञा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता[1]; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; 10 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

२८ चित्तं तीहि खन्धेहि सम्पयुत्तं; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तं ।

कतीहि विप्पयुत्त ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्तं; 15 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्त ।

२९ अधिमोक्खो तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन द्वीहि धातूहि सम्पयुत्तो, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्तो ।

कतीहि विप्पयुत्तो ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्तो; 20 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्तो ।

(४) धम्मसङ्गणि-मातिका

३० कुसला धम्मा .. अकुसला धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ? B. 48

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 25

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१. सम्पयुत्तो – रो०, एवमुपरि पि ।

३१. सुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता धम्मा .. दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्ता धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

R 56

कतीहि विप्पयुत्ता ?

5 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

३२. अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्ता धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

10 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

३३. विपाका धम्मा पे० सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

15 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

३४ विपाकधम्मधम्मा . सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिका धम्मा . पे०. सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि।

20 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

३५ नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मा अनुपादिन्नुपादानिया धम्मा . पे० सम्पयुत्ता ति ?

25 नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता।

३६. अनुपादिन्नअनुपादानिया धम्मा . असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिका धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

30

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

३७. सवितक्कसविचारा धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन 5 B 49 एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

३८ अवितक्कविचारमत्ता धम्मा पीतिसहगता धम्मा 10 R 57 एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

३९. अवितक्कअविचारा धम्मा ..पे०... सम्पयुत्ता ति ? 15

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया विप्पयुत्ता ।

४०. सुखसहगता धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता; एकेनाय- 20 तनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४१ उपेक्खासहगता धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता; एकेनाय 25 तनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४२. दस्सनेन पहातब्बा धम्मा .. भावनाय पहातब्बा धम्मा .. दस्सनेन पहातब्बहेतुका धम्मा ... भावनाय पहातब्बहेतुका धम्मा ... आचयगामिनो धम्मा ... अपचयगामिनो धम्मा .. सेक्खा धम्मा .. असेक्खा धम्मा . महग्गता धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

5 नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४३. अप्पमाणा धम्मा .. पणीता धम्मा .. सम्पयुत्ता ति ?

10 नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

B 50 ४४. परित्तारम्मणा धम्मा सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

15 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४५ महग्गतारम्मणा धम्मा . अप्पमाणारम्मणा धम्मा हीना धम्मा ... मिच्छत्तनियता धम्मा सम्मत्तनियता धम्मा .

R 58 20 मग्गारम्मणा धम्मा ... मग्गहेतुका धम्मा मग्गाधिपतिनो धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता;

25 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४६. अनुप्पन्ना धम्मा .. सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि

30 विप्पयुत्ता ।

४७. अतीतारम्मणा धम्मा ... अनागतारम्मणा धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; 5 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४८. पच्चुप्पन्नारम्मणा धम्मा ... अज्झत्तारम्मणा धम्मा ... बहिद्धारम्मणा धम्मा ... अज्झत्तबहिद्धारम्मणा धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 10

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४९. सनिदस्सनसप्पटिघा धम्मा ... अनिदस्सनसप्पटिघा धम्मा .. सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि । 15

कतीहि विप्पयुत्ता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५०. हेतू धम्मा ... हेतू चेव सहेतुका च धम्मा ... हेतू चेव हेतुसम्पयुत्ता च[1] धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया 20 सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; B 51 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५१. सहेतुका धम्मा ... हेतुसम्पयुत्ता धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ? 25

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१ रो० पोत्थके नत्थि, एवमुपरि पि ।

५२. सहेतुका चेव न च हेतू धम्मा .. हेतुसम्पयुत्ता चेव न च हेतू धम्मा . . न हेतुसहेतुका धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

R 59　5　एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५३. अप्पच्चया धम्मा　असङ्खता धम्मा . सनिदस्सना धम्मा . . सप्पटिघा धम्मा .. रूपिनो धम्मा . सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

10　कतीहि विप्पयुत्ता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५४. लोकुत्तरा धम्मा　सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

15　कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

५५ आसवा धम्मा . आसवा चेव सासवा च धम्मा .. आसवा चेव आसवसम्पयुत्ता च धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया 20 सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५६. अनासवा धम्मा　आसवविप्पयुत्ता अनासवा धम्मा ... 25 सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

B 52　30　५७. आसवसम्पयुत्ता धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५८. आसवसम्पयुत्ता चेव नो च आसवा धम्मा एकेन खन्धेन 5 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५९. संयोजना धम्मा गन्था धम्मा ... ओघा धम्मा . . योगा 10 धम्मा . नीवरणा धम्मा परामासा धम्मा . . परामासा चेव परामट्ठा च धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; 15 R 60 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

६० अपरामट्ठा धम्मा परामासविप्पयुत्ता अपरामट्ठा धम्मा सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 20

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

६१ परामाससम्पयुत्ता धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 25

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

६२. सारम्मणा धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

६३. अनारम्मणा धम्मा .. चित्तविप्पयुत्ता धम्मा .. चित्त-
5 विसंसट्ठा धम्मा ... उपादा धम्मा . सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

B 53 10 ६४. चित्ता धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

15 ६५ चेतसिका धम्मा चित्तसम्पयुत्ता धम्मा . चित्तसंसट्ठा धम्मा .. चित्तसंसट्ठसमुट्ठाना धम्मा . चित्तससट्ठसमुट्ठानसहभुनो धम्मा .. चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तिनो धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

20 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

६६. अनुपादिन्ना धम्मा सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

25 न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

R.61 ६७. उपादाना धम्मा ... किलेसा धम्मा .. किलेसा चेव सङ्किलेसिका च धम्मा ... किलेसा चेव सङ्किलिट्ठा च धम्मा ... किलेसा चेव किलेससम्पयुत्ता च धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय

धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 5

६८. असङ्किलेसिका धम्मा ... किलेसविप्पयुत्ता[1] असङ्किलेसिका धम्मा . सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि 10 विप्पयुत्ता।

६९ सङ्किलिट्ठा धम्मा किलेससम्पयुत्ता धम्मा . सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 15

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

७० सङ्किलिट्ठा चेव नो च किलेसा धम्मा .. किलेससम्पयुत्ता चेव नो च किलेसा धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया B 54 केहिचि सम्पयुत्ता। 20

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

७१ दस्सनेन पहातब्बा धम्मा .. भावनाय पहातब्बा धम्मा . दस्सनेन पहातब्बहेतुका धम्मा भावनाय पहातब्बहेतुका धम्मा .. 25 सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

---

१. किलेसविप्पयुत्ता धम्मा – स्या०।

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७२ सवितक्का धम्मा सविचारा धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

5 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७३ अवितक्का धम्मा .. अविचारा धम्मा . सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

10 कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया विप्पयुत्ता ।

R 62 ७४ सप्पीतिका धम्मा पीतिसहगता धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

15 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७५ सुखसहगता धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

20 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७६. उपेक्खासहगता धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

25 कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

B. 55 ७७. न कामावचरा धम्मा . अपरियापन्ना धम्मा . अनुत्तरा धम्मा ... सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

७८. रूपावचरा धम्मा ... अरूपावचरा धम्मा ... निय्यानिका धम्मा ... नियता धम्मा ... सरणा धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७९. धम्मायतनं[1] धम्मधातु, दुक्खसच्च च जीवितं ।
सळायतन नामरूपं, चत्तारो च महाभवा ।।
जाति जरा च मरणं, तिकेस्वेकूनवीसति ।
गोच्छकेसु च पञ्ञाय, अट्ठ चूळन्तरे पदा ।।
महन्तरे पन्नरस, अट्ठारस ततो परे ।
तेवीस पदसतं एतं, सम्पयोगे न लब्भती ति[1] ।।

— — o — —

१–१. स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति ।

§ ७ सम्पयुत्तेन विप्पयुत्तं

B. 56, R 63

१ वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा ... सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा ... सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा ... विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा ... मनायतनेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि विप्पयुत्ता ?

5 ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

२. चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... मनोधातुया ये धम्मा ... मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय 10 धातुया विप्पयुत्ता ।

३ मनिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४ उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा 15 विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

५ सङ्खारपच्चया विञ्ञाणेन ये धम्मा ... सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा ... फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा ... फस्सेन ये धम्मा ... वेदनाय ये धम्मा ... सञ्ञाय ये धम्मा ... चेतनाय ये धम्मा ... चित्तेन ये 20 धम्मा ... मनसिकारेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

R 64

६ अधिमोक्खेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय 25 धातुया विप्पयुत्ता ।

B. 57

७. अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा

विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

८. सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया विप्पयुत्ता । 5

९. चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि 10 एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१०. सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा ... सविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया विप्पयुत्ता । 15

११. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि विप्पयुत्ता ?

ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता । 20

१२. खन्धा चतुरो आयतनं च मेक । R 65
धातूसु सत्त द्वे पि च इन्द्रियतो[1] ।।
तयो पटिच्च[2] तथरिव[2] फस्सपञ्चमा ।
अधिमुच्चना मनसि तिकेसु तीणि ।।
सत्तन्तरा[3] द्वे च मनेन युत्ता । 25
वितक्कविचारणा[4] उपेक्खकाय[5] चा ति ।।

——— ० ———

१ इन्द्रियानो – रो० । २–२ पटिच्चत्तरिव – रो० । ३ सुत्तन्तरा – रो० । ४. वितक्कविचारणाय – स्या० । ५. उपेक्खाय – स्या०; ऊपेक्खा नाय – रो० ।

§ ८. विप्पयुत्तेन सम्पयुत्तं

B 58, R 66

१ रूपक्खन्धेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

२ वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा .. सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा ...
5 सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा .. विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा सरणेहि धम्मेहि ये धम्मा अरणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

३. धम्मायतनं* धम्मधातु, अथ जीवित नामरूप ।
10 सळायतनं जातिजरामत[1], द्वे च[2] तिके[2] न लब्भरे ।।
पठमन्तरे सत्त च, गोच्छके दस अपरन्ते ।
चुद्दस छ[3] च मत्थके इच्चेते सत्तचत्तालीस धम्मा ।।
समुच्छेदे न लब्भन्ति, मोघपुच्छकेन चा ति* ।।

— o —

१ जातिरजामरणं – सी० । २–२. मातिके – सी० । ३ सी० पोत्थके नत्थि ।
– स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

६. सम्पयुत्तेन सम्पयुत्तं

१. वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा ... सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ? B 59, R 67

ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 5

२ विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा मनायतनेन ये धम्मा चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा मनोधातुया ये धम्मा .. मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 10

३ समुदयसच्चेन ये धम्मा मग्गसच्चेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

४. मनिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा 15 सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

५. सुखिन्द्रियेन ये धम्मा . दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा .. दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि R 68 धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय 20 धातुया सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

६. उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन छहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

७. सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा ... विरियिन्द्रियेन ये धम्मा ... 25 B 60 सतिन्द्रियेन ये धम्मा .. समाधिन्द्रियेन ये धम्मा ... पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ... अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञिन्द्रियेन

ये धम्मा . अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा . अविज्जाय ये धम्मा ... अविज्जापच्चया सङ्खारेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

5 ८. सङ्खारपच्चया विञ्ञाणेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

९. सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि 10 सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

१० फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

११ वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा तण्हापच्चया उपादानेन 15 ये धम्मा .. कम्मभवेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा R 69 सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

१२. सोकेन ये धम्मा . दुक्खेन ये धम्मा . दोमनस्सेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . ते धम्मा तीहि खन्धेहि 20 एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

B 61 १३. उपायासेन ये धम्मा .. सतिपट्ठानेन ये धम्मा . सम्मप्पधानेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता; एकेन 25 खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

१४. इद्धिपादेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता .. ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन[1] एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

---

१. एकेन खन्धेन एकेनायतनेन – स्या०, रो०।

१५. ञानेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा द्वीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

१६. अप्पमञ्ञाय ये धम्मा .. पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा . पञ्चहि बलेहि ये धम्मा ... सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा . अरियेन 5 अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

१७ फस्सेन ये धम्मा .. चेतनाय ये धम्मा . मनसिकारेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा 10 तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

१८ वेदनाय ये धम्मा सञ्ञाय ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि R 70 धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 15

१९ चित्तेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

२०. अधिमोक्खेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा B 62 सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन द्वीहि धातूहि सम्पयुत्ता; 20 एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

२१ सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि 25 सम्पयुत्ता।

२२ सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा अवितक्कविचारमत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 30

२३. सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

२४ हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा . हेतूहि चेव सहेतुकेहि च धम्मेहि 5 ये धम्मा . हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

R 71 २५ सहेतुकेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा हेतुसम्प-10 युत्तेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा स हेतुसहेतुकेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

B. 63 २६ आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा आसवेहि चेव सासवेहि च धम्मेहि ये धम्मा आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये 15 धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

२७ आसवसम्पयुत्तेहि चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन 20 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

२८ सयोजनेहि ... गन्थेहि ... ओघेहि .. योगेहि ... नीवरणेहि ... परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा परामासेहि चेव परामट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन 25 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

२९. परामाससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

---

१. हेतूहि सहेतुकेहि – सी०, स्या० ।

३०. चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

३१. चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा . . चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा . . चित्तससट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा . . चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . . ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता । R 72 5

३२. उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता । 10 B 64 15

३३. सङ्किलिट्ठेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेससम्पयुत्तेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा .. सविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा . सप्पीतिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता । 20

३४. सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ? 25

ते धम्मा एकेन खन्धेन सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

३५. अरूपक्खन्धा* चत्तारो, मनायतनमेव च ।
विञ्ञाणधातुयो सत्त, द्वे सच्चा चुद्दसिन्द्रिया ॥

पच्चये द्वादस पदा, ततो उपरि सोळस ।
तिकेसु अट्ठ गोच्छके, तेचत्तालीसमेव[1] च ।।
महन्तरदुके सत्त, पदा पिट्ठि दुकेसु छ ।
नवमस्स पदस्सेते, निद्देसे सङ्गहं गता ति* ।।

---

१ चत्तारीसमेव – सी० । *–* स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

§ १०. विप्पयुत्तेन विप्पयुत्तं

१. रूपक्खन्धेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि विप्पयुत्ता ? B 65, R. 73

ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

२. वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा ... सञ्ञाक्खन्धन ये धम्मा ... सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा ... विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा ... मनायतनेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 10

३. चक्खायतनेन ये धम्मा ... फोट्ठब्बायतनेन ये धम्मा ... चक्खुधातुया ये धम्मा ... फोट्ठब्बधातुया ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतननेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

४. चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... समुदयसच्चेन ये धम्मा ... मग्गसच्चेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 15

५. निरोधसच्चेन ये धम्मा ... चक्खुन्द्रियेन ये धम्मा ... कायिन्द्रियेन ये धम्मा ... इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा ... पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 20 R 74

६. मनिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 25 B. 66

७. सुखिन्द्रियेन ये धम्मा ... दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा ... सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा ... दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि
5 विप्पयुत्ता ।

८. उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

९ सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा . विरियिन्द्रियेन ये धम्मा ... सति-
10 न्द्रियेन ये धम्मा . समाधिन्द्रियेन ये धम्मा पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा . अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा . . अञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा अविज्जाय ये धम्मा . . अविज्जा-पच्चया सङ्खारेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता,
15 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१० सङ्खारपच्चया विञ्ञाणेन ये धम्मा सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि
20 विप्पयुत्ता ।

११. वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा तण्हापच्चया उपादानेन ये धम्मा . कम्मभवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा
R 75 विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

B 67 25 १२. रूपभवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि तीहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

१३. असञ्ञाभवेन ये धम्मा . एकवोकारभवेन ये धम्मा ... परिदेवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१४. अरूपभवेन ये धम्मा .. नेवसञ्ञानासञ्ञाभवेन ये धम्मा .. चतुवोकारभवेन ये धम्मा .. सोकेन ये धम्मा . दुक्खेन ये धम्मा ... दोमनस्सेन ये धम्मा ... उपायासेन ये धम्मा ... सतिपट्ठानेन 5 ये धम्मा ... सम्मप्पधानेन ये धम्मा ... इद्धिपादेन ये धम्मा ... झानेन ये धम्मा ... अप्पमञ्ञाय ये धम्मा ... पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा ... पञ्चहि बलेहि ये धम्मा ... सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा ... अरियेन अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि 10 विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१५ फस्सेन ये धम्मा ... वेदनाय ये धम्मा ... सञ्ञाय ये धम्मा चेतनाय ये धम्मा चित्तेन ये धम्मा ... मनसिकारेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया 15 केहिचि विप्पयुत्ता ।

१६. अधिमोक्खेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१७. कुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अकुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा 20 विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन R 76 दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१८. सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दुक्खाय B. 68 वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा 25 विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

१९. अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन

दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

२० विपाकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि
5 विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

२१. विपाकधम्मधम्मेहि ये धम्मा .. सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

10 २२. नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मेहि ये धम्मा अनुपादिन्नु-पादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

२३ अनुपादिन्नअनुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. असङ्कि-
15 लिट्ठअसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

२४. सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि
R 77 धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि
20 पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

B 69 २५. अवितक्कविचारमत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता,
25 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

२६. अवितक्कअविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया विप्पयुत्ता ।

२७. सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि

ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

२८. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 5

२९ दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . आचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा . अपचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा .. सेक्खेहि धम्मेहि ये 10 धम्मा असेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा . महग्गतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

३० अप्पमाणेहि धम्मेहि ये धम्मा . पणीतेहि धम्मेहि ये 15 धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा न केहिचि R. 78 खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता।

३१ परित्तारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि B 70 धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 20

३२ महग्गतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा अप्पमाणारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा हीनेहि धम्मेहि ये धम्मा .. मिच्छत्तनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा . सम्मत्तनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा . मग्गारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. मग्गहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. मग्गाधिपतीहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन 25 खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

३३. अनुप्पन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता। 30

३४. अतीतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनागतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

5 ३५. पच्चुप्पन्नारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अज्झत्तारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... बहिद्धारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा . अज्झत्तबहिद्धा-रम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

10 ३६. सनिदस्सनसप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनिदस्सन-
R 79 सप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

३७. हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... सहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा .
B 71 15 हेतुसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... हेतूहि चेव सहेतुकेहि च धम्मेहि ये धम्मा ... सहेतुकेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा ... हेतुसम्पयुत्तेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... न हेतुसहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि
20 सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

३८. अप्पच्चयेहि धम्मेहि ये धम्मा . असङ्खतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सनिदस्सनेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा . रूपीहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा
25 विप्पयुत्ता ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

३९. लोकुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

४०. आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आसवसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आसवेहि चेव सासवेहि च धम्महि ये धम्मा ... आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. आसवसम्पयुत्तेहि चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि 5 विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४१. अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आसवविप्पयुत्तेहि अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता । R 80

४२. संयोजनेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा ... गन्थेहि धम्मेहि ये 10 धम्मा .. ओघेहि धम्मेहि ये धम्मा . योगेहि धम्मेहि ये धम्मा ... नीवरणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा . परामाससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामासेहि चेव परामट्ठेहि च धम्मेहि B 72 ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय 15 धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४३. अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामासविप्पयुत्तेहि अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता । 20

४४. सारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा 25 विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४५. अनारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तविप्पयुत्तेहि

---

१ सञ्ञोजनेहि – म० ।

धम्मेहि ये धम्मा . चित्तविसंसट्ठेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा ... उपादाधम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

5 ४६. अनुपादिन्नेहि[2] धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि R. 81 ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि विप्पयुत्ता ।

४७. उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सङ्किलिट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा . किलेससम्पयुत्तेहि धम्मेहि 10 ये धम्मा .. किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा . किलेसेहि B 73 चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा सङ्किलिट्ठेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. किलेससम्पयुत्तेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन 15 दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४८. असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसविप्पयुत्तेहि असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि 20 धातूहि विप्पयुत्ता ।

४९ दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा .. भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि 25 सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५०. सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा ... सविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... ते धम्मा एकेन

---

१ चित्तसंसट्ठेहि – स्या०, रो० । २ अनुपादिण्णेहि – सी०, रो० ।

खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५१. अवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा ... अविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया विप्पयुत्ता । 5

५२. सप्पीतिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता । R 82

५३ सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता । 10 B 74

५४ उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता । 15

५५ न कामावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अपरियापन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अनुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . ते धम्मा न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि विप्पयुत्ता । 20

५६. रूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा . अरूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा ... निय्यानिकेहि धम्मेहि ये धम्मा नियतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सरणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि विप्पयुत्ता ? 25

ते धम्मा एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५७. धम्मायतनं* धम्मधातु, दुक्खसच्चं च जीवितं ।
सळायतनं नामरूप, चत्तारो च महाभवा ॥
जाति जरा च[1] मरण, तिकेस्वेकूनवीसति ॥
गोच्छकेसु च पञ्ञास, अट्ठ चूळन्तरे[2] पदा ॥
5 महन्तरे पन्नरस, अट्ठारस ततो परे ।
तेवीस[3] पदसतं एतं, सम्पयोगेन[4] लब्भती ति* ॥

---०---

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. चुल्लन्तरे – सी० । ३. तेवीसति – सी० ।
४. सम्पयोगी न – सी० । *–* स्या०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति ।

§ ११. सङ्गहितेन सम्पयुत्तं विप्पयुत्तं

B. 75, R 83

१. समुदयसच्चेन ये धम्मा ... मग्गसच्चेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता[1] आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ?

ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 5

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

२. इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा ... पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, 10 ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता। 15

३. सुखिन्द्रियेन ये धम्मा ... दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा ... सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा ... दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता ... पे० ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 20

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

४. उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि 25 R. 84

---

१ असङ्गहीता – रो०।

एकेनायतनेन द्वीहि धातूहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि विप्पयुत्ता; 5 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

B 76 ५. सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा ... विरियिन्द्रियेन ये धम्मा ... सतिन्द्रियेन ये धम्मा ... समाधिन्द्रियेन ये धम्मा ... पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ... अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा ... अविज्जाय ये धम्मा ... 10 अविज्जापच्चया सङ्खारेहि[1] ये धम्मा ... सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा ... वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा ... तण्हापच्चया उपादानेन ये धम्मा ... कम्मभवेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता पे० ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता, एकेन खन्धेन एकेनायतनेन 15 एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

६. परिदेवेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन 20 सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेना- 25 यतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७. सोकेन ये धम्मा ... दुक्खेन ये धम्मा ... दोमनस्सेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता ... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

---

१ सङ्खारेन – स्या०, रो० ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

८. उपायासेन ये धम्मा . सतिपट्ठानेन ये धम्मा . सम्मप्पधानेन ये धम्मा .. अप्पमञ्ञाय ये धम्मा ... पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा ... पञ्चहि बलेहि ये धम्मा .. सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा .. अरियेन अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा . फस्सेन ये धम्मा . चेतनाय ये धम्मा ... अधिमोक्खेन ये धम्मा . मनसिकारेन ये धम्मा ... हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा हेतूहि चेव सहेतुकेहि च[1] धम्मेहि ये धम्मा . हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आसवेहि चेव सासवेहि च धम्मेहि ये धम्मा आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा . संयोजनेहि धम्मेहि ये धम्मा गन्थेहि धम्मेहि ये धम्मा ओघेहि धम्मेहि ये धम्मा ... योगेहि धम्मेहि ये धम्मा ... नीवरणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा ... उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा . किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन सङ्गहिता आयतनसङ्गहेन सङ्गहिता धातुसङ्गहेन सङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ?

R 85 · 5 · 10 · B 77 · 15

ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सम्पयुत्ता; एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता। 20

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

९. द्वे सच्चा पन्नरसिन्द्रिया, एकादस पटिच्चपदा।
उद्धं पुन एकादस, गोच्छकपदमेत्थ तिसविधा ति॥ 25

—o—

१. सी०, री० पोत्थकेसु नत्थि।

§ १२ सम्पयुत्तेन सङ्गहितं असङ्गहितं

B 78, R. 86

१. वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा .. सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा ... सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा सम्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

5 कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२ विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा . मनायतनेन ये धम्मा ... चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा मनोधातुया ये धम्मा मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा सम्पयुत्ता पे० ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन

10 एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता .

३ समुदयसच्चेन ये धम्मा मग्गसच्चेन ये धम्मा सम्पयुत्ता .. पे०. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

15 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिना ।

४ मनिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता ..पे०... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

R. 87 कतीहि असङ्गहिता ?

20 द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

५ सुखिन्द्रियेन ये धम्मा दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा . सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता .. पे० . ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

25 द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

६. उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा सम्पयुत्ता . . पे०. ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि सत्तहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

७. सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा ... विरियिन्द्रियेन ये धम्मा ... B. 79 सतिन्द्रियेन ये धम्मा ... समाधिन्द्रियेन ये धम्मा .. पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा .. अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञिन्द्रियेन 5 ये धम्मा .. अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा ... अविज्जाय ये धम्मा ... अविज्जापच्चया सङ्खारेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ... पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता । 10

८. सङ्खारपच्चया विञ्ञाणेन ये धम्मा सम्पयुत्ता ..पे०... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

९ सळायतनपच्चया फस्सेन ये धम्मा सम्पयुत्ता . पे०... 15 R 88 ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१०. फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता । 20

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

११. वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा .. तण्हापच्चया उपादानेन ये धम्मा ... कम्मभवेन ये धम्मा सम्पयुत्ता ... पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 25

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१२. सोकेन ये धम्मा ... दुक्खेन ये धम्मा ... दोमनस्सेन ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 30

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१३. उपायासेन ये धम्मा . सतिपट्ठानेन ये धम्मा... सम्मप्पधानेन ये धम्मा सम्पयुत्ता पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि
B. 80　5　द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

R 89　१४ इद्धिपादेन ये धम्मा सम्पयुत्ता . पे० ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

10　कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१५ झानेन ये धम्मा सम्पयुत्ता . पे०.. ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

15　द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१६ अप्पमञ्ञाय ये धम्मा . पञ्चहि[1] इन्द्रियेहि ये धम्मा[1]. पञ्चहि बलेहि ये धम्मा . सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा . अरियेन अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा सम्पयुत्ता पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि[2] धातूहि सङ्गहिता ।

20　कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१७ फस्सेन ये धम्मा . चेतनाय ये धम्मा . मनसिकारेन ये धम्मा सम्पयुत्ता . पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

25　कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१८. वेदनाय ये धम्मा . सञ्ञाय ये धम्मा सम्पयुत्ता पे०.. ते धम्मा तीहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

१-१ रो० पोत्थके नत्थि । २. अट्ठहि - रो० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१९. चित्तेन ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०.. ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि* असङ्गहिता ? 5

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२० अधिमोक्खेन ये धम्मा सम्पयुत्ता .. पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता* ।

कतीहि असङ्गहिता ? R 90

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता । 10

२१. सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अवितक्कविचारमत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता .पे०... ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता[1] । B 81 15

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२२. हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा . हेतूहि चेव सहेतुकेहि च धम्मेहि ये धम्मा ... हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । 20

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२३. सहेतुकेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा .. हेतुसम्पयुत्तेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... न हेतुसहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता । 25

- रो० पोत्थके नत्थि । १. असङ्गहीता – रो० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२४ आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आसवेहि चेव सासवेहि च धम्मेहि ये धम्मा . आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा
5 सम्पयुत्ता ..पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

R 91 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२५. आसवसम्पयुत्तेहि चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा
10 सम्पयुत्ता ..पे०. ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२६. संयोजनेहि धम्मेहि ये धम्मा . गन्थेहि धम्मेहि ये
15 धम्मा ... ओघेहि धम्मेहि ये धम्मा . योगेहि धम्मेहि ये धम्मा ..
B 82 नीवरणेहि धम्मेहि ये धम्मा . परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामासेहि चेव परामट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

20 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२७. परामाससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता . पे०. ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

25 २८. चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा तीहि खन्धेहि एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

द्वीहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२९. चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि

ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता .पे०... R. 92 ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 5

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३०. उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा .. किलेसेहि चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि 10 च धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता ...पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३१. सङ्किलिट्ठेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा ... 15 किलेससम्पयुत्तेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा ... सविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सप्पीतिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सुखसहगतेहि धम्मेहि B 83 ये धम्मा ... उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा सम्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ? 20

ते धम्मा एकेन खन्धेन एकेनायतनेन एकाय धातुया सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३२. *अरूपक्खन्धा चत्तारो, मनायतनमेव च ।
विञ्ञाणधातुयो सत्त, द्वे सच्चा चुद्दसिन्द्रिया ।। 25
पच्चये द्वादस पदा, ततो उपरि सोळस ।
तिकेसु अट्ठ गोच्छके, तेचत्तालीसमेव[1] च ।।
महन्तरदुके सत्त, पदा[2] पिट्ठिदुकेसु छ[3] ।
नवमस्स पदस्सेते, निद्देसे सङ्गहं गता ति* ।।

———०———

१ तेचत्ताळीसमेव – सी० । २ सी० पोत्थके नत्थि । ३. छ इति – सी० ।
– स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

§ १३. असङ्गहितेन सम्पयुत्तं विप्पयुत्तं

B. 84, R. 93 १. रूपक्खन्धेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन-सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ?

ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया
5 केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनाय-तनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

२ धम्मायतनेन ये धम्मा . धम्मधातुया ये धम्मा इत्थि-
10 न्द्रियेन ये धम्मा . पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा जीवितिन्द्रियेन ये धम्मा ... विञ्ञाणपच्चया नामरूपेन ये धम्मा . असञ्ञाभवेन ये धम्मा ... एकवोकारभवेन ये धम्मा . जातिया ये धम्मा .. जराय ये धम्मा ... मरणेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता पे० . ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता;
15 एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनाय-तनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

३. अरूपभवेन ये धम्मा ... नेवसञ्ञानासञ्ञाभवेन ये धम्मा ..
20 चतुवोकारभवेन ये धम्मा ... इद्धिपादेन ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ?

कतीहि विप्पयुत्ता ?

R. 94 25 चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

४. कुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अकुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा ...

सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा... अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... विपाकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... विपाकधम्मधम्मेहि ये धम्मा ... अनुपादिन्नअनुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अवितक्कविचारमत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा ... भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . आचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा . अपचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा ... सेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा . असेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा . महग्गतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अप्पमाणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परित्तारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. महग्गतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अप्पमाणारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. हीनेहि धम्मेहि ये धम्मा .. पणीतेहि धम्मेहि ये धम्मा . . मिच्छत्तनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा . सम्मत्तनियतेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा .. मग्गारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा मग्गहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . . मग्गाधिपतीहि धम्मेहि ये धम्मा . . अतीतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा . अनागतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पच्चुप्पन्नारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अज्झत्तारम्मणेहि धम्महि ये धम्मा .. बहिद्धारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अज्झत्तबहिद्धारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा . सहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . हेतुसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सहेतुकेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... हेतुसम्पयुत्तेहि चेव न च हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा ... न हेतुसहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

१ समत्तनियतेहि – रो० ।

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

५. रूपीहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता ..पे०.. ते धम्मा तीहि 5 खन्धेहि सम्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

B. 86 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता, एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

६. अरूपीहि धम्मेहि ये धम्मा .. लोकुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा 10 अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा .. आसवसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. आसवविप्पयुत्तेहि चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा .. आसवविप्पयुत्तेहि अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा .. असयोजनियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अगन्थनियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अनोघनियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अयोगनियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अनीवरणियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. 15 अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामाससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामासविप्पयुत्तेहि अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ?

20 नत्थि ।

कतीहि विप्पयुत्ता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता ।

७. अनारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. नो चित्तेहि धम्मेहि ये R 96 25 धम्मा ... चित्तविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तविसंसट्ठेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा .. बाहिरेहि धम्मेहि ये धम्मा ... उपादाधम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतन-

---

१. चित्तसंसट्ठेहि – रो० ।

सङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ?

ते धम्मा तीहि खन्धेहि सम्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि सम्पयुत्ता।

कतीहि विप्पयुत्ता ? 5

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

८. अनुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा .. उपादानसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... उपादानसम्पयुत्तेहि चेव नो च उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा ... उपादानविप्पयुत्तेहि अनुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा ... 10 असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा . असङ्किलिट्ठेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा... किलेससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सङ्किलिट्ठेहि चेव नो च किलेसेहि B 87 धम्मेहि ये धम्मा .. किलेससम्पयुत्तेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसविप्पयुत्तेहि असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . . भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा ... 15 दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा ... सविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सप्पीतिकेहि धम्मेहि ये धम्मा . . पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. न[2] कामावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा ... रूपावचरेहि धम्मेहि ये 20 धम्मा ... अरूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा . अपरियापन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा . . निय्यानिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... नियतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सरणेहि धम्मेहि ये धम्मा खन्धसङ्गहेन असङ्गहिता आयतनसङ्गहेन असङ्गहिता धातुसङ्गहेन असङ्गहिता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सम्पयुत्ता ति ? 25

नत्थि।

कतीहि विप्पयुत्ता ? R.97

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि विप्पयुत्ता; एकेनायतनेन एकाय धातुया केहिचि विप्पयुत्ता।

१. संकिलिट्ठेहि – सी०। २ रो० पोत्थके नत्थि।

६. रूप* च धम्मायतनं धम्मधातु,
इत्थिपुमं जीवितं नामरूप।
द्वे भवा जाति जरा[1] मच्चुरूपं[1],
अनारम्मण नो चित्त चित्तेन विप्पयुत्त।
5 विससट्ठ समुट्ठानसहभु[2],
अनुपरिवत्ति बाहिर[3] उपादा[3]।
द्वे विसयो[4] एस नयो सुबुद्धो ति* ॥

——०——

१–१ जरा च मच्चू च रूपी – रो०। २ चित्तससट्ठसमुट्ठान सहभु – सी०।
३–३ बाहिरूपादा – सी०। ४ वीसतियो – रो०। *–* स्या० पोत्थके नत्थि।

§ १४. विप्पयुत्तेन सङ्गहितं असङ्गहितं

१. रूपक्खन्धेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ? B 88, R 98

ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता । 5

२. वेदनाक्खन्धेन ये धम्मा .. सञ्ञाक्खन्धेन ये धम्मा ... सङ्खारक्खन्धेन ये धम्मा ... विञ्ञाणक्खन्धेन ये धम्मा ... मनायतनेन ये धम्मा .. मनिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकादस- 10 हायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

३ चक्खायतनेन[1] ये धम्मा ... फोट्ठब्बायतनेन ये धम्मा .. चक्खुधातुया ये धम्मा . फोट्ठब्बधातुया ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे०... ते 15 धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४. चक्खुविञ्ञाणधातुया ये धम्मा ... सोतविञ्ञाणधातुया R 99 ये धम्मा ... घानविञ्ञाणधातुया ये धम्मा . जिव्हाविञ्ञाणधातुया 20 ये धम्मा .. कायविञ्ञाणधातुया ये धम्मा . मनोधातुया ये धम्मा ... मनोविञ्ञाणधातुया ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे०. ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 25

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि, एकाय धातुया असङ्गहिता ।

---

१. चक्खायतनेन – स्या०, एवमुपरि पि ।

B 89 ५. दुक्खसच्चेन ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

5 ६. समुदयसच्चेन ये धम्मा ... मग्गसच्चेन ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 10 असङ्गहिता ।

७ निरोधसच्चेन ये धम्मा चक्खुन्द्रियेन ये धम्मा .. कायिन्द्रियेन ये धम्मा . इत्थिन्द्रियेन ये धम्मा पुरिसिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता . .पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

15 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

८ सुखिन्द्रियेन[1] ये धम्मा दुक्खिन्द्रियेन ये धम्मा . सोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा . दोमनस्सिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे० ते R 100 धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि 20 अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न* काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

९ उपेक्खिन्द्रियेन ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे०... ते धम्मा असङ्खतं 25 खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि* पञ्चहि धातूहि असङ्गहिता ।

---

१. मनिन्द्रियेन ये धम्मा सुखिन्द्रियेन – रो० । *–* रो० पोत्थके नत्थि ।

१०. सद्धिन्द्रियेन ये धम्मा ... विरियिन्द्रियेन ये धम्मा ... सतिन्द्रियेन ये धम्मा ... समाधिन्द्रियेन ये धम्मा ... पञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ... अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञिन्द्रियेन ये धम्मा ... अञ्ञाताविन्द्रियेन ये धम्मा ... अविज्जाय ये धम्मा ... अविज्जापच्चया सङ्खारेहि[1] ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे० .. ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा 5 पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । B. 90

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

११. सङ्खारपच्चया विञ्ञाणेन ये धम्मा ... सळायतनपच्चया 10 फस्सेन ये धम्मा . फस्सपच्चया वेदनाय ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता । 15

१२ वेदनापच्चया तण्हाय ये धम्मा ... तण्हापच्चया उपादानेन ये धम्मा ... कम्मभवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 20

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१३. उपपत्तिभवेन[2] ये धम्मा .. सञ्ञाभवेन ये धम्मा ... पञ्चवोकारभवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता .पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता । 25

कतीहि असङ्गहिता ? R. 101

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१४. कामभवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि पञ्चहि धातूहि सङ्गहिता ।

१. सङ्खारेन – रो० । २. उप्पत्तिभवेन – स्या०, रो० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि तेरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१५. रूपभवेन ये धम्मा . असञ्ञाभवेन ये धम्मा ... एकवोकारभवेन ये धम्मा . . परिदेवेन ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे०... ते धम्मा चतूहि
5 खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१६ अरूपभवेन ये धम्मा नेवसञ्ञानासञ्ञाभवेन ये धम्मा... चतुवोकारभवेन ये धम्मा सोकेन ये धम्मा दुक्खेन ये धम्मा .
10 दोमनस्सेन ये धम्मा . उपायासेन ये धम्मा सतिपट्ठानेन ये धम्मा .. सम्मप्पधानेन ये धम्मा इद्धिपादेन ये धम्मा झानेन ये धम्मा . . अप्पमञ्ञाय ये धम्मा पञ्चहि इन्द्रियेहि ये धम्मा .. पञ्चहि बलेहि
B 91 ये धम्मा . सत्तहि बोज्झङ्गेहि ये धम्मा अरियेन अट्ठङ्गिकेन मग्गेन ये धम्मा विप्पयुत्ता .पे० ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि
15 खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

१७ फस्सेन ये धम्मा . वेदनाय ये धम्मा सञ्ञाय ये धम्मा ...
20 चेतनाय ये धम्मा . चित्तेन ये धम्मा मनसिकारेन ये धम्मा विप्पयुत्ता .पे० . ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

R. 102 कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता ।

25 १८. अधिमोक्खेन ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया
30 असङ्गहिता ।

१९. कुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अकुसलेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दुक्खाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ..पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 5

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

२० अब्याकतेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 10

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२१ अदुक्खमसुखाय वेदनाय सम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... B 92 विपाकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे० .. ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 15

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि असङ्गहिता ।

२२ विपाकधम्मधम्मेहि ये धम्मा . सङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे०. . ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा R 103 पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । 20

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

२३. नेवविपाकनविपाकधम्मधम्मेहि ये धम्मा ... अनुपादिन्नुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनुपादिन्नअनुपादानियेहि धम्मेहि 25 ये धम्मा . . असङ्किलिट्ठअसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

---

१. अब्याकतेहि – रो० ।

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२४ उपादिन्नुपादानियेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि[1] धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

5 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२५. असङ्किलिट्ठसङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

10 २६ सवितक्कसविचारेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे० .. ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया 15 असङ्गहिता ।

B 93 २७. अवितक्कविचारमत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा पीतिसहगतेहि R. 104 धम्मेहि ये धम्मा . सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे० . ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

20 कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

२८ अवितक्कअविचारेहि[2] धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे० .. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता ।

25 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

२९ उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

---

१. द्वीहि – रो० । २ अवितक्कविचारेहि – रो० ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि असङ्गहिता ।

३०. दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा .. भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... 5 भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... आचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा .. अपचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा . सेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा .. असेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा . महग्गतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । 10

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

३१ नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . नेव दस्सनेन न भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा नेवाचय- 15 R 105 गामिनापचयगामीहि धम्मेहि ये धम्मा नेवसेक्खनासेक्खेहि धम्मेहि ये धम्मा परित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता । 20

३२ अप्पमाणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... पणीतेहि धम्मेहि ये B 94 विप्पयुत्ता . पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता । 25

३३ परित्तारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि द्वादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि असङ्गहिता ।

३४. महग्गतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा अप्पमाणारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा हीनेहि धम्मेहि ये धम्मा मिच्छत्तनियतेहि धम्मेहि
5 ये धम्मा . सम्मत्तनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा मग्गारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा मग्गहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा . . मग्गाधिपतीहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

10 न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

३५ मज्झिमेहि धम्मेहि ये धम्मा अनियतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

R 106 15 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३६ उप्पन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा अनुप्पन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा उप्पादीहि धम्मेहि ये धम्मा . अतीतेहि धम्मेहि ये धम्मा अनागतेहि धम्मेहि ये धम्मा . पच्चुप्पन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा . अज्झत्तेहि
20 धम्मेहि ये धम्मा . बहिद्धाहि[1] धम्मेहि[1] ये धम्मा . सनिदस्सन-सप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा अनिदस्सनसप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

25 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

३७. अतीतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा . अनागतारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा अज्झत्तारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा बहिद्धा-
B 95 रम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता .. पे० ते धम्मा असङ्खतं

१-१. बहिद्धाधम्मेहि – स्या०, रो० ।

खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 5

३८ पच्चुप्पन्नारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अज्झत्तबहिद्धारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ..पे० . ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि द्वादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि छहि धातूहि 10 असङ्गहिता ।

३९ हेतूहि धम्मेहि ये धम्मा . . सहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... हेतुसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . . हेतूहि चेव सहेतुकेहि च धम्मेहि ये धम्मा सहेतुकेहि चेव न च हेतूहि[1] धम्मेहि ये धम्मा . . हेतूहि चेव हेतुसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा हेतुसम्पयुत्तेहि चेव न च हेतूहि 15 R 107 धम्मेहि ये धम्मा . . न हेतुसहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... पे०... ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि 20 असङ्गहिता ।

४० अहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. हेतुविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... न हेतुअहेतुकेहि[2] धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ..पे० .. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 25

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४१. अप्पच्चयेहि धम्मेहि ये धम्मा ... असङ्खतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सनिदस्सनेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सप्पटिघेहि धम्मेहि ये धम्मा

१ हेतुकेहि– रो० । २. हेतुअहेतुकेहि – स्या० ।

.. रूपीहि धम्मेहि ये धम्मा .. लोकुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

B 96 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

5 ४२. लोकियेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे० .. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४३ आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा आसवसम्पयुत्तेहि धम्मेहि 10 ये धम्मा आसवेहि चेव सासवेहि च धम्मेहि ये धम्मा . आसवेहि चेव आसवसम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा आसवसम्पयुत्तेहि[1] चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे० ते धम्मा असङ्खत R 108 खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

15 कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

४४ सासवेहि धम्मेहि ये धम्मा आसवविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . सासवेहि चेव नो च आसवेहि धम्मेहि ये धम्मा . आसव- 20 विप्पयुत्तेहि सासवेहि[2] धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता . पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४५. अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा आसवविप्पयुत्तेहि 25 अनासवेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे०.. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि[3] धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

---

१ आसवविप्पयुत्तेहि – स्या० । २ चेव सासवेहि च – स्या० । ३ अट्ठारसहि – रो० ।

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४६. संयोजनेहि धम्मेहि ये धम्मा ... गन्थेहि धम्मेहि ये धम्मा ... ओघेहि धम्मेहि ये धम्मा ... योगेहि धम्मेहि ये धम्मा ... नीवरणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामाससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा ... परामासेहि चेव परामट्ठेहि च धम्मेहि 5 ये धम्मा विप्पयुत्ता ..पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? B 97

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता । 10

४७ परामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा . परामासविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . परामट्ठेहि चेव नो च परामासेहि धम्मेहि ये धम्मा .. परामासविप्पयुत्तेहि परामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । R 109

कतीहि असङ्गहिता ? 15

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४८ अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा . परामासविप्पयुत्तेहि अपरामट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० . ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायननेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ? 20

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

४९. सारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तेहि धम्मेहि ये धम्मा चेतसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा चित्तसम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तससट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तसंसट्ठसमुट्ठानेहि धम्मेहि ये धम्मा .. चित्तसंसट्ठसमुट्ठानसहभूहि धम्मेहि ये धम्मा .. 25 चित्तसंसट्ठसमुट्ठानानुपरिवत्तीहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा एकेन खन्धेन एकादसहायतनेहि एकादसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

चतूहि खन्धेहि एकेनायतनेन सत्तहि धातूहि असङ्गहिता । 30

५०. अनारम्मणेहि धम्मेहि ये धम्मा ... चित्तविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा . चित्तसंसट्ठेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा ... उपादाधम्मेहि ये धम्मा अनुपादिन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ... पे० .. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

5 कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि[1] धातूहि असङ्गहिता ।

५१. उपादिन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते

R 110 धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि तीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

10 एकेन खन्धेन दसहायतनेहि पन्नरसहि धातूहि असङ्गहिता ।

B 98 ५२ उपादानेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा सङ्किलिट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेससम्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव सङ्किलेसिकेहि च धम्मेहि ये धम्मा किलेसेहि चेव सङ्किलिट्ठेहि च धम्मेहि ये धम्मा सङ्किलिट्ठेहि चेव नो

15 च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा . किलेसेहि चेव किलेससम्पयुत्तेहि च धम्मेहि ये धम्मा किलेससम्पयुत्तेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

20 न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

५३ सङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा असङ्किलिट्ठेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसविप्पयुत्तेहि धम्मेहि ये धम्मा सङ्किलेसिकेहि चेव नो च किलेसेहि धम्मेहि ये धम्मा किलेसविप्पयुत्तेहि सङ्किलेसिकेहि

25 धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे०. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

१ चित्तविसंसट्ठेहि – सी०, स्या० । २ पण्णरसहि – रो० ।

५४. असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... किलेसविप्पयुत्तेहि असङ्किलेसिकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ...पे०... ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता । 5

५५ दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा ... दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा ... भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता । 10

R. 111

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

५६ न दस्सनेन पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा न भावनाय पहातब्बेहि धम्मेहि ये धम्मा . न दस्सनेन पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि 15 ये धम्मा . न भावनाय पहातब्बहेतुकेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

B 99

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

५७ सवितक्केहि धम्मेहि ये धम्मा . सविचारेहि धम्मेहि 20 ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि सत्तरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि एकाय धातुया असङ्गहिता । 25

५८ सप्पीतिकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. पीतिसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा ... सुखसहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ..पे०... ते धम्मा असङ्खतं खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

५९. उपेक्खासहगतेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता ..पे० . 5 ते धम्मा असङ्खत खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि तेरसहि धातूहि सङ्गहिता ।

R 112 कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि पञ्चहि धातूहि असङ्गहिता ।

10 ६० कामावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा परियापन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा सउत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे०. ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता ।

15 ६१ न कामावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा अपरियापन्नेहि धम्मेहि ये धम्मा अनुत्तरेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे० ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि अट्ठहि धातूहि सङ्गहिता ।

कतीहि असङ्गहिता ?

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि दसहि धातूहि असङ्गहिता ।

20 ६२ रूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा अरूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा निय्यानिकेहि धम्मेहि ये धम्मा . नियतेहि धम्मेहि ये धम्मा .. सरणेहि धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता पे०. ते धम्मा असङ्खत

B 100 खन्धतो ठपेत्वा पञ्चहि खन्धेहि द्वादसहायतनेहि अट्ठारसहि धातूहि सङ्गहिता ।

25 कतीहि असङ्गहिता ?

न केहिचि खन्धेहि न केहिचि आयतनेहि न काहिचि धातूहि असङ्गहिता ।

६३. न रूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा .. न अरूपावचरेहि धम्मेहि ये धम्मा ... अनिय्यानिकेहि धम्मेहि ये धम्मा .. अनियतेहि

धम्मेहि ये धम्मा .. अरणेहि[1] धम्मेहि ये धम्मा विप्पयुत्ता, ते धम्मा कतीहि खन्धेहि कतीहायतनेहि कतीहि धातूहि सङ्गहिता ?

ते धम्मा चतूहि खन्धेहि द्वीहायतनेहि द्वीहि धातूहि सङ्गहिता । कतीहि असङ्गहिता ? R 113

एकेन खन्धेन दसहायतनेहि सोळसहि धातूहि असङ्गहिता । 5

६४. धम्मायतनं धम्मधातु, अथ[2] जीवितं[3] नामरूपं[3] ।
सळायतनं[4] जातिजरामतं[4], द्वे च[5] तिके[5] न लब्भरे ।।
पठमन्तरे सत्त च[6], गोच्छके दस अपरन्ते[7] ।
चुद्दस छ च मत्थके, इच्चेते सत्तचत्तालीस[8] धम्मा ।
समुच्छेदे न[9] लब्भन्ति[9], मोघपुच्छकेन चा[10] ति ।। 10

धातुकथापकरणं निट्ठितं ।

---

१ असरणेहि – स्या० । २. रो० पोत्थके नत्थि । ३–३ जीवितन्नाम – रो० । ४–४ सळायतनं जातिजरामरण – सी०, सळायतनजातियो जरामत च – स्या०, छलभिजातियो जरामरण – रो० । ५–५ जातिके – रो० । ६ स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७. अपरन्तेन – रो० । ८ सत्तचत्तारीस – सी०, रो० । ९–९ नुपलब्भन्ति – सी०, च लब्भन्ति – स्या०, नुपलब्भति – रो० । १० वा – रो० ।

अभिधम्मपिटके

पुग्गलपञ्ञत्ति

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

पुग्गलपञ्ञत्तिपालि[1]

मातिकाउद्देसो

छ पञ्ञत्तियो

१ छ पञ्ञत्तियो – खन्धपञ्ञत्ति, आयतनपञ्ञत्ति, धातुपञ्ञत्ति, सच्चपञ्ञत्ति, इन्द्रियपञ्ञत्ति, पुग्गलपञ्ञत्ती ति । B 101, R 1

§ १ खन्धानं खन्धपञ्ञत्ति

२ कित्तावता खन्धानं खन्धपञ्ञत्ति ? यावता पञ्चक्खन्धा – रूपक्खन्धो, वेदनाक्खन्धो, सञ्ञाक्खन्धो, सङ्खारक्खन्धो, विञ्ञाणक्खन्धो, एत्तावता खन्धान खन्धपञ्ञत्ति । 5

§ २ आयतनानं आयतनपञ्ञत्ति

३ कित्तावता आयतनानं आयतनपञ्ञत्ति ? यावता द्वादसायतनानि – चक्खायतन[2], रूपायतनं, सोतायतनं, सद्दायतन, घानायतन, गन्धायतन, जिव्हायतनं, रसायतनं, कायायतनं, फोट्ठब्बायतन, मनायतन, धम्मायतन; एत्तावता आयतनान आयतनपञ्ञत्ति ।

§ ३ धातूनं धातुपञ्ञत्ति

४ कित्तावता धातून धातुपञ्ञत्ति ? यावता अट्ठारस धातुयो – चक्खुधातु, रूपधातु, चक्खुविञ्ञाणधातु, सोतधातु, सद्दधातु, सोतविञ्ञाणधातु, घानधातु, गन्धधातु, घानविञ्ञाणधातु, जिव्हाधातु, रसधातु, जिव्हाविञ्ञाणधातु, कायधातु, फोट्ठब्बधातु, कायविञ्ञाणधातु, मनोधातु, धम्मधातु, मनोविञ्ञाणधातु, एत्तावता धातूनं धातुपञ्ञत्ति । 10 15

---

१. पुग्गलपञ्ञत्तिप्पकरण – सी०; पुग्गलपञ्ञत्ति – स्या०, रो० । २ चक्खायतन – स्या०, एवमुपरि पि ।

§ ४. सच्चानं सच्चपञ्ञत्ति

B 102, R 2

५ कित्तावता सच्चानं सच्चपञ्ञत्ति ? यावता चत्तारि सच्चानि – दुक्खसच्चं, समुदयसच्चं, निरोधसच्चं, मग्गसच्चं, एत्तावता सच्चानं सच्चपञ्ञत्ति ।

§ ५ इन्द्रियानं इन्द्रियपञ्ञत्ति

६ कित्तावता इन्द्रियानं इन्द्रियपञ्ञत्ति ? यावता बावी-
5 सतिन्द्रियानि – चक्खुन्द्रियं, सोतिन्द्रियं, घानिन्द्रियं, जिव्हिन्द्रियं, कायिन्द्रियं, मनिन्द्रियं, इत्थिन्द्रियं, पुरिसिन्द्रियं, जीवितिन्द्रियं, सुखिन्द्रियं, दुक्खिन्द्रियं, सोमनस्सिन्द्रियं, दोमनस्सिन्द्रियं, उपेक्खिन्द्रियं, सद्धिन्द्रियं, विरियिन्द्रियं[1], सतिन्द्रियं, समाधिन्द्रियं, पञ्ञिन्द्रियं, अनञ्ञातञ्ञ-स्सामीतिन्द्रियं[2], अञ्ञिन्द्रियं, अञ्ञाताविन्द्रियं, एत्तावता इन्द्रियानं
10 इन्द्रियपञ्ञत्ति ।

§ ६ पुग्गलानं पुग्गलपञ्ञत्ति

७. कित्तावता पुग्गलानं पुग्गलपञ्ञत्ति ?

पुग्गलपञ्ञत्तिमातिका

(१) एको पुग्गलो

(१) समयविमुत्तो
(२) असमयविमुत्तो
(३) कुप्पधम्मो
15 (४) अकुप्पधम्मो
(५) परिहानधम्मो
(६) अपरिहानधम्मो
(७) चेतनाभब्बो
(८) अनुरक्खणाभब्बो[3]
20 (९) पुथुज्जनो
(१०) गोत्रभू
(११) भयूपरतो

---

१ वीरियिन्द्रियं – म०, एवमुपरि पि । २. अनञ्ञातञ्ञस्सामितिन्द्रियं – सी०; अनञ्ञातञ्ञस्सामीतिन्द्रियं – स्या० । ३ अनुरक्खनाभब्बो – सी०, स्या० ।

(१२) अभयूपरतो
(१३) भब्बागमनो
(१४) अभब्बागमनो
(१५) नियतो
(१६) अनियतो 5
(१७) पटिपन्नको B 103
(१८) फले[1] ठितो[1]
(१९) समसीसी
(२०) ठितकप्पी
(२१) अरियो 10
(२२) अनरियो
(२३) सेक्खो[2]
(२४) असेक्खो
(२५) नेवसेक्खनासेक्खो[3]
(२६) तेविज्जो 15
(२७) छळभिञ्ञो
(२८) सम्मासम्बुद्धो R 3
(२९) पच्चेकसम्बुद्धो[4]
(३०) उभतोभागविमुत्तो
(३१) पञ्ञाविमुत्तो 20
(३२) कायसक्खी
(३३) दिट्ठिप्पत्तो[5]
(३४) सद्धाविमुत्तो
(३५) धम्मानुसारी
(३६) सद्धानुसारी 25
(३७) सत्तक्खत्तुपरमो[6]
(३८) कोलङ्कोलो

१–१. फलेट्ठितो – स्या० । २. सेखो – स्या०, एवमुपरि पि । ३ नेवसेक्खा नासेक्खो – सी०, नेवसेखोनासेखो – स्या०; नेवसेक्खो नासेक्खो – रो० । ४ पच्चेकबुद्धो – सी० । ५. दिट्ठिपत्तो – रो० । ६. सत्तक्खत्तुपरमो – स्या०, रो० ।

B 104

(३९) एकबीजी
(४०) सकदागामी
(४१) अनागामी
(४२) अन्तरापरिनिब्बायी[1]
5 (४३) उपहच्चपरिनिब्बायी
(४४) असङ्खारपरिनिब्बायी
(४५) ससङ्खारपरिनिब्बायी
(४६) उद्धसोतो अकनिट्ठगामी
(४७) सोतापन्नो
10 (४८) सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो
(४९) सकदागामी
(५०) सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो
(५१) अनागामी
(५२) अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो
15 (५३) अरहा
(५४) अरहत्तफलसच्छिकिरियाय[2] पटिपन्नो

(२) द्वे[3] पुग्गला[3]

(१) क कोधनो च
ख उपनाही च

(२) क मक्खी च
20 ख पळासी[4] च

(३) क इस्सुकी च
ख मच्छरी च

(४) क सठो च
ख मायावी च

B. 105 25 (५) क अहिरिको च
ख अनोत्तप्पी च

---

१. अन्तरापरिनिब्बायि – सी०, एवमुपरि पि। २ अरहत्ताय – रो०। ३–३ स्या० पोत्थके नत्थि। ४. पलासी – स्या०।

(६) क. दुब्बचो च

ख. पापमित्तो च

(७) क. इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो च R 4

ख. भोजने अमत्तञ्ञू च

(८) क. मुट्ठस्सति च 5

ख. असम्पजानो च

(९) क सीलविपन्नो च

ख. दिट्ठिविपन्नो च

(१०) क. अज्झत्तसंयोजनो[1] च

ख बहिद्धासंयोजनो च 10

(११) क अक्कोधनो च

ख. अनुपनाही च

(१२) क अमक्खी च

ख अपळासी च

(१३) क अनिस्सुकी च 15

ख अमच्छरी च

(१४) क असठो च

ख. अमायावी च

(१५) क. हिरिमा[2] च

ख. ओत्तप्पी च 20

(१६) क. सुवचो च

ख. कल्याणमित्तो च

(१७) क इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो च

ख. भोजने मत्तञ्ञू च

(१८) क. उपट्ठितस्सति[3] च 25

ख. सम्पजानो च

---

१ अज्झत्तसञ्ञोजनो – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि। २. हिरीमा – रो०।
३. उपट्ठितसति – सी०, रो०।

(१६) क सीलसम्पन्नो च
ख. दिट्ठिसम्पन्नो च
(२०) द्वे पुग्गला दुल्लभा लोकस्मिं
(२१) द्वे पुग्गला दुत्तप्पया
5 (२२) द्वे पुग्गला सुतप्पया
(२३) द्विन्न पुग्गलानं आसवा वड्ढन्ति
(२४) द्विन्न पुग्गलानं आसवा न वड्ढन्ति
(२५) क हीनाधिमुत्तो च
ख पणीताधिमुत्तो च
10 (२६) क. तित्तो च
ख तप्पेता च

3 106 (३) तयो पुग्गला

(१) क निरासो
ख आसंसो
ग विगतासो
15 (२) तयो गिलानूपमा पुग्गला
(३) क. कायसक्खी
ख. दिट्ठिप्पत्तो
ग सद्धाविमुत्तो
(४) क गूथभाणी
20 ख पुप्फभाणी
ग मधुभाणी
(५) क अरुकूपमचित्तो[1] पुग्गलो
ख विज्जूपमचित्तो पुग्गलो
ग. वजिरूपमचित्तो पुग्गलो
25 (६) क. अन्धो
ख. एकचक्खु
ग. द्विचक्खु[2]

१. अरुकुपमचित्तो – सी०; अरुणूपमचित्तो – रो०। २ द्वेचक्खु – रो०।

(७) क. अवकुज्जपञ्ञो पुग्गलो
ख. उच्छङ्गपञ्ञो[1] पुग्गलो
ग. पुथुपञ्ञो पुग्गलो

(८) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो कामेसु च भवेसु च अवीतरागो R. 5 5
ख अत्थेकच्चो पुग्गलो कामेसु वीतरागो भवेसु अवीतरागो
ग. अत्थेकच्चो पुग्गलो कामेसु च भवेसु च वीतरागो

(९) क पासाणलेखूपमो पुग्गलो 10
ख पथविलेखूपमो[2] पुग्गलो
ग. उदकलेखूपमो पुग्गलो

(१०) तयो पोत्थकूपमा पुग्गला

(११) तयो कासिकवत्थूपमा पुग्गला

(१२) क सुप्पमेय्यो 15
ख दुप्पमेय्यो
ग अप्पमेय्यो

(१३) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो
ख. अत्थेकच्चो पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो 20
ग. अत्थेकच्चो पुग्गलो सक्कत्वा गरुं कत्वा सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो

(१४) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो जिगुच्छितब्बो, न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो B 107 25
ख अत्थेकच्चो पुग्गलो अज्झुपेक्खितब्बो, न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो
ग. अत्थेकच्चो पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो

१. उच्चवङ्गपञ्ञो – स्या०। २. पठवीलेखूपमो – स्या०।

(१५) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी[1], समाधिस्मिं मत्तसो कारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी

ख. अत्थेकच्चो पुग्गलो सीलेसु च परिपूरकारी समाधिस्मिं च परिपूरकारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी

5

ग अत्थेकच्चो पुग्गलो सीलेसु च परिपूरकारी समाधिस्मि च परिपूरकारी पञ्ञाय च परिपूरकारी

10　(१६)　तयो सत्थारो

(१७)　अपरे पि तयो सत्थारो

(४) चत्तारो पुग्गला

(१) क. असप्पुरिसो

ख. असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो

ग. सप्पुरिसो

15　घ. सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो

(२) क. पापो

ख. पापेन पापतरो

ग. कल्याणो

घ कल्याणेन कल्याणतरो

R 6　20　(३) क. पापधम्मो

ख. पापधम्मेन पापधम्मतरो

ग. कल्याणधम्मो

घ. कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो

(४) क. सावज्जो

25　ख. वज्जबहुलो

ग. अप्पवज्जो[2]

घ. अनवज्जो

---

१. परिपूरीकारी – स्या०, एवमुपरि पि। २ अप्पसावज्जो – स्या०, रो०।

(५) क. उग्घटितञ्ञू
ख. विपञ्चितञ्ञू[1]
ग. नेय्यो
घ. पदपरमो

(६) क. युत्तप्पटिभानो[2], नो मुत्तप्पटिभानो 5 B. 108
ख. मुत्तप्पटिभानो, नो युत्तप्पटिभानो
ग. युत्तप्पटिभानो च मुत्तप्पटिभानो च
घ. नेव युत्तप्पटिभानो नो मुत्तप्पटिभानो

(७) चत्तारो धम्मकथिका पुग्गला
(८) चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला 10
(९) चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला
(१०) चत्तारो अम्बूपमा पुग्गला
(११) चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला
(१२) चत्तारो उदकरहदूपमा पुग्गला
(१३) चत्तारो बलीबद्दूपमा[3] पुग्गला 15
(१४) चत्तारो आसीविसूपमा[4] पुग्गला

(१५) क अत्थेकच्चो पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्णं भासिता होति
ख अत्थेकच्चो पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति 20
ग अत्थेकच्चो पुग्गलो[5] अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदंसिता[6] होति
घ. अत्थेकच्चो पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसिता 25 होति

---

१. विपचितञ्ञू – सी०, विपञ्चितञ्ञू – रो० । २. युत्तपटिभाणो – स्या०, रो०, युत्तपटिभानो – सी०, एवमुपरि पि । ३. बलिवद्दूपमा – सी०, रो०; बलिबद्धूपमा – स्या० । ४ आसिविसूपमा – सी०, स्या० । ५ रो० पोत्थके नत्थि । ६ उपधंसिता – सी०, एवमुपरि पि ।

(१६) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति
ख अत्थेकच्चो पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति
5 ग अत्थेकच्चो पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसाद उपदंसिता होति
घ अत्थेकच्चो पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदंसिता होति

(१७) क अत्थेकच्चो पुग्गलो अवण्णारहस्स अवण्णं
10 भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च खो वण्णारहस्स वण्ण भासिता होति भूत तच्छ कालेन
ख. अत्थेकच्चो पुग्गलो वण्णारहस्स वण्ण
B. 109 भासिता होति भूतं तच्छ कालेन, नो च खो
15 अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन
ग अत्थेकच्चो पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्ण
R 7 भासिता होति भूत तच्छं कालेन, वण्णा-रहस्स च[1] वण्ण भासिता होति भूतं तच्छं
20 कालेन
घ. अत्थेकच्चो पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च[2] वण्णा-रहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन

25 (१८) क उट्ठानफलूपजीवी, नो पुञ्ञफलूपजीवी
ख. पुञ्ञफलूपजीवी, नो उट्ठानफलूपजीवी
ग उट्ठानफलूपजीवी च पुञ्ञफलूपजीवी च
घ. नेव उट्ठानफलूपजीवी नो पुञ्ञफलूपजीवी

---

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २. पि – रो०।

(१९) क. तमो तमपरायनो
ख. तमो जोतिपरायनो
ग. जोति तमपरायनो
घ. जोति जोतिपरायनो

(२०) क. ओणतोणतो 5
ख. ओणतुण्णतो
ग उण्णतोणतो
घ. उण्णतुण्णतो

(२१) चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला

(२२) क. रूपप्पमाणो[1] रूपप्पसन्नो 10
ख. घोसप्पमाणो[2] घोसप्पसन्नो
ग लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो
घ धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो

(२३) क अत्थेकच्चो पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति, नो परहिताय 15
ख. अत्थेकच्चो पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति, नो अत्तहिताय
ग अत्थेकच्चो पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च
घ. अत्थेकच्चो पुग्गलो नेव अत्तहिताय पटिपन्नो 20 होति नो परहिताय

(२४) क अत्थेकच्चो पुग्गलो अत्तन्तपो होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो
ख अत्थेकच्चो पुग्गलो परन्तपो होति परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो 25
ग. अत्थेकच्चो पुग्गलो अत्तन्तपो च होति अत्त- B 110 परितापनानुयोगमनुयुत्तो, परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो

---

१. रूपप्पमानी – सी० । २ घोसप्पमानो – सी० ।

घ अत्थेकच्चो पुग्गलो नेव अत्तन्तपो होति न अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो – सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो[1] दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो
5 सीतीभूतो[2] सुखप्पटिसंवेदी[3] ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति

(२५) क सरागो
ख सदोसो
ग. समोहो
10 घ. समानो

(२६) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय

R 8 ख. अत्थेकच्चो पुग्गलो लाभी होति अधिपञ्ञा-
15 धम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतो-समथस्स

ग अत्थेकच्चो पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी च अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय

20 घ अत्थेकच्चो पुग्गलो नेव लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्म-विपस्सनाय

(२७) क अनुसोतगामी पुग्गलो
ख पटिसोतगामी पुग्गलो
25 ग ठितत्तो पुग्गलो
घ तिण्णो पारङ्गतो[4] थले तिट्ठति ब्राह्मणो

(२८) क अप्पस्सुतो[5], सुतेन अनुपपन्नो
ख. अप्पस्सुतो, सुतेन उपपन्नो

---

१ अपरन्तेहि – रा० । २ सीतिभूतो – सी०, रो० । ३. सुखपटिसवेदी – सी०, स्या०, रो० । ४ पारगतो – सी०, स्या० । ५ अप्पसुतो – रो०, एवमुपरि पि ।

ग. बहुस्सुतो, सुतेन अनुपपन्नो
घ. बहुस्सुतो, सुतेन उपपन्नो

(२६) क. समणमचलो
ख. समणपदुमो
ग. समणपुण्डरीको 5
घ. समणेसु समणसुखुमालो

(५) पञ्च पुग्गला

(१) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो आरभति[1] च विप्पटिसारी च होति, तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति, यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका B 111
अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति 10

ख. अत्थेकच्चो पुग्गलो आरभति न विप्पटिसारी च[2] होति, त च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति, यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति

ग. अत्थेकच्चो पुग्गलो नारभति विप्पटिसारी च[3] 15
होति, त च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूतं नप्पजानाति, यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति

घ. अत्थेकच्चो पुग्गलो नारभति न विप्पटिसारी होति, तं च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूतं 20
नप्पजानाति, यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति

ङ. अत्थेकच्चो[4] पुग्गलो नारभति न विप्पटिसारी होति, तं च चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति यथाभूतं पजानाति, यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका 25
अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति[4]

---

१. आरब्भति – स्या० । २. स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ४–४. रो० पोत्थके न दिस्सति ।

R. 9

(२) क. दत्वा अवजानाति
ख. सवासेन अवजानाति
ग. आधेय्यमुखो होति
घ. लोलो[1] होति
5 ङ. मन्दो मोमूहो होति
(३) पञ्च योधाजीवूपमा पुग्गला
(४) पञ्च पिण्डपातिका
(५) पञ्च खलुपच्छाभत्तिका
(६) पञ्च एकासनिका
10 (७) पञ्च पंसुकूलिका
(८) पञ्च तेचीवरिका
(९) पञ्च आरञ्ञिका
(१०) पञ्च रुक्खमूलिका
(११) पञ्च अब्भोकासिका
15 (१२) पञ्च नेसज्जिका
(१३) पञ्च यथासन्थतिका
(१४) पञ्च सोसानिका

(६) छ पुग्गला

B. 112

(१) क. अत्थेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अभिसम्बुज्झति, तत्थ च
20 सब्बञ्ञुत पापुणाति बलेसु[2] च वसीभावं
ख अत्थेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अभिसम्बुज्झति, न च तत्थ सब्बञ्ञुत पापुणाति न च बलेसु[2] वसीभावं
ग. अत्थेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु
25 सामं सच्चानि अनभिसम्बुज्झति[3], दिट्ठेव[4] धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति सावकपारमिं च[5] पापुणाति

१. लोळो – रो० । २ फलेसु – रो० । ३. अभिसम्बुज्झति – रो० । ४. दिट्ठे चेव – म० । ५ सी० पोत्थके नत्थि ।

घ. अत्थेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अनभिसम्बुज्झति, दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति, न च सावकपारमिं पापुणाति

ङ. अत्थेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अनभिसम्बुज्झति, न[1] च[1] दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति, अनागामी होति अनागन्ता[2] इत्थत्तं 5

च. अत्थेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अनभिसम्बुज्झति, न च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति, आगामी[3] होति आगन्ता इत्थत्तं 10

(७) सत्त पुग्गला

(१) सत्त उदकूपमा पुग्गला R. 10

क. सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति

ख. उम्मुज्जित्वा निमुज्जति[4] 15

ग. उम्मुज्जित्वा ठितो होति

घ. उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति

ङ. उम्मुज्जित्वा पतरति

च. उम्मुज्जित्वा पटिगाधप्पत्तो[5] होति

छ. उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो 20

(२) क. उभतोभागविमुत्तो B 113

ख. पञ्ञाविमुत्तो

ग. कायसक्खी

घ. दिट्ठिप्पत्तो 25

ङ. सद्धाविमुत्तो

१–१. रो० पोत्थके नत्थि । २ अनागन्त्वा – स्या०, रो० । ३. सोतापन्नसकदागामी – स्या०; सकदागामी – रो० । ४ निम्मुज्जति – स्या० । ५. पटिगाधपत्तो – रो० ।

च. धम्मानुसारी

छ. सद्धानुसारी

(८) अट्ठ पुग्गला

(१) चत्तारो मग्गसमङ्गिनो, चत्तारो फलसमङ्गिनो पुग्गला ।

(९) नव पुग्गला

(१) क सम्मासम्बुद्धो

ख पच्चेकसम्बुद्धो

ग उभतोभागविमुत्तो

घ पञ्ञाविमुत्तो

ङ कायसक्खी

च दिट्ठिप्पत्तो

छ. सद्धाविमुत्तो

ज धम्मानुसारी

झ सद्धानुसारी

(१०) दस पुग्गला

(१) पञ्चन्नं इध निट्ठा, पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ।

— o —

मातिकानिद्देसो

§ १. एककपुग्गलपञ्ञत्ति

(१) समयविमुत्तो पुग्गलो

B 114, R. 11

१. कतमो च पुग्गलो समयविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो कालेन कालं समयेन समयं अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा[1] विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो "समयविमुत्तो" ।

(२) असमयविमुत्तो पुग्गलो

२. कतमो च पुग्गलो असमयविमुत्तो ? 5

इधेकच्चो पुग्गलो न हेव खो कालेन कालं समयेन समयं अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति, पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो "असमयविमुत्तो" । सब्बे पि अरियपुग्गला अरिये विमोक्खे असमयविमुत्ता ।

(३) कुप्पधम्मो पुग्गलो

३. कतमो च पुग्गलो कुप्पधम्मो ? 10

इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीन । सो च खो न निकामलाभी होति न अकिच्छलाभी न अकसिरलाभी, न यत्थिच्छकं यदिच्छक यावतिच्छकं समापज्जति पि वुट्ठाति पि । ठान खो पनेतं विज्जति यं तस्स पुग्गलस्स पमादमागम्म ता समापत्तियो कुप्पेय्यु । अय वुच्चति पुग्गलो "कुप्पधम्मो" । 15

(४) अकुप्पधम्मो पुग्गलो

४. कतमो च पुग्गलो अकुप्पधम्मो ?

इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं । सो च खो निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी; यत्थिच्छकं यदिच्छक यावतिच्छकं समापज्जति पि वुट्ठाति पि । अट्ठानमेतं अनवकासो यं तस्स पुग्गलस्स पमादमागम्म ता 20

१. फस्सित्वा – सी०, एवमुपरि पि ।

समापत्तियो कुप्पेय्युं । अयं वुच्चति पुग्गलो "अकुप्पधम्मो" । सब्बे पि अरियपुग्गला अरिये विमोक्खे अकुप्पधम्मा ।

(५) परिहानधम्मो पुग्गलो

५ कतमो च पुग्गलो परिहानधम्मो ?

R. 12　इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं । सो च खो न निकामलाभी होति न अकिच्छलाभी न अकसिरलाभी; न यत्थिच्छकं यदिच्छकं यावतिच्छकं समापज्जति पि वुट्ठाति पि । ठानं खो पनेतं विज्जति यं सो पुग्गलो पमादमागम्म ताहि समापत्तीहि परिहायेय्य । अयं वुच्चति पुग्गलो "परिहानधम्मो" ।

5 / B 115

(६) अपरिहानधम्मो पुग्गलो

६ कतमो च पुग्गलो अपरिहानधम्मो ?

10　इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं । सो च खो निकामलाभी होति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, यत्थिच्छकं यदिच्छकं यावतिच्छकं समापज्जति पि वुट्ठाति पि । अट्ठानमेतं अनवकासो यं सो पुग्गलो पमादमागम्म ताहि समापत्तीहि परिहायेय्य[१] । अयं वुच्चति पुग्गलो "अपरिहानधम्मो" । सब्बे पि

15　अरियपुग्गला अरिये विमोक्खे अपरिहानधम्मा ।

(७) चेतनाभब्बो पुग्गलो

७ कतमो च पुग्गलो चेतनाभब्बो ?

इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं । सो च खो न निकामलाभी होति न अकिच्छलाभी न अकसिरलाभी, न[२] यत्थिच्छकं यदिच्छकं यावतिच्छकं समापज्जति पि

20　वुट्ठाति पि । सचे अनुसञ्चेतेति, न[३] परिहायति ताहि समापत्तीहि । सचे न अनुसञ्चेतेति, परिहायति ताहि समापत्तीहि । अयं वुच्चति पुग्गलो "चेतनाभब्बो" ।

(८) अनुरक्खणाभब्बो पुग्गलो

८ कतमो च पुग्गलो अनुरक्खणाभब्बो[४] ?

---

१ परिहारेय्य – रो० । २ सी० पोत्थके नत्थि । ३ स्या० पोत्थके नत्थि । ४. अनुरक्खनाभब्बो – सी०, स्या०, एवमुपरि पि ।

इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं। सो च खो न निकामलाभी होति न अकिच्छलाभी न अकसिरलाभी; न यत्थिच्छकं यदिच्छकं यावतिच्छकं समापज्जति पि वुट्ठाति पि। सचे अनुरक्खति, न परिहायति ताहि समापत्तीहि। सचे न अनुरक्खति, परिहायति ताहि समापत्तीहि। अयं वुच्चति पुग्गलो "अनुरक्खणाभब्बो"। 5

(९) पुथुज्जनो पुग्गलो

९ कतमो च पुग्गलो पुथुज्जनो?

यस्स पुग्गलस्स तीणि संयोजनानि[1] अप्पहीनानि, न च तेसं धम्मानं पहानाय पटिपन्नो। अयं वुच्चति पुग्गलो "पुथुज्जनो"।

(१०) गोत्रभू पुग्गलो

१०. कतमो च पुग्गलो गोत्रभू? 10

येसं धम्मानं समनन्तरा अरियधम्मस्स अवक्कन्ति होति, तेहि धम्मेहि समन्नागतो[2]। अय वुच्चति पुग्गलो "गोत्रभू"। R. 13

(११-१२) भयूपरतो अभयूपरतो पुग्गलो

११ कतमो च पुग्गलो भयूपरतो? B. 116

सत्त सेक्खा[3] भयूपरता, ये च[4] पुथुज्जना सीलवन्तो। अरहा अभयूपरतो। 15

(१३-१४) भब्बागमनो अभब्बागमनो पुग्गलो

१२. कतमो च पुग्गलो अभब्बागमनो?

ये ते पुग्गला कम्मावरणेन समन्नागता, किलेसावरणेन समन्नागता, विपाकावरणेन समन्नागता, अस्सद्धा अच्छन्दिका दुप्पञ्ञा एळा[5], अभब्बा नियाम ओक्कमितु कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं। इमे वुच्चन्ति पुग्गला "अभब्बागमना"। 20

१३ कतमो च पुग्गलो भब्बागमनो?

ये ते पुग्गला न कम्मावरणेन समन्नागता न किलेसावरणेन समन्नागता न विपाकावरणेन समन्नागता, सद्धा छन्दिका पञ्ञवन्तो[6]

---

१ सञ्ञोजनानि – स्या०, रो०। २. समन्नागतो पुग्गलो – स्या०, रो०। ३. सेखा – स्या०। ४. च पुग्गला – स्या०। ५ एला – सी०, जळा – स्या०, रो०। ६. पञ्ञावन्ता – सी०।

अनेळा[1], भब्बा नियाम ओक्कमितुं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । इमे वुच्चन्ति पुग्गला "भब्बागमना" ।

(१५-१६) नियतो अनियतो पुग्गलो

१४ कतमो च पुग्गलो नियतो ?

पञ्च पुग्गला आनन्तरिका[2] ये च मिच्छादिट्ठिका नियता 5 अट्ठ च अरियपुग्गला नियता । अवसेसा पुग्गला अनियता ।

(१७-१८) पटिपन्नको फले ठितो पुग्गलो

१५. कतमो च पुग्गलो पटिपन्नको ?

चत्तारो मग्गसमङ्गिनो पुग्गला पटिपन्नका, चत्तारो फलसमङ्गिनो पुग्गला फले[3] ठिता[3] ।

(१९) समसीसी पुग्गलो

१६ कतमो च पुग्गलो समसीसी ?

10 यस्स पुग्गलस्स अपुब्बं अचरिमं आसवपरियादानं च होति जीवितपरियादानं च । अयं वुच्चति पुग्गलो "समसीसी" ।

(२०) ठितकप्पी पुग्गलो

१७ कतमो च पुग्गलो ठितकप्पी ?

अयं च पुग्गलो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो । अस्स कप्पस्स च उड्डय्हनवेला । अस्स नेव ताव कप्पो उड्डय्हेय्य यावायं 15 पुग्गलो न सोतापत्तिफलं सच्छिकरोति । अयं वुच्चति पुग्गलो R 14 "ठितकप्पी" । सब्बे पि मग्गसमङ्गिनो पुग्गला ठितकप्पिनो ।

(२१-२२) अरियो अनरियो पुग्गलो

१८ कतमो च पुग्गलो अरियो ?

अट्ठ अरियपुग्गला अरिया । अवसेसा पुग्गला अनरिया ।

(२३-२५) सेक्खो असेक्खो नेवसेक्खनासेक्खो पुग्गलो

B 117 १९. कतमो च पुग्गलो सेक्खो ?

25 चत्तारो मग्गसमङ्गिनो तयो फलसमङ्गिनो पुग्गला "सेक्खा" । अरहा असेक्खो । अवसेसा पुग्गला नेवसेक्खनासेक्खा ।

---

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २ आनन्तरियका – सी० । ३-३ फलेट्ठिता – स्या० ।

(२६) तेविज्जो पुग्गलो

२०. कतमो च पुग्गलो तेविज्जो ?

तीहि विज्जाहि समन्नागतो पुग्गलो "तेविज्जो" ।

(२७) छळभिञ्ञो पुग्गलो

२१. कतमो च पुग्गलो छळभिञ्ञो ?

छहि अभिञ्ञाहि समन्नागतो पुग्गलो "छळभिञ्ञो" ।

(२८) सम्मासम्बुद्धो पुग्गलो

२२. कतमो च पुग्गलो सम्मासम्बुद्धो ? 5

इधेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अभिसम्बुज्झति; तत्थ च सब्बञ्ञुतं पापुणाति, बलेसु[1] च वसीभावं । अयं वुच्चति पुग्गलो "सम्मासम्बुद्धो" ।

(२९) पच्चेकसम्बुद्धो पुग्गलो

२३. कतमो च पुग्गलो पच्चेकसम्बुद्धो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि 10 अभिसम्बुज्झति; न च तत्थ सब्बञ्ञुतं पापुणाति, न च बलेसु वसीभावं । अयं वुच्चति पुग्गलो "पच्चेकसम्बुद्धो" ।

(३०) उभतोभागविमुत्तो पुग्गलो

२४. कतमो च पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति; पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति 25 पुग्गलो "उभतोभागविमुत्तो" ।

(३१) पञ्ञाविमुत्तो पुग्गलो

२५. कतमो च पुग्गलो पञ्ञाविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो न हेव खो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति; पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पञ्ञाविमुत्तो" । 20

१ फलेसु – रो० ।

(३२) कायसक्खी पुग्गलो

२६. कतमो च पुग्गलो कायसक्खी ?

R 15 इधेकच्चो पुग्गलो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति; पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो "कायसक्खी" ।

(३३) दिट्ठिप्पत्तो पुग्गलो

5 २७. कतमो च पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति ।
B 118 तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता ।
10 पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो "दिट्ठिप्पत्तो" ।

(३४) सद्धाविमुत्तो पुग्गलो

२८. कतमो च पुग्गलो सद्धाविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं
15 पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता । पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति, नो च खो यथा दिट्ठिप्पत्तस्स । अयं वुच्चति पुग्गलो "सद्धाविमुत्तो" ।

(३५) धम्मानुसारी पुग्गलो

२९. कतमो च पुग्गलो धम्मानुसारी ?

20 यस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पञ्ञिन्द्रियं अधिमत्तं होति, पञ्ञावाहिं पञ्ञापुब्बङ्गमं अरियमग्गं भावेति । अयं वुच्चति पुग्गलो "धम्मानुसारी" । सोतापत्तिफल-सच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो धम्मानुसारी फले ठितो दिट्ठिप्पत्तो ।

(३६) सद्धानुसारी पुग्गलो

३०. कतमो च पुग्गलो सद्धानुसारी ?

यस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स सद्धिन्द्रियं अधिमत्तं होति, सद्धावाहि[1] सद्धापुब्बङ्गमं अरियमग्गं भावेति। अयं वुच्चति पुग्गलो "सद्धानुसारी"। सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सद्धानुसारी फले ठितो सद्धाविमुत्तो।

(३७) सत्तक्खत्तुपरमो पुग्गलो

३१. कतमो च पुग्गलो सत्तक्खत्तुपरमो? 5

इधेकच्चो पुग्गलो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो[2] होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो[3]। सो सत्तक्खत्तु देवे च मानुसे[4] च सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "सत्तक्खत्तुपरमो"। R. 16

(३८) कोलङ्कोलो पुग्गलो

३२. कतमो च पुग्गलो कोलङ्कोलो? 10

इधेकच्चो पुग्गलो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो। सो द्वे वा तीणि वा कुलानि सन्धावित्वा संसरित्वा दुक्खस्सन्तं करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "कोलङ्कोलो"। B. 119

(३९) एकबीजी पुग्गलो

३३. कतमो च पुग्गलो एकबीजी? 15

इधेकच्चो पुग्गलो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो। सो एकंयेव[5] मानुसकं[5] भवं निब्बत्तेत्वा दुक्खस्सन्त करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "एकबीजी"।

(४०) सकदागामी पुग्गलो

३४. कतमो च पुग्गलो सकदागामी?

इधेकच्चो पुग्गलो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्तं करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "सकदागामी"। 20

---

१ पञ्ञावाहि – सी०, एवमुपरि पि। २. पटिपन्नो – रो०। ३ सम्बोधिपरायणो – सी०। ४. मनुस्से – सी०, मानुस्से – रो०। ५–५ एतंयेव मानुस्सकं – रो०।

(४१) अनागामी पुग्गलो

३५. कतमो च पुग्गलो अनागामी ?

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं वुच्चति पुग्गलो "अनागामी" ।

(४२) अन्तरापरिनिब्बायी पुग्गलो

5 ३६ कतमो च पुग्गलो अन्तरापरिनिब्बायी ?

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । सो उपपन्नं[1] वा समनन्तरा अप्पत्तं वा वेमज्झं आयुप्पमाणं अरियमग्ग सञ्जनेति उपरिट्ठिमानं संयोजनानं पहानाय । अयं वुच्चति 10 पुग्गलो "अन्तरापरिनिब्बायी"।

(४३) उपहच्चपरिनिब्बायी पुग्गलो

३७. कतमो च पुग्गलो उपहच्चपरिनिब्बायी ?

R 17 इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्न ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । सो अतिक्कमित्वा वेमज्झं आयुप्पमाणं उपहच्च वा कालकिरियं[2] अरिय-15 मग्गं सञ्जनेति उपरिट्ठिमानं संयोजनानं पहानाय । अयं वुच्चति पुग्गलो "उपहच्चपरिनिब्बायी" ।

(४४) असङ्खारपरिनिब्बायी पुग्गलो

३८ कतमो च पुग्गलो असङ्खारपरिनिब्बायी ?

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया B 120 ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । 20 सो असङ्खारेन अरियमग्गं सञ्जनेति उपरिट्ठिमानं संयोजनानं पहानाय । अयं वुच्चति पुग्गलो "असङ्खारपरिनिब्बायी" ।

(४५) ससङ्खारपरिनिब्बायी पुग्गलो

३९ कतमो च पुग्गलो ससङ्खारपरिनिब्बायी ?

---

१. उप्पन्न – सी०, स्या० । २. काळकिरियं – सी० ।

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। सो ससङ्खारेन अरियमग्गं सञ्जनेति उपरिट्ठिमानं संयोजनानं पहानाय। अयं वुच्चति पुग्गलो "ससङ्खारपरिनिब्बायी"।

(४६) उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी पुग्गलो

४०. कतमो च पुग्गलो उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी ? 5

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं संयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका। सो अविहा चुतो अतप्पं गच्छति, अतप्पा चुतो सुदस्सं गच्छति, सुदस्सा चुतो सुदस्सिं गच्छति, सुदस्सिया[1] चुतो अकनिट्ठं गच्छति; अकनिट्ठे अरियमग्गं सञ्जनेति उपरिट्ठिमानं सयोजनानं पहानाय। अयं वुच्चति 10 पुग्गलो "उद्धंसोतो अकनिट्ठगामी"।

(४७–४८) सोतापन्नो ... पुग्गलो

४१. कतमो[2] च पुग्गलो सोतापन्नो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो[2] ?

तिण्णं संयोजनानं पहानाय पटिपन्नो पुग्गलो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो। यस्स पुग्गलस्स तीणि संयोजनानि 15 पहीनानि – अयं वुच्चति पुग्गलो "सोतापन्नो"।

(४९–५०) सकदागामी ... पुग्गलो

४२. कामरागब्यापादानं तनुभावाय पटिपन्नो पुग्गलो सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो। यस्स पुग्गलस्स कामरागब्यापादा तनुभूता – अयं वुच्चति पुग्गलो "सकदागामी"।

(५१–५२) अनागामी ... पुग्गलो

४३. कामरागब्यापादानं अनवसेसप्पहानाय पटिपन्नो पुग्गलो 20 R 18 अनागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो। यस्स पुग्गलस्स कामरागब्यापादा अनवसेसा पहीना – अयं वुच्चति पुग्गलो "अनागामी"।

---

१. सुदस्सा – सी०। २–२. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि।

(५३–५४) अरहा ... पुग्गलो

४४. रूपरागअरूपरागमानउद्धच्चअविज्जाय अनवसेसप्पहानाय पटिपन्नो पुग्गलो अरहत्तफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो । यस्स B 121 पुग्गलस्स रूपरागो अरूपरागो मानो उद्धच्चं अविज्जा अनवसेसा पहीना – अयं वुच्चति पुग्गलो "अरहा" ।

एककनिद्देसो ।

—— o ——

§ २. दुकपुग्गलपञ्ञत्ति[1]

(१ क) कोधनो पुग्गलो

१ कतमो च पुग्गलो कोधनो ?

तत्थ कतमो कोधो ?

यो कोधो कुज्झना कुज्झितत्तं दोसो दुस्सना[2] दुस्सितत्तं[2] ब्यापत्ति ब्यापज्जना[3] ब्यापज्जितत्तं[4] विरोधो पटिविरोधो चण्डिक्कं[5] असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स – अय वुच्चति 'कोधो'। 5

यस्स पुग्गलस्स अयं कोधो अप्पहीनो[6] – अयं वुच्चति पुग्गलो "कोधनो"।

(ख) उपनाही पुग्गलो

२. कतमो च पुग्गलो उपनाही ?

तत्थ कतमो उपनाहो ? 10

पुब्बकालं कोधो अपरकालं उपनाहो। यो एवरूपो उपनाहो उपनय्हना[7] उपनय्हितत्तं[7] अट्ठपना[8] ठपना सण्ठपना अनुसंसन्दना[9] अनुप्पबन्धना[10] दळ्हीकम्मं[11] कोधस्स – अयं वुच्चति 'उपनाहो'।

यस्स पुग्गलस्स अयं[12] उपनाहो अप्पहीनो – अयं वुच्चति 15 पुग्गलो "उपनाही"।

(२. क) मक्खी पुग्गलो

३. कतमो च पुग्गलो मक्खी ?

तत्थ कतमो मक्खो ?

यो मक्खो मक्खायना[13] मक्खायितत्तं[13] निट्ठुरियं[14] निट्ठुरियकम्मं[14] – अय वुच्चति 'मक्खो'। 20

---

१ दुकनिद्देसो – सी०, स्या०, द्वे पुग्गला – रो०। २–२ दूसना दूसितत्त – स्या०। ३ ब्यापज्जना – सी०, रो०, एवमुपरि पि। ४ रो० पोत्थके नत्थि। ५. चण्डिक्कं – रो०। ६. अप्पहीणो – सी०। ७–७. उपनहना उपनाहितत्त – स्या०। ८. अठपना – रो०। ९. अनुप-सण्ठपना – रो०। १० अनुपबन्धना – रो०। ११. दळिहकम्मं – रो०। १२. रो० पोत्थके नत्थि। १३–१३. मक्खीयना मक्खीयितत्त – सी०। १४–१४. निट्ठुनीयं निट्ठुनीयकम्मं – रो०।

यस्स पुग्गलस्स अयं मक्खो अप्पहीनो – अयं वुच्चति पुग्गलो "मक्खी" ।

(ख) पळासी पुग्गलो

४. कतमो च पुग्गलो पळासी[1] ?

तत्थ कतमो पळासो ?

R. 19 5 यो पळासो पळासायना पळासायितत्तं पळासाहारो[2] विवादट्ठानं युगग्गाहो[3] अप्पटिनिस्सग्गो[4] – अयं वुच्चति 'पळासो' ।

यस्स पुग्गलस्स अयं पळासो अप्पहीनो – अयं वुच्चति पुग्गलो "पळासी" ।

(३ क) इस्सुकी पुग्गलो

B 122 10 ५ कतमो च पुग्गलो इस्सुकी ?

तत्थ कतमा इस्सा ?

या परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सा इस्सायना इस्सायितत्तं उसूया[5] उसूयना उसूयितत्त[5] – अय वुच्चति 'इस्सा' ।

15 यस्स पुगलस्स अय इस्सा अप्पहीना – अय वुच्चति पुग्गलो "इस्सुकी" ।

(ख) मच्छरी पुग्गलो

६ कतमो च पुग्गलो मच्छरी ?

तत्थ कतम मच्छरिय ?

पञ्च मच्छरियानि – आवासमच्छरियं, कुलमच्छरिय, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्म-
20 मच्छरियं । य एवरूपं मच्छेरं[6] मच्छरायना मच्छरायितत्त वेविच्छं कदरियं कटुकञ्चुकता अग्गहितत्तं चित्तस्स – इदं वुच्चति 'मच्छरियं' ।

---

१ पलासी – सी०, स्या०, एवमुपरि पि । २ पळासाकारो – रो० । ३ युद्धग्गाहो – रो० । ४ अपरिनिस्सग्गो – रो० । ५–५ उस्सुया उस्सुयना उस्सुयितत्त – रो० । ६ मच्छरियं – रो० ।

यस्स पुग्गलस्स इदं मच्छरियं अप्पहीनं – अयं वुच्चति पुग्गलो "मच्छरी" ।

(४ क) सठो पुग्गलो

७. कतमो च पुग्गलो सठो[1] ?

तत्थ कतमं साठेय्यं ?

इधेकच्चो सठो[2] होति परिसठो । यं तत्थ सठं सठता साठेय्यं कक्करता[3] कक्करियं[3] परिक्खतता[4] पारिक्खत्तियं[5] – इदं वुच्चति 'साठेय्यं' । 5

यस्स पुग्गलस्स इदं साठेय्यं अप्पहीनं – अयं वुच्चति पुग्गलो "सठो" ।

(ख) मायावी पुग्गलो

८. कतमो च पुग्गलो मायावी ? 10

तत्थ कतमा माया ?

इधेकच्चो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा तस्स पटिच्छादनहेतु पापिकं[6] इच्छं पणिदहति । "मा मं जञ्ञा" ति इच्छति । "मा मं जञ्ञा" ति 15 सङ्कप्पति[7] । "मा मं जञ्ञा" ति वाचं भासति । "मा मं जञ्ञा" ति कायेन परक्कमति । या एवरूपा माया मायाविता अच्चासरा[8] वञ्चना निकति विकिरणा[9] परिहरणा गूहना[10] परिगूहना[10] छादना पटिच्छादना[11] अनुत्तानीकम्मं अनाविकम्मं 20 वोच्छादना[12] पापकिरिया – अयं वुच्चति 'माया' ।

यस्स पुग्गलस्स अयं माया अप्पहीना – अयं वुच्चति पुग्गलो "मायावी" ।

---

१. सथो – स्या०, एवमुपरि पि । २. पुग्गलो सठो – सी०; पुग्गलो सथो – स्या० । ३–३ कक्खलता कक्खलियं – स्या० । ४. परिक्खतता – स्या०, रो० । ५ परिक्खत्तियं – सी०, रो०; परिक्खत्तियं – स्या० । ६. पापकं – रो० । ७ सङ्कप्पेति – सी०, रो० । ८. अच्चसरा – सी०, अच्छादना – रो० । ९. निकिरणा – सी०, विकीरणा – स्या०, निकरणा – रो० । १०–१० गुहना परिगुहना – स्या०, रो० । ११. परिच्छादना – सी०; परिच्छादना – स्या०, रो० । १२. विच्छादना – रो० ।

(५. क) अहिरिको पुग्गलो

९. कतमो च पुग्गलो अहिरिको ?

तत्थ कतमं अहिरिकं ?

R 20 यं न हिरीयति[1] हिरियितब्बेन[2] न हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया – इदं

5 वुच्चति 'अहिरिकं'।

इमिना अहिरिकेन समन्नागतो पुग्गलो "अहिरिको"।

(ख) अनोत्तप्पी पुग्गलो

B 123 १०. कतमो च पुग्गलो अनोत्तप्पी ?

तत्थ कतमं अनोत्तप्पं ?

यं न ओत्तप्पति ओत्तप्पितब्बेन न ओत्तप्पति

10 पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया – इदं वुच्चति 'अनोत्तप्पं'।

इमिना अनोत्तप्पेन समन्नागतो पुग्गलो "अनोत्तप्पी"।

(६. क) दुब्बचो पुग्गलो

११. कतमो च पुग्गलो दुब्बचो ?

तत्थ कतमो दोवचस्सता ?

15 सहधम्मिके वुच्चमाने दोवचस्सायं दोवचस्सियं दोवचस्सता विप्पटिकुलग्गाहिता[3] विपच्चनीकसातता[4] अनादरियं अनादरियता अगारवता अप्पतिस्सवता[5] – अयं वुच्चति 'दोवचस्सता'।

इमाय[6] दोवचस्सताय[6] समन्नागतो पुग्गलो "दुब्बचो"।

(ख) पापमित्तो पुग्गलो

20 १२. कतमो च पुग्गलो पापमित्तो ?

तत्थ कतमा पापमित्तता ?

ये ते पुग्गला अस्सद्धा दुस्सीला अप्पस्सुता

---

१. हिरियति – स्या०, रो०। २. हिरीयितब्बेन – सी०। ३ विप्पटिकूलगाहिता – सी०, स्या०, रो०। ४. विपच्चनिक० – सी०। ५ अप्पटिस्सवता – स्या०। ६–६ ताय – सी०।

मच्छरिनो दुप्पञ्ञा, या तेसं सेवना निसेवना संसेवना भजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति सम्पवङ्कता[1] – अयं वुच्चति 'पापमित्तता'।

इमाय पापमित्तताय समन्नागतो पुग्गलो "पापमित्तो"।

(७. क) इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो पुग्गलो

१३. कतमो च पुग्गलो इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो ? 5

तत्थ कतमा इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता ?

इधेकच्चो पुग्गलो[2] चक्खुना रूपं दिस्वा निमित्तग्गाही होति अनुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, 10 तस्स संवराय न पटिपज्जति न रक्खति चक्खुन्द्रियं चक्खुन्द्रिये न संवरं आपज्जति। सोतेन सद्दं सुत्वा ...पे०... घानेन गन्धं घायित्वा ... पे०... जिव्हाय रसं सायित्वा ...पे०... कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा ... पे०... मनसा धम्मं विञ्ञाय निमित्त- 15 ग्गाही होति अनुब्यञ्जनग्गाही; यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुत विहरन्त अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स संवराय न पटिपज्जति न रक्खति मनिन्द्रियं मनिन्द्रिये न R 21 संवरं आपज्जति। या इमेसं छन्नं इन्द्रियानं 20 अगुत्ति अगोपना अनारक्खो असंवरो – अयं वुच्चति 'इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारता'।

इमाय इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारताय समन्नागतो पुग्गलो "इन्द्रियेसु अगुत्तद्वारो"।

(ख) भोजने अमत्तञ्ञू पुग्गलो

१४. कतमो च पुग्गलो भोजने अमत्तञ्ञू ? 25

तत्थ कतमा भोजने अमत्तञ्ञुता ?

---

१. तं सम्पवङ्कता – सी०। २ सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि।

इधेकच्चो पुग्गलो अप्पटिसङ्खा अयोनिसो आहारं आहारेति दवाय मदाय मण्डनाय विभूसनाय, या तत्थ असन्तुट्ठिता अमत्तञ्ञुता अप्पटिसङ्खा भोजने – अयं वुच्चति 'भोजने अमत्तञ्ञुता'। B. 124

इमाय भोजने अमत्तञ्ञुताय समन्नागतो पुग्गलो "भोजने अमत्तञ्ञू"।

(८. क) मुट्ठस्सति पुग्गलो

१५ कतमो च पुग्गलो मुट्ठस्सति ?

तत्थ कतमं मुट्ठस्सच्चं[1] ?

या अस्सति[2] अननुस्सति अप्पटिस्सति अस्सति[3] अस्सरणता[4] अधारणता पिलापनता[5] सम्मुसनता[6]– इदं वुच्चति 'मुट्ठस्सच्चं'।

इमिना मुट्ठस्सच्चेन समन्नागतो पुग्गलो "मुट्ठस्सति"।

(ख) असम्पजानो पुग्गलो

१६. कतमो च पुग्गलो असम्पजानो ?

तत्थ कतमं असम्पजञ्ञं ?

यं अञ्ञाणं अदस्सनं अनभिसमयो अननुबोधो असम्बोधो अप्पटिवेधो असङ्गाहणा[7] अपरियोगाहणा असमपेक्खणा अपच्चवेक्खणा अपच्चक्खकम्मं[8] दुम्मेज्झं बाल्यं असम्पजञ्ञं मोहो पमोहो सम्मोहो अविज्जा अविज्जोघो अविज्जायोगो अविज्जानुसयो अविज्जापरियुट्ठानं अविज्जालङ्गी मोहो अकुसल-मूलं – इदं वुच्चति 'असम्पजञ्ञं'।

इमिना असम्पजञ्ञेन समन्नागतो पुग्गलो "असम्पजानो"।

(९. क) सीलविपन्नो पुग्गलो

१७. कतमो च पुग्गलो सीलविपन्नो ?

---

१. मुट्ठसच्च – सी०, स्या०, एवमुपरि पि। २. असति – सी०, रो०, एवमुपरि पि। ३. रो० पोत्थके नत्थि। ४ असरणता – सी०, स्या०, रो०। ५. विलापनता – रो०। ६. सम्मुस्सनता – सी०, रो०। ७ असङ्गाहना – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि। ८. अपच्चवेक्खकम्म – रो०।

तत्थ कतमा सीलविपत्ति ?

कायिको वीतिक्कमो वाचसिको वीतिक्कमो कायिकवाचसिको वीतिक्कमो – अयं वुच्चति सीलविपत्ति[1]। सब्बं पि दुस्सील्यं सीलविपत्ति।

इमाय सीलविपत्तिया[2] समन्नागतो पुग्गलो "सीलविपन्नो"। 5

(ख) दिट्ठिविपन्नो पुग्गलो

१८. कतमो च पुग्गलो दिट्ठिविपन्नो ?

तत्थ कतमा दिट्ठिविपत्ति ?

"नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटान[3] कम्मानं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता[4] सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती" ति – या एवरूपा दिट्ठि दिट्ठिगतं दिट्ठिगहनं दिट्ठिकन्तारो दिट्ठिविसूकायिकं[5] दिट्ठिविप्फन्दितं दिट्ठिसंयोजनं गाहो पटिग्गाहो[6] अभिनिवेसो परामासो कुम्मग्गो मिच्छापथो मिच्छत्त तित्थायतन विपरियासग्गाहो[7] – अयं वुच्चति 'दिट्ठिविपत्ति'। सब्बा पि मिच्छादिट्ठि दिट्ठिविपत्ति।

R. 22 10 15 B. 125

इमाय दिट्ठिविपत्तिया समन्नागतो पुग्गलो "दिट्ठिविपन्नो"। 20

(१०. क) अज्झत्तसंयोजनो पुग्गलो

१९. कतमो च पुग्गलो अज्झत्तसंयोजनो ?

यस्स पुग्गलस्स पञ्चोरम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि – अयं वुच्चति पुग्गलो "अज्झत्तसंयोजनो"।

(ख) बहिद्धासंयोजनो पुग्गलो

२०. कतमो च पुग्गलो बहिद्धासंयोजनो।

---

१ सीलविप्पत्ति – रो०। २. सीलविपत्ति – रो०। ३. सुकतदुक्कतान – सी०; सुकटदुक्कटानं – स्या०। ४. समग्गता – रो०। ५. दिट्ठिविसूकायितं – सी०। ६. पतिट्ठाहो – सी०। ७. विपरियेसगाहो – सी०; विपरियेसग्गाहो – स्या०, रो०।

यस्स पुग्गलस्स पञ्चुद्धम्भागियानि संयोजनानि अप्पहीनानि – अयं वुच्चति पुग्गलो "बहिद्धासंयोजनो" ।

(११. क) अक्कोधनो पुग्गलो

२१. कतमो च पुग्गलो अक्कोधनो ?

तत्थ कतमो कोधो ?

5 यो कोधो कुज्झना कुज्झितत्तं दोसो दुस्सना दुस्सितत्तं ब्यापत्ति ब्यापज्जना ब्यापज्जितत्तं विरोधो पटिविरोधो चण्डिक्कं असुरोपो अनत्तमनता चित्तस्स – अयं वुच्चति 'कोधो' ।

यस्स पुग्गलस्स अयं कोधो पहीनो – अयं वुच्चति पुग्गलो 10 "अक्कोधनो" ।

(ख) अनुपनाही पुग्गलो

२२. कतमो च पुग्गलो अनुपनाही ?

तत्थ कतमो उपनाहो ?

पुब्बकालं कोधो अपरकालं उपनाहो । यो एवरूपो उपनाहो उपनय्हना उपनय्हितत्तं अट्ठपना 15 ठपना सण्ठपना अनुससन्दना अनुप्पबन्धना दळ्हीकम्मं कोधस्स – अयं वुच्चति 'उपनाहो' ।

यस्स पुग्गलस्स अय उपनाहो पहीनो – अयं वुच्चति पुग्गलो "अनुपनाही" ।

(१२. क) अमक्खी पुग्गलो

२३ कतमो च पुग्गलो अमक्खी ?

20 तत्थ कतमो मक्खो ?

यो मक्खो मक्खायना मक्खायितत्तं निट्ठुरियं निट्ठुरियकम्मं – अयं वुच्चति 'मक्खो' ।

यस्स पुग्गलस्स अयं मक्खो पहीनो – अयं वुच्चति पुग्गलो "अमक्खी" ।

(ख) अपळासी पुग्गलो

25 २४. कतमो च पुग्गलो अपळासी ?

तत्थ कतमो पळासो ?

यो पळासो पळासायना पळासायितत्तं पळासाहारो विवादट्ठानं युगग्गाहो अप्पटिनिस्सग्गो – अयं वुच्चति 'पळासो' ।

यस्स पुग्गलस्स अयं पळासो पहीनो – अयं वुच्चति पुग्गलो "अपळासी" । 5

(१३ क) अनिस्सुकी पुग्गलो

२५. कतमो च पुग्गलो अनिस्सुकी ? B 126, R 23

तत्थ कतमा इस्सा ?

या परलाभसक्कारगरुकारमाननवन्दनपूजनासु इस्सा इस्सायना इस्सायितत्तं उसूया उसूयना उसूयितत्तं – अय वुच्चति 'इस्सा' । 10

यस्स पुग्गलस्स अयं इस्सा पहीना – अयं वुच्चति पुग्गलो "अनिस्सुकी" ।

(ख) अमच्छरी पुग्गलो

२६. कतमो च पुगलो अमच्छरी ?

तत्थ कतमं मच्छरियं ? 15

पञ्च मच्छरियानि – आवासमच्छरिय, कुलमच्छरियं, लाभमच्छरियं, वण्णमच्छरियं, धम्ममच्छरियं । यं एवरूपं मच्छेरं मच्छरायना मच्छरायितत्तं वेविच्छं कदरियं कटुकञ्चुकता अग्गहितत्तं चित्तस्स – इदं वुच्चति 'मच्छरियं' । 20

यस्स पुग्गलस्स इदं मच्छरियं पहीनं – अयं वुच्चति पुग्गलो "अमच्छरी" ।

(१४. क) असठो पुग्गलो

२७. कतमो च पुग्गलो असठो ?

तत्थ कतमं साठेय्यं ?

इधेकच्चो सठो[१] होति परिसठो । यं तत्थ 25

१. पुग्गलो सठो – सी०, रो०; पुग्गलो सथो – स्या० ।

सठं सठता साठेय्यं कक्करता कक्करियं परिक्खत्तता पारिक्खत्तियं – इदं वुच्चति 'साठेय्यं'।

यस्स पुग्गलस्स इदं साठेय्यं पहीनं – अयं वुच्चति पुग्गलो "असठो"।

(ख) अमायावी पुग्गलो

5 २८ कतमो च पुग्गलो अमायावी ?

तत्थ कतमा माया ?

इधेकच्चो पुग्गलो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा तस्स पटिच्छादनहेतु पापिकं इच्छं पणिदहति। 10 "मा मं जञ्ञा" ति इच्छति। "मा मं जञ्ञा" ति सङ्कप्पति। "मा मं जञ्ञा" ति वाचं भासति। "मा मं जञ्ञा" ति कायेन परक्कमति। या एवरूपा माया मायाविता अच्चासरा[1] वञ्चना निकति विकिरणा[2] परिहरणा गूहना 15 परिगूहना छादना पटिच्छादना[3] अनुत्तानीकम्मं अनाविकम्मं वोच्छादना[4] पापकिरिया – अयं वुच्चति 'माया'।

यस्स पुग्गलस्स अयं माया पहीना – अयं वुच्चति पुग्गलो "अमायावी"।

(१५. क) हिरिमा पुग्गलो

20 २९ कतमो च पुग्गलो हिरिमा ?

तत्थ कतमा[5] हिरी[5] ?

R. 24 यं हिरीयति[6] हिरियितब्बेन हिरीयति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया – अयं वुच्चति 'हिरी'।

25 इमाय हिरिया समन्नागतो पुग्गलो "हिरिमा"।

---

१ अच्चसरा – सी०। २ निकिरणा – सी०, विकीरणा – स्या०; निकरणा – रो०। ३ परिछादना – सी०, परिच्छादना – स्या०, रो०। ४ विच्छादना – रो०। ५–५ कतमं हिरि – स्या०। ६ हिरि हिरीयति – सी०, हिरियति – स्या०, रो०।

(ख) ओत्तप्पी पुग्गलो

३०. कतमो च पुग्गलो ओत्तप्पी ?

तत्थ कतमं ओत्तप्पं ?

यं ओत्तप्पति ओत्तप्पितब्बेन ओत्तप्पति पापकानं अकुसलानं धम्मानं समापत्तिया – इदं वुच्चति 'ओत्तप्पं'। 5

इमिना ओत्तप्पेन समन्नागतो पुग्गलो "ओत्तप्पी"।

(१६ क) सुवचो पुग्गलो

३१. कतमो च पुग्गलो सुवचो ? B 127

तत्थ कतमा सोवचस्सता ?

सहधम्मिके वुच्चमाने सोवचस्सायं सोवचस्सियं सोवचस्सता अविप्पटिकुलग्गाहिता[1] अविपच्चनीकसातता[2] सादरियं[2] सादरियता[2] सगारवता सप्पतिस्सवता[3] – अयं वुच्चति 'सोवचस्सता'। 10

इमाय सोवचस्सताय समन्नागतो पुग्गलो "सुवचो"।

(ख) कल्याणमित्तो पुग्गलो

३२. कतमो च पुग्गलो कल्याणमित्तो ?

तत्थ कतमा कल्याणमित्तता ? 15

ये ते पुग्गला सद्धा सीलवन्तो बहुस्सुता चागवन्तो पञ्ञावन्तो, या तेसं सेवना निसेवना संसेवना भजना सम्भजना भत्ति सम्भत्ति सम्पवङ्कता – अयं वुच्चति 'कल्याणमित्तता'।

इमाय कल्याणमित्तताय समन्नागतो पुग्गलो "कल्याणमित्तो"। 20

(१७ क) इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो पुग्गलो

३३. कतमो च पुग्गलो इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो ?

तत्थ कतमा इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता ?

---

१ अविप्पटिकूलगाहिता – सी०, अप्पटिकूलगाहिता – स्या०, रो०। २–२. मी० पोत्थके नत्थि; ० सादरता – स्या०। ३ सप्पटिस्सवता – स्या०, रो०।

इधेकच्चो पुग्गलो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही, यत्वाधिकरणमेन चक्खुन्द्रिय असंवुत विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स संवराय पटिपज्जति रक्खति चक्खुन्द्रियं चक्खुन्द्रिये सवर आपज्जति । सोतेन सद्दं सुत्वा ...पे० घानेन गन्ध घायित्वा . पे०.. जिव्हाय रसं सायित्वा पे० कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा पे० मनसा धम्म विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही, यत्वाधिकरणमेन मनिन्द्रियं असवुत विहरन्त अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्यु, तस्स सवराय पटिपज्जति रक्खति मनिन्द्रिय मनिन्द्रिये सवर आपज्जति । या इमेस छन्न इन्द्रियान गुत्ति गोपना आरक्खो संवरो – अय वुच्चति 'इन्द्रियेसु गुत्तद्वारता' ।

इमाय इन्द्रियेसु गुत्तद्वारताय समन्नागतो पुग्गलो "इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो" ।

(ख) भोजने मत्तञ्ञू पुग्गलो

३४ कतमो च पुग्गलो भोजने मत्तञ्ञू ?

तत्थ कतमा भोजने मत्तञ्ञुता ?

इधेकच्चो पुग्गलो पटिसङ्खा योनिसो आहारं आहारेति – "नेव दवाय, न मदाय, न मण्डनाय, न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय विहिंसूपरतिया[1] ब्रह्मचरियानुग्गहाय । इति पुराणं च वेदन पटिहङ्खामि, नव च वेदन न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारो चा" ति । या तत्थ सन्तुट्ठिता मत्तञ्ञुता पटिसङ्खा भोजने – अय वुच्चति 'भोजने मत्तञ्ञुता' ।

१ विहिंसुपरतिया – स्या० ।

इमाय भोजने मत्तञ्ञुताय समन्नागतो पुग्गलो "भोजने मत्तञ्ञू" ।

(१८. क) उपट्ठितस्सति पुग्गलो

३५ कतमो च पुग्गलो उपट्ठितस्सति ?

तत्थ कतमा सति ?

या सति अनुस्सति पटिस्सति सति सरणता धारणता अपिलापनता असम्मुसनता[1] सति सतिन्द्रियं सतिबल सम्मासति – अय वुच्चति 'सति' ।

इमाय सतिया समन्नागतो पुग्गलो "उपट्ठितस्सति" ।

(ख) सम्पजानो पुग्गलो

३६ कतमो च पुग्गलो सम्पजानो ?

तत्थ कतम सम्पजञ्ञ ?

या पञ्ञा पजानना विचयो पविचयो धम्मविचयो सल्लक्खणा उपलक्खणा पच्चुपलक्खणा[2] पण्डिच्चं कोसल्ल नेपुञ्ञ वेभब्या[3] चिन्ता उपपरिक्खा भूरी मेधा परिणायिका विपस्सना सम्पजञ्ञ पतोदो पञ्ञा पञ्ञिन्द्रिय पञ्ञाबलं पञ्ञासत्थ पञ्ञापासादो[4] पञ्ञाआलोको पञ्ञाओभासो पञ्ञापज्जोतो पञ्ञारतन अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – इदं वुच्चति 'सम्पजञ्ञ' ।

इमिना सम्पजञ्ञेन समन्नागतो पुग्गलो "सम्पजानो" ।

(१९ क) सीलसम्पन्नो पुग्गलो

३७ कतमो च पुग्गलो सीलसम्पन्नो ?

तत्थ कतमा सीलसम्पदा ?

कायिको अवीतिक्कमो वाचसिको अवीतिक्कमो कायिकवाचसिको अवीतिक्कमो – अय वुच्चति 'सीलसम्पदा' । सब्बो पि सीलसंवरो सीलसम्पदा ।

इमाय सीलसम्पदाय समन्नागतो पुग्गलो "सीलसम्पन्नो" ।

१. अपम्मुस्सनता – सी० । २. पच्चूपलक्खणा – सी० । ३. वेभव्या – सी०, रो० । ४. पञ्ञापसादो – रो० ।

(ख) दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो

३८ कतमो च पुग्गलो दिट्ठिसम्पन्नो ?

R 26 तत्थ कतमा दिट्ठिसम्पदा ?

"अत्थि दिन्नं, अत्थि यिट्ठं, अत्थि हुतं, अत्थि सुकतदुक्कटान कम्मान फल विपाको, अत्थि अय

5 लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओपपातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता[1] सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं पर च लोकं सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेन्ती" ति । या एवरूपा पञ्ञा पजानना ...पे०...

10 अमोहो धम्मविचयो सम्मादिट्ठि – अयं वुच्चति 'दिट्ठिसम्पदा'। सब्बा पि सम्मादिट्ठि दिट्ठिसम्पदा ।

इमाय दिट्ठिसम्पदाय समन्नागतो पुग्गलो "दिट्ठिसम्पन्नो" ।

(२०) द्वे दुल्लभा पुग्गला

३९ कतमे द्वे पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि ?

यो च पुब्बकारी, यो च कतञ्ञू कतवेदी – इमे द्वे पुग्गला

15 दुल्लभा लोकस्मि ।

(२१) द्वे दुत्तप्पया पुग्गला

B. 129 ४० कतमे द्वे पुग्गला दुत्तप्पया ?

यो च लद्ध लद्ध निक्खिपति, यो च लद्धं लद्धं विस्सज्जेति[2] – इमे द्वे पुग्गला "दुत्तप्पया" ।

(२२) द्वे सुतप्पया पुग्गला

४१. कतमे द्वे पुग्गला सुतप्पया ?

20 यो च लद्ध लद्ध न निक्खिपति, यो च लद्धं लद्धं न विस्सज्जेति – इमे द्वे पुग्गला "सुतप्पया" ।

(२३) द्विन्नं आसवा वड्ढन्ति

४२ कतमेसं द्विन्नं पुग्गलानं आसवा वड्ढन्ति ?

---

१ समग्गता – रो० । २ विसज्जेति – स्या०, रो० ।

यो च न कुक्कुच्चायितब्बं कुक्कुच्चायति, यो च कुक्कुच्चायितब्बं न कुक्कुच्चायति – इमेसं द्विन्नं पुग्गलान आसवा वड्ढन्ति ।

(२४) द्विन्नं आसवा न वड्ढन्ति

४३ कतमस द्विन्न पुग्गलानं आसवा न वड्ढन्ति ?

यो च न कुक्कुच्चायितब्ब न कुक्कुच्चायति, यो च कुक्कुच्चायितब्बं कुक्कुच्चायति – इमेस द्विन्न पुग्गलानं आसवा न वड्ढन्ति । 5

(२५ क) हीनाधिमुत्तो पुग्गलो

४४ कतमो च पुग्गलो हीनाधिमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो । सो अञ्ञं दुस्सील पापधम्म सेवति भजति पयिरुपासति । अय वुच्चति पुग्गलो "हीनाधिमुत्तो" ।

(ख) पणीताधिमुत्तो पुग्गलो

४५. कतमो च पुग्गलो पणीताधिमुत्तो ? 10

इधेकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो । सो अञ्ञं सीलवन्त कल्याणधम्म सेवति भजति पयिरुपासति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पणीताधिमुत्तो" ।

(२६ क–ख) तित्तो पुग्गलो तप्पेता च

४६ कतमो च पुग्गलो तित्तो ? R 27

पच्चेकसम्बुद्धा[1] ये च तथागतस्स सावका अरहन्तो तित्ता । 15
सम्मासम्बुद्धो तित्तो च तप्पेता च* ।

दुकनिद्देसो ।

--०--

१ पच्चेकबुद्धो – सी० । * 'अयं वुच्चति पुग्गलो तित्तो' ति सी० पोत्थके अधिको पाठो दिस्सति ।

§ ३ तिकपुग्गलपञ्ञत्ति

(१ क) निरासो पुग्गलो

१ कतमो च पुग्गलो निरासो ?

इधेकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो असुचि सङ्कस्सर-
B. 130 समाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो[1] समणपटिञ्ञो अब्रह्मचारी
ब्रह्मचारिपटिञ्ञो[2] अन्तोपूति[3] अवस्सुतो कसम्बुजातो[4]। सो सुणाति –
5 "इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती"
ति। तस्स न एव होति – "कुदास्सु[5] नामाह पि आसवान खया अनासव
चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरिस्सामी" ति। अय वुच्चति पुग्गलो "निरासो"।

(ख) आससो पुग्गलो

10 २ कतमो च पुग्गलो आससो ?

इधेकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो। सो सुणाति –
"इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती"
ति। तस्स एव होति – "कुदास्सु नामाह पि आसवान खया अनासवं
15 चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा
उपसम्पज्ज विहरिस्सामी" ति। अय वुच्चति पुग्गलो "आसंसो"।

(ग) विगतासो पुग्गलो

३ कतमो च पुग्गलो विगतासो ?

इधेकच्चो पुग्गलो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति।
20 सो सुणाति – "इत्थन्नामो किर भिक्खु आसवानं खया अनासव चेतो-
विमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उप-

१ असमणो – रो०। २ ब्रह्मचारीपटिञ्ञो – सी०, स्या०, रो०। ३. अन्तो-
पूती – रो०। ४. कसम्बुकजातो – स्या०, रो०। ५ कुदस्सु – सी०, एवमुपरि पि।

सम्पज्ज विहरती" ति । तस्स न एवं होति – "कुदास्सु नामाहं पि आसवान खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सामी" ति । तं किस्स हेतु ? या हिस्स पुब्बे अविमुत्तस्स विमुत्तासा, सा पटिप्पस्सद्धा । अयं वुच्चति पुग्गलो "विगतासो" । 5

(२) तयो गिलानूपमा पुग्गला

४. तत्थ कतमे तयो गिलानूपमा पुग्गला ?

तयो गिलाना – (१) इधेकच्चो गिलानो लभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि अलभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि, लभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि अलभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि, लभन्तो वा पतिरूपं[1] उपट्ठाकं अलभन्तो वा पतिरूपं उपट्ठाकं, नेव वुट्ठाति तम्हा आबाधा । 10 R 28

(२) इध पनेकच्चो गिलानो लभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि अलभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि, लभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि अलभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि, लभन्तो वा पतिरूपं उपट्ठाकं अलभन्तो वा पतिरूपं उपट्ठाकं, वुट्ठाति तम्हा आबाधा । B 131

(३) इध पनेकच्चो गिलानो लभन्तो सप्पायानि भोजनानि नो अलभन्तो, लभन्तो सप्पायानि भेसज्जानि नो अलभन्तो, लभन्तो पतिरूपं उपट्ठाकं नो अलभन्तो, वुट्ठाति तम्हा आबाधा । 15

तत्र य्वायं गिलानो लभन्तो सप्पायानि भोजनानि नो अलभन्तो, लभन्तो सप्पायानि भेसज्जानि नो अलभन्तो, लभन्तो पतिरूपं उपट्ठाकं नो अलभन्तो, वुट्ठाति तम्हा आबाधा, इमं गिलानं पटिच्च भगवता[2] गिलानभत्तं अनुञ्ञातं गिलानभेसज्जं अनुञ्ञातं गिलानुपट्ठाको अनुञ्ञातो । इमं च पन गिलानं पटिच्च अञ्ञे पि गिलाना उपट्ठातब्बा । 20

एवमेवं[3] तयो गिलानूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे तयो ? (१) इधेकच्चो पुग्गलो लभन्तो वा तथागतं दस्सनाय अलभन्तो वा तथागतं दस्सनाय, लभन्तो वा तथागतप्पवेदितं धम्मविनयं सवणाय[4] अलभन्तो वा तथागतप्पवेदितं धम्मविनयं सवणाय, नेव ओक्कमति नियामं कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं । 25

१ पटिरूपं – स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २ सी० पोत्थके नत्थि । ३. एवमेव – सी०, स्या० । ४ सवनाय – स्या०, एवमुपरि पि ।

(२) इध पनेकच्चो पुग्गलो लभन्तो वा तथागतं दस्सनाय अलभन्तो वा तथागत दस्सनाय, लभन्तो वा तथागतप्पवेदित धम्मविनयं सवणाय अलभन्तो वा तथागतप्पवेदित धम्मविनयं सवणाय, ओक्कमति नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त ।

5 (३) इध पनेकच्चो पुग्गलो लभन्तो तथागतं दस्सनाय नो अलभन्तो, लभन्तो तथागतप्पवेदित धम्मविनयं सवणाय नो अलभन्तो, ओक्कमति नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्तं ।

तत्र य्वाय पुग्गलो लभन्तो तथागत दस्सनाय नो अलभन्तो, B 132 लभन्तो तथागतप्पवेदित धम्मविनय सवणाय नो अलभन्तो, ओक्कमति 10 नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त, इम पुग्गल पटिच्च भगवता धम्मदेसना R 29 अनुञ्ञाता, इम च पुग्गलं[1] पटिच्च अञ्ञेसं पि धम्मो देसेतब्बो । इमे तयो गिलानूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

(३ क) कायसक्खी पुग्गलो

५. कतमो च पुग्गलो कायसक्खी ?

इधेकच्चो पुग्गलो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा[2] विहरति, 15 पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति – अय वुच्चति पुग्गलो "कायसक्खी" ।

(ख) दिट्ठिप्पत्तो पुग्गलो

६ कतमो च पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो "इद दुक्ख" ति यथाभूत पजानाति, "अय दुक्खसमुदयो" ति यथाभूत पजानाति, "अय दुक्खनिरोधो" ति यथाभूत 20 पजानाति, "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूत पजानाति, तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता । पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो "दिट्ठिप्पत्तो" ।

(ग) सद्धाविमुत्तो पुग्गलो

७. कतमो च पुग्गलो सद्धाविमुत्तो ?

25 इधेकच्चो पुग्गलो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति . पे० .

१ पन पुग्गलं – सी०, स्या० रो० । २ फस्सित्वा – सी०, एवमुपरि पि ।

तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता, पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति, नो च खो यथादिट्ठिप्पत्तस्स । अय वुच्चति पुग्गलो "सद्धाविमुत्तो" ।

(४. क) गूथभाणी पुग्गलो

८ कतमो च पुग्गलो गूथभाणी ?

इधेकच्चो पुग्गलो मुसावादी होति । सभग्गतो वा परिसग्गतो 5 वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राजकुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो – "एहम्भो[1], पुरिस, य जानासि तं वदेही" ति, सो अजानं वा आह[2] – "जानामी" ति, जान वा आह – "न जानामी" ति, अपस्सं वा आह – "पस्सामी" ति, पस्सं वा आह – "न पस्सामी" ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा सम्पजानमुसा भासिता 10 होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "गूथभाणी" ।

(ख) पुप्फभाणी पुग्गलो

९ कतमो च पुग्गलो पुप्फभाणी ? B 133

इधेकच्चो पुग्गलो मुसावाद पहाय मुसावादा पटिविरतो होति, सभग्गतो वा परिसग्गतो वा ञातिमज्झगतो वा पूगमज्झगतो वा राज-कुलमज्झगतो वा अभिनीतो सक्खिपुट्ठो – "एहम्भो, पुरिस, य जानासि 15 त वदेही" ति, सो अजानं वा आह –"न जानामी" ति, जानं वा आह – "जानामी" ति, अपस्स वा आह – "न पस्सामी" ति, पस्सं वा आह – "पस्सामी" ति । इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खहेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पुप्फभाणी" ।

(ग) मधुभाणी पुग्गलो

१०. कतमो च पुग्गलो मधुभाणी ? 20

इधेकच्चो पुग्गलो या सा वाचा नेला[3] कण्णसुखा पेमनिया[4] R. 30 हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा, तथारूपि वाचं भासिता होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "मधुभाणी" ।

---

१ एहि भो – स्या०, रो० । २ अहं – सी०, रो० एवमुपरि पि । ३. नेळा – स्या०, रो० । ४ पेमनीया – स्या० ।

(५. क) अरुकूपमचित्तो पुग्गलो

११. कतमो च पुग्गलो अरुकूपमचित्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो कोधनो होति उपायासबहुलो, अप्पं पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति[1], कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सेय्यथापि नाम दुट्ठारुको कट्ठेन वा
5 कठलाय वा घट्टितो भिय्योसो मत्ताय आसव देति, एवमेवं इधेकच्चो पुग्गलो कोधनो होति उपायासबहुलो, अप्प पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोप च दोस च अप्पच्चयं च पातुकरोति । अय वुच्चति पुग्गलो "अरुकूपमचित्तो" ।

(ख) विज्जूपमचित्तो पुग्गलो

१२ कतमो च पुग्गलो विज्जूपमचित्तो ?

10 इधेकच्चो पुग्गलो "इद दुक्ख" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूत पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । सेय्यथापि नाम चक्खुमा पुरिसो रत्तन्धकारतिमिसाय[2] विज्जन्तरिकाय रूपानि पस्सेय्य, एवमेव इधेकच्चो पुग्गलो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं
15 पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूत पजानाति, "अय दुक्खनिरोधो" ति यथाभूत पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । अय वुच्चति पुग्गलो "विज्जूपमचित्तो" ।

B 134

(ग) वजिरूपमचित्तो पुग्गलो[3]

१३ कतमो च पुग्गलो वजिरूपमचित्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति ।
20 सेय्यथापि नाम वजिरस्स नत्थि किञ्चि अभेज्ज मणि[3] वा पासाणो[4] वा, एवमेव इधेकच्चो पुग्गलो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अय वुच्चति पुग्गलो "वजिरूपमचित्तो" ।

---

१ पतिट्ठीयति – स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २ रत्तन्धकारतिमिसाय – सी० । ३ मणी – सी०, नाम मणि – स्या० । ४ पासानो – सी० ।

(६. क) अन्धो पुग्गलो

१४. कतमो च पुग्गलो अन्धो ?

इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तथारूपं चक्खु न होति यथारूपेन चक्खुना अनधिगतं वा भोगं अधिगच्छेय्य, अधिगतं वा भोगं फातिं करेय्य; तथारूपं पिस्स[1] चक्खु न होति यथारूपेन चक्खुना कुसलाकुसले धम्मे जानेय्य, सावज्जानवज्जे धम्मे जानेय्य, हीनप्पणीते धम्मे जानेय्य, कण्हसुक्कसप्पटिभागे धम्मे जानेय्य । अयं वुच्चति पुग्गलो "अन्धो" । 5

(ख) एकचक्खु पुग्गलो

१५. कतमो च पुग्गलो एकचक्खु ?

इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तथारूपं चक्खु होति, यथारूपेन चक्खुना अनधिगतं वा भोगं अधिगच्छेय्य, अधिगतं वा भोगं फातिं करेय्य; R 31 तथारूपं पिस्स चक्खु न होति यथारूपेन चक्खुना कुसलाकुसले धम्मे 10 जानेय्य, सावज्जानवज्जे धम्मे जानेय्य, हीनप्पणीते धम्मे जानेय्य, कण्हसुक्कसप्पटिभागे धम्मे जानेय्य । अयं वुच्चति पुग्गलो "एकचक्खु" ।

(ग) द्विचक्खु पुग्गलो

१६. कतमो च पुग्गलो द्विचक्खु ?

इधेकच्चस्स पुग्गलस्स तथारूपं चक्खु होति यथारूपेन चक्खुना अनधिगतं वा भोगं अधिगच्छेय्य, अधिगतं वा भोगं फातिं करेय्य; 15 तथारूपं पिस्स चक्खु होति यथारूपेन चक्खुना कुसलाकुसले धम्मे जानेय्य, सावज्जानवज्जे धम्मे जानेय्य, हीनप्पणीते धम्मे जानेय्य, कण्हसुक्कसप्पटिभागे धम्मे जानेय्य । अयं वुच्चति पुग्गलो "द्विचक्खु" ।

(७. क) अवकुज्जपञ्ञो पुग्गलो

१७. कतमो च पुग्गलो अवकुज्जपञ्ञो ? B 135

इधेकच्चो पुग्गलो आरामं गन्ता[2] होति अभिक्खणं भिक्खूनं 20 सन्तिके धम्मस्सवणाय[3] । तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेन्ति । सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय

---

१. पनस्स – सी० । २ गतो – सी०, गन्त्वा – स्या०, रो० । ३ धम्मसवणाय – सी०; धम्मस्सवनाय – स्या०, धम्मसवनाय – रो० ।

नेव आदिं मनसि करोति, न मज्झं मनसि करोति, न परियोसानं मनसि करोति। वुट्ठितो पि तम्हा आसना तस्सा कथाय नेव आदिं मनसि करोति, न मज्झं मनसि करोति, न परियोसानं मनसि करोति। सेय्यथापि नाम कुम्भो निक्कुज्जो[1] तत्र उदकं आसित्तं विवट्टति[2], नो सण्ठाति; एवमेवं
5 इधेकच्चो पुग्गलो आरामं गन्ता होति अभिक्खणं भिक्खूनं सन्तिके धम्मस्सवणाय। तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेन्ति। सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय नेव आदिं मनसि करोति, न मज्झं मनसि करोति, न परियोसानं मनसि करोति। वुट्ठितो
10 पि तम्हा आसना तस्सा कथाय नेव आदिं मनसि करोति, न मज्झं मनसि करोति, न परियोसानं मनसि करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "अवकुज्जपञ्ञो"।

(ख) उच्छङ्गपञ्ञो पुग्गलो

१८ कतमो च पुग्गलो उच्छङ्गपञ्ञो[3] ?

इधेकच्चो पुग्गलो आरामं गन्ता होति अभिक्खणं भिक्खूनं
15 सन्तिके धम्मस्सवणाय। तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेन्ति। सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झं पि मनसि करोति, परियोसानं पि मनसि करोति। वुट्ठितो च खो तम्हा आसना तस्सा कथाय नेव आदिं मनसि करोति,
20 न मज्झं मनसि करोति, न परियोसानं मनसि करोति। सेय्यथापि नाम
R 32 पुरिसस्स उच्छङ्गे[4] नानाखज्जकानि आकिण्णानि – तिला तण्डुला मोदका बदरा। सो तम्हा आसना वुट्ठहन्तो सतिसम्मोसा पकिरेय्य। एवमेव इधेकच्चो पुग्गलो आरामं गन्ता होति अभिक्खणं भिक्खूनं सन्तिके धम्मस्सवणाय। तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं
B. 136 25 परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेन्ति। सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झं पि मनसि करोति, परियोसानं पि मनसि करोति।

१ निकुज्जो – स्या०। २ विवत्तति – स्या०, रो०। ३ उच्चङ्गपञ्ञो – स्या०। ४ उच्चङ्गे पि – स्या०।

वुट्ठितो च[1] खो[1] तम्हा आसना तस्सा कथाय नेव आदिं पि मनसि करोति, न मज्झं[2] पि मनसि करोति, न परियोसानं पि मनसि करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "उच्छङ्गपञ्ञो"।

(ग) पुथुपञ्ञो पुग्गलो

१९. कतमो च पुग्गलो पुथुपञ्ञो ?

इधेकच्चो पुग्गलो आराम गन्ता होति अभिक्खणं भिक्खूनं 5 सन्तिके धम्मस्सवणाय। तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थ सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेन्ति। सो तस्मि आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झं पि मनसि करोति, परियोसानं पि मनसि करोति। वुट्ठितो पि तम्हा आसना तस्सा कथाय आदि पि मनसि करोति, 10 मज्झ पि मनसि करोति, परियोसानं पि मनसि करोति। सेय्यथापि नाम कुम्भो उक्कुज्जो तत्र[3] उदकं आसित्तं सण्ठाति, नो विवट्टति; एवमेवं इधेकच्चो पुग्गलो आरामं गन्ता होन्ति अभिक्खणं भिक्खूनं सन्तिके धम्मस्सवणाय। तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं 15 ब्रह्मचरियं पकासेन्ति। सो तस्मि आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदि पि मनसि करोति, मज्झं पि मनमि करोति, परियोसान पि मनसि करोति। वुट्ठितो पि तम्हा आसना तस्सा कथाय आदि पि मनसि करोति, मज्झं पि मनसि करोति, परियोसान पि मनसि करोति। अयं वुच्चति पुग्गलो "पुथुपञ्ञो"। 20

(८. क) कामेसु च भवेसु च अवीतरागो पुग्गलो

२०. कतमो च पुग्गलो कामेसु च भवेसु च अवीतरागो ?

सोतापन्नसकदागामिनो – इमे वुच्चन्ति पुग्गला "कामेसु च भवेसु च अवीतरागा[4]"।

(ख) कामेसु वीतरागो भवेसु अवीतरागो पुग्गलो

२१. कतमो च पुग्गलो कामेसु वीतरागो, भवेसु अवीतरागो ?

१–१. सी० पोत्थके नत्थि। २ मज्झि–सी०। ३. तत्थ – स्या०। ४ अवीतरागो – सी०।

अनागामी – अयं वुच्चति पुग्गलो "कामेसु वीतरागो, भवेसु अवीतरागो"।

(ग) कामेसु च भवेसु च वीतरागो पुग्गलो

२२. कतमो च पुग्गलो कामेसु च भवेसु च वीतरागो ?

अरहा – अयं वुच्चति पुग्गलो "कामेसु च भवेसु च वीतरागो"।

(६. क) पासाणलेखूपमो पुग्गलो

B 137 5 २३ कतमो च पुग्गलो पासाणलेखूपमो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो चिरं दीघरत्त अनुसेति । सेय्यथापि नाम पासाणे लेखा न खिप्पं लुज्जति वातेन वा उदकेन वा, चिरट्ठितिका होति, एवमेवं इधेकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो चिरं दीघरत्त अनुसेति । अयं वुच्चति 10 पुग्गलो "पासणलेखूपमो"।

(ख) पथविलेखूपमो पुग्गलो

२४. कतमो च पुग्गलो पथविलेखूपमो[1] ?

इधेकच्चो पुग्गलो अभिण्ह कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो न[2] चिर दीघरत्त अनुसेति । सेय्यथापि नाम पथविया लेखा खिप्पं लुज्जति वातेन वा उदकेन वा, न चिरट्ठितिका होति, एवमेव इधेकच्चो पुग्गलो 15 अभिण्ह कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो न चिर दीघरत्त अनुसेति । अय वुच्चति पुग्गलो "पथविलेखूपमो"।

(ग) उदकलेखूपमो पुग्गलो

२५ कतमो च पुग्गलो उदकलेखूपमो ?

इधेकच्चो पुग्गलो आगाळ्हेन[3] पि वुच्चमानो फरुसेन पि वुच्चमानो अमनापेन पि वुच्चमानो ससन्दतिमेव[4] सन्धियतिमेव[5] सम्मोदतिमेव[6]। R 33 20 सेय्यथापि नाम उदके लेखा खिप्प लुज्जति, न चिरट्ठितिका होति; एवमेवं इधेकच्चो पुग्गलो आगाळ्हेन पि वुच्चमानो फरुसेन पि वुच्चमानो

---

१ पठविलेखूपमो – सी०, पठवीलेखूपमो – स्या०, रो०, एवमुपरि पि । २ स्या० पोत्थके नत्थि । ३ अगाळ्हेन – सी०, स्या०, रो० । ४ ससन्दतिचेव – स्या०, रो० । ५ सन्धीयतिमेव – सी०; सन्धीयति चेव – स्या०, रो० । ६ सम्मोदति चेव – स्या०, रो०, एवमुपरि पि ।

अमनापेन पि वुच्चमानो संसन्दतिमेव सन्धियतिमेव सम्मोदतिमेव । अयं वुच्चति पुग्गलो "उदकलेखूपमो" ।

(१०) तयो पोत्थकूपमा पुग्गला

२६. तत्थ कतमे तयो पोत्थकूपमा पुग्गला ?

तयो पोत्थका – नवो पि पोत्थको दुब्बण्णो चेव होति दुक्खसम्फस्सो च अप्पग्घो च, मज्झिमो पि पोत्थको दुब्बण्णो चेव होति दुक्खसम्फस्सो च अप्पग्घो च, जिण्णो पि पोत्थको दुब्बण्णो चेव होति दुक्खसम्फस्सो च अप्पग्घो च । जिण्णं पि पोत्थकं उक्खलिपरिमज्जनं वा करोन्ति सङ्कारकूटे वा नं छड्डेन्ति ।

एवमेवं तयोमे पोत्थकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु । कतमे तयो ? नवो चे पि भिक्खु होति दुस्सीलो पापधम्मो, इदमस्स[1] दुब्बण्णताय । सेय्यथापि सो पोत्थको दुब्बण्णो, तथूपमो अय पुग्गलो । ये खो पनस्स सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, तेसं तं होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । इदमस्स दुक्खसम्फस्सताय । सेय्यथापि सो पोत्थको दुक्खसम्फस्सो, तथूपमो अयं पुग्गलो । येसं खो पन सो[2] पटिग्गण्हाति[3] चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं, तेसं तं न महप्फलं होति न महानिसंसं । इदमस्स अप्पग्घताय । सेय्यथापि सो पोत्थको अप्पग्घो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

मज्झिमो चे पि भिक्खु होति .पे० . थेरो चे पि भिक्खु होति दुस्सीलो पापधम्मो, इदमस्स दुब्बण्णताय । सेय्यथापि सो पोत्थको दुब्बण्णो, तथूपमो अयं पुग्गलो । ये खो पनस्स सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, तेस त होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । इदमस्स दुक्खसम्फस्सताय । सेय्यथापि सो पोत्थको दुक्खसम्फस्सो, तथूपमो अयं पुग्गलो । येसं खो पन सो पटिग्गण्हाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं, तेसं तं न महप्फलं होति न महानिसंसं । इदमस्स अप्पग्घताय । सेय्यथापि सो पोत्थको अप्पग्घो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

एवरूपो च थेरो भिक्खु सङ्घमज्झे भणति । तमेनं भिक्खू एवमाहंसु

B. 138

१. इमस्स – म० । २. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. पतिगण्हाति – सी०, पटिगण्हाति – रो०, एवमुपरि पि ।

– "कि नु खो तुय्हं बालस्स अब्यत्तस्स भणितेन, त्वं पि नाम भणितब्बं मञ्ञसी" ति ! सो कुपितो[1] अनत्तमनो तथारूपिं वाचं निच्छारेति R. 34 यथारूपाय वाचाय सङ्घो तं[2] उक्खिपति, सङ्कारकूटेव नं पोत्थकं । इमे तयो पोत्थकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु ।

(११) तयो कासिकवत्थूपमा पुग्गला

5 २७ तत्थ कतमे तयो कासिकवत्थूपमा पुग्गला ?

तीणि कासिकवत्थानि – नव पि कासिकवत्थं वण्णवन्तं चेव होति सुखसम्फस्सं च महग्घं च, मज्झिमं पि कासिकवत्थं वण्णवन्तं चेव होति सुखसम्फस्सं च महग्घं च, जिण्ण पि कासिकवत्थं वण्णवन्तं चेव होति सुखसम्फस्सं च महग्घं च । जिण्णं पि कासिकवत्थं रतनपलिवेठनं वा 10 करोन्ति गन्धकरण्डके वा न निक्खिपन्ति ।

B. 139 एवमेव तयोमे कासिकवत्थूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु । कतमे तयो ? नवो चे पि भिक्खु होति सीलवा कल्याणधम्मो, इदमस्स सुवण्णताय । सेय्यथापि तं कासिकवत्थं वण्णवन्तं, तथूपमो अयं पुग्गलो । ये खो पनस्स सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति 15 दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, तेसं तं होति दीघरत्तं हिताय सुखाय । इदमस्स सुखसम्फस्सताय । सेय्यथापि तं कासिकवत्थं सुखसम्फस्सं, तथूपमो अयं पुग्गलो । येसं खो पन सो पटिग्गण्हाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं, तेसं तं महप्फलं होति महानिसंसं । इदमस्स महग्घताय । सेय्यथापि तं कासिकवत्थं महग्घं, तथूपमो अयं 20 पुग्गलो ।

मज्झिमो चे पि भिक्खु पे० थेरो चे पि भिक्खु होति सीलवा कल्याणधम्मो, इदमस्स सुवण्णताय । सेय्यथापि तं कासिकवत्थं वण्णवन्तं, तथूपमो अयं पुग्गलो । ये खो पनस्स सेवन्ति भजन्ति पयिरुपासन्ति दिट्ठानुगतिं आपज्जन्ति, तेसं तं होति दीघरत्तं हिताय सुखाय । इदमस्स 25 सुखसम्फस्सताय । सेय्यथापि तं कासिकवत्थं सुखसम्फस्सं, तथूपमो अयं पुग्गलो । येसं खो पन सो पटिग्गण्हाति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं, तेसं तं महप्फलं होति महानिसंसं । इदमस्स महग्घताय । सेय्यथापि तं कासिकवत्थं महग्घं, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

१ कुप्पितो – स्या०, रो० । २. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

एवरूपो चे[1] थेरो भिक्खु सङ्घमज्झे भणति, तमेनं भिक्खू एवमाहंसु – "अप्पसद्दा आयस्मन्तो होथ, थेरो भिक्खु धम्मं च विनयं च भणती" ति । तस्स तं वचनं आधेय्यं गच्छति, गन्धकरण्डकेव नं कासिकवत्थं । इमे तयो कासिकवत्थूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु । R 35 5

(१२. क) सुप्पमेय्यो पुग्गलो

२८. कतमो च पुग्गलो सुप्पमेय्यो ?

इधेकच्चो पुग्गलो उद्धतो होति उन्नळो[2] चपलो मुखरो विकिण्णवाचो मुट्ठस्सति असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकटिन्द्रियो[3] । अयं वुच्चति पुग्गलो "सुप्पमेय्यो" ।

(ख) दुप्पमेय्यो पुग्गलो

२९. कतमो च पुग्गलो दुप्पमेय्यो ? 10

इधेकच्चो पुग्गलो अनुद्धतो होति अनुन्नळो अचपलो अमुखरो अविकिण्णवाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकग्गचित्तो संवुतिन्द्रियो । अयं वुच्चति पुग्गलो "दुप्पमेय्यो" । B. 140

(ग) अप्पमेय्यो पुग्गलो

३० कतमो च पुग्गलो अप्पमेय्यो ?

इधेकच्चो पुग्गलो आसवानं खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति पुग्गलो "अप्पमेय्यो" । 15

(१३. क) न सेवितब्बो पुग्गलो

३१. कतमो च पुग्गलो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो ।

इधेकच्चो पुग्गलो हीनो होति सीलेन समाधिना पञ्ञाय । एवरूपो पुग्गलो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो, अञ्ञत्र अनुद्दया अञ्ञत्र अनुकम्पा । 20

(ख) सेवितब्बो पुग्गलो

३२. कतमो च पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो ?

---

१. च – सी० । २ उन्नलो – सी०, रो०, एवमुपरि पि । ३. असंवुतिन्द्रियो – सी० ।

इधेकच्चो पुग्गलो सदिसो होति सीलेन समाधिना पञ्ञाय। एवरूपो पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो। तं किस्स हेतु? "सीलसामञ्ञागतानं सत सीलकथा च नो भविस्सति, सा च नो फासु भविस्सति, सा च नो पवत्तिनी[1] भविस्सति, समाधिसामञ्ञा-
5 गतान सत समाधिकथा च नो भविस्सति, सा च नो फासु भविस्सति, सा च नो पवत्तिनी भविस्सति, पञ्ञासामञ्ञागतान सत पञ्ञाकथा च नो भविस्सति, सा च नो फासु भविस्सति, सा च नो पवत्तिनी भविस्सती" ति एवरूपो पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो।

(ग) सक्कत्वा सेवितब्बो पुग्गलो

३३. कतमो च पुग्गलो सक्कत्वा गरु कत्वा सेवितब्बो
10 भजितब्बो पयिरुपासितब्बो?

इधेकच्चो पुग्गलो अधिको होति सीलेन समाधिना पञ्ञाय। एवरूपो पुग्गलो सक्कत्वा गरु कत्वा सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो। त किस्स हेतु? "अपरिपूर वा सीलक्खन्धं परिपूरे-
R 36 स्सामि, परिपूरं वा सीलक्खन्ध तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामि[2];
15 अपरिपूर वा समाधिक्खन्ध परिपूरस्सामि, परिपूर वा समाधिक्खन्ध तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामि, अपरिपूर वा पञ्ञाक्खन्ध परिपूरे-स्सामि, परिपूर वा पञ्ञाक्खन्ध तत्थ तत्थ पञ्ञाय अनुग्गहेस्सामी" ति तस्मा एवरूपो पुग्गलो सक्कत्वा गरु कत्वा सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो।

(१४. क) जिगुच्छितब्बो न सेवितब्बो पुग्गलो

B 141 20 ३४ कतमो च पुग्गलो जिगुच्छितब्बो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो?

इधेकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो असुचि सङ्कस्सर-समाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समणो समणपटिञ्ञो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्ञो अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्बुजातो। एवरूपो पुग्गलो
25 जिगुच्छितब्बो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो। त किस्स हेतु? किञ्चापि एवरूपस्स पुग्गलस्स न दिट्ठानुगतिं आपज्जति,

१. पवत्तनी – सी०, एवमुपरि पि। २ अनुग्गहिस्सामि – स्या०, रो०, एवमुपरि पि।

अथ खो नं पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति – "पापमित्तो पुरिसपुग्गलो पापसहायो पापसम्पवङ्को" ति । सेय्यथापि नाम अहि गूथगतो किञ्चापि न डंसति अथ खो नं मक्खेति, एवमेवं किञ्चापि एवरूपस्स पुग्गलस्स न दिट्ठानुगति आपज्जति, अथ खो नं पापको कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति –"पापमित्तो पुरिसपुग्गलो पापसहायो पापसम्पवङ्को" ति ! तस्मा एवरूपो पुग्गलो जिगुच्छितब्बो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो । 5

(ख) अज्झुपेक्खितब्बो न सेवितब्बो पुग्गलो

३५ कतमो च पुग्गलो अज्झुपेक्खितब्बो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो ?

इधेकच्चो पुग्गलो कोधनो होति उपायासबहुलो, अप्पं पि वुत्तो समानो अभिमज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोसं च 10 अप्पच्चयं च पातुकरोति । सेय्यथापि नाम दुट्ठारुको[1] कठेन वा कठलाय वा घट्टितो[2] भिय्योसो मत्ताय आसवं[3] देति[3], एवमेव इधेकच्चो पुग्गलो कोधनो होति उपायासबहुलो, अप्पं पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सेय्यथापि नाम तिन्दुकालातं कठेन वा कठलाय वा घट्टितं भिय्योसो मत्ताय 15 चिच्चिटायति चिटिचिटायति, एवमेव इधेकच्चो पुग्गलो कोधनो होति उपायासबहुलो, अप्पं पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति । सेय्यथापि नाम गूथकूपो कठेन वा कठलाय वा घट्टितो भिय्योसो मत्ताय दुग्गन्धो होति, एवमेवं इधेकच्चो पुग्गलो कोधनो होति उपायासबहुलो, अप्पं पि वुत्तो 20 समानो अभिसज्जति कुप्पति ब्यापज्जति पतित्थीयति, कोपं च दोसं च अप्पच्चयं च पातुकरोति; एवरूपो पुग्गलो अज्झुपेक्खितब्बो न सेवितब्बो R 37 न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो । तं किस्स हेतु ? "अक्कोसेय्य पि मं परिभासेय्य पि मं अनत्थं पि मे[4] करेय्या" ति । तस्मा एवरूपो B 142 पुग्गलो अज्झुपेक्खितब्बो न सेवितब्बो न भजितब्बो न पयिरुपासितब्बो । 25

(ग) सेवितब्बो पुग्गलो

३६. कतमो च पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो ?

१. दुट्ठारुका – सी० । २ घट्टिता – सी० । ३–३ अस्सवनो ति – सी० । ४ मं – सी० ।

इधेकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो। एवरूपो पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो। तं किस्स हेतु? किञ्चापि एवरूपस्स पुग्गलस्स न' दिट्ठानुगति आपज्जति, अथ खो नं कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुग्गच्छति –"कल्याणमित्तो पुरिसपुग्गलो
5 कल्याणसहायो कल्याणसम्पवङ्को" ति। तस्मा एवरूपो पुग्गलो सेवितब्बो भजितब्बो पयिरुपासितब्बो।

(१५. क) सीलेसु परिपूरकारी पुग्गलो

३७ कतमो च पुग्गलो सीलेसु परिपूरकारी[2], समाधिस्मि मत्तसो कारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी?

सोतापन्नसकदागामिनो – इमे वुच्चन्ति पुग्गला सीलेसु परिपूर-
10 कारिनो, समाधिस्मि मत्तसो कारिनो, पञ्ञाय मत्तसो कारिनो।

(ख) सीलसमाधिसु परिपूरकारी पुग्गलो

३८. कतमो च पुग्गलो सीलेसु च परिपूरकारी, समाधिस्मि च परिपूरकारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी?

अनागामी – अयं वुच्चति पुग्गलो सीलेसु च परिपूरकारी, समाधिस्मि च परिपूरकारी, पञ्ञाय मत्तसो कारी।

(ग) सीलसमाधिपञ्ञासु परिपूरकारी पुग्गलो

15 ३९. कतमो च पुग्गलो सीलेसु च परिपूरकारी, समाधिस्मि च परिपूरकारी, पञ्ञाय च परिपूरकारी?

अरहा – अय वुच्चति पुग्गलो सीलेसु च परिपूरकारी, समाधिस्मि च परिपूरकारी, पञ्ञाय च परिपूरकारी।

(१६) तयो सत्थारो

४०. तत्थ कतमे तयो सत्थारो?

20 इधेकच्चो सत्था कामानं परिञ्ञ पञ्ञापेति[3], न रूपानं परिञ्ञं पञ्ञापेति, न वेदनानं परिञ्ञ पञ्ञापेति। इध पनेकच्चो सत्था कामानं च परिञ्ञं पञ्ञापेति, रूपानं च परिञ्ञ पञ्ञापेति, न वेदनानं

१. पन – रो०। २ परिपूरीकारी – स्या०, एवमुपरि पि। ३ पञ्ञापेति – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि।

परिञ्ञं पञ्ञापेति । इध पनेकच्चो सत्था कामानं च परिञ्ञं पञ्ञपेति, रूपानं च परिञ्ञं पञ्ञपेति, वेदनानं च परिञ्ञं पञ्ञपेति ।

तत्र य्वायं सत्था कामानं परिञ्ञं पञ्ञपेति, न रूपानं परिञ्ञं पञ्ञापेति, न वेदनानं परिञ्ञं पञ्ञापेति, रूपावचरसमापत्तिया लाभी सत्था तेन दट्ठब्बो । तत्र य्वायं सत्था कामानं च परिञ्ञं पञ्ञापेति, 5 R 38 रूपानं च परिञ्ञं पञ्ञापेति, न वेदनानं परिञ्ञं पञ्ञापेति, अरूपा- B 143 वचरसमापत्तिया लाभी सत्था तेन दट्ठब्बो । तत्र य्वायं सत्था कामानं च परिञ्ञं पञ्ञापेति, रूपानं च परिञ्ञं पञ्ञापेति, वेदनानं च परिञ्ञं पञ्ञापेति, सम्मासम्बुद्धो सत्था तेन दट्ठब्बो । इमे तयो सत्थारो ।

(१७) अपरे पि तयो सत्थारो

४१ तत्थ कतमे अपरे पि तयो सत्थारो ? 10

इधेकच्चो सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो पञ्ञापेति, अभिसम्परायं च अत्तान सच्चतो थेततो पञ्ञापेति । इध पनेकच्चो सत्था दिट्ठे[1] चेव[1] धम्मे अत्तान सच्चतो थेततो पञ्ञापेति, नो च खो अभिसम्परायं अत्तानं सच्चतो थेततो पञ्ञापेति । इध पनेकच्चो सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो न पञ्ञापेति, अभिसम्परायं च 15 अत्तानं सच्चतो थेततो न पञ्ञापेति ।

तत्र य्वायं सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो पञ्ञापेति, अभिसम्परायं च अत्तान सच्चतो थेततो पञ्ञापेति, सस्सतवादो सत्था तेन दट्ठब्बो । तत्र य्वायं सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तान सच्चतो थेततो पञ्ञापेति, नो च खो अभिसम्पराय अत्तानं सच्चतो थेततो पञ्ञापेति, 20 उच्छेदवादो सत्था तेन दट्ठब्बो । तत्र य्वायं सत्था दिट्ठे चेव धम्मे अत्तानं सच्चतो थेततो न पञ्ञापेति, अभिसम्परायं च अत्तानं सच्चतो थेततो न पञ्ञापेति, सम्मासम्बुद्धो सत्था तेन दट्ठब्बो । इमे अपरे पि तयो सत्थारो ।

तिकनिद्देसो ।

— o —

१–१ दिट्ठेव – मी०, रो० ।

§ ४. चतुक्कपुग्गलपञ्ञत्ति

(१ क) असप्पुरिसो पुग्गलो

१. कतमो च पुग्गलो असप्पुरिसो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति । अय वुच्चति पुग्गलो "असप्पुरिसो" ।

(ख) असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो पुग्गलो

R 39 5 २. कतमो च पुग्गलो असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाती होति परं च पाणातिपाते समादपेति, अत्तना च अदिन्नादायी होति परं च अदिन्नादाने समादपेति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति, अत्तना च मुसावादी होति परं च मुसावादे समादपेति, अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी होति परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाने समादपेति । अय वुच्चति पुग्गलो "असप्पुरिसेन असप्पुरिसतरो" ।

B 144 10

(ग) सप्पुरिसो पुग्गलो

३. कतमो च पुग्गलो सप्पुरिसो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा[1] पटिविरतो होति[1], सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति । अय वुच्चति पुग्गलो "सप्पुरिसो" ।

15

(घ) सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो पुग्गलो

४. कतमो च पुग्गलो सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति परं च कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया

20

१–१ रो० पोत्थके नत्थि ।

समादपेति, अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति पर च मुसावादा वेरमणिया समादपेति, अत्तना च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो होति परं च सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना वेरमणिया समादपेति । अयं वुच्चति पुग्गलो "सप्पुरिसेन सप्पुरिसतरो" ।

(२ क) पापो पुग्गलो

५ कतमो च पुग्गलो पापो ? 5

इधेकच्चो पुग्गलो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, पिसुणवाचो[1] होति, फरुसवाचो[2] होति, सम्फप्पलापी होति, अभिज्झालु होति, ब्यापन्नचित्तो होति, मिच्छादिट्ठि होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पापो" ।

(ख) पापेन पापतरो पुग्गलो

६ कतमो च पुग्गलो पापेन पापतरो ? 10

इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाती होति पर च पाणातिपाते समादपेति, अत्तना च अदिन्नादायी होति पर च अदिन्नादाने समादपेति, अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति परं च कामेसुमिच्छाचारे समादपेति , अत्तना च मुसावादी होति पर च मुसावादे समादपेति, अत्तना च पिसुणवाचो होति पर च पिसुणाय वाचाय समादपेति, अत्तना च फरुसवाचो होति पर च फरुसाय वाचाय समादपेति, अत्तना च सम्फप्पलापी होति पर च सम्फप्पलापे समादपेति, अत्तना च अभिज्झालु होति परं च अभिज्झाय समादपेति, अत्तना च ब्यापन्नचित्तो होति परं च ब्यापादे समादपेति, अत्तना च मिच्छादिट्ठि होति परं च मिच्छादिट्ठिया समादपेति । अय वुच्चति पुग्गलो "पापेन पापतरो" । 20

B 145 R 40 15

(ग) कल्याणो पुग्गलो

७. कतमो च पुग्गलो कल्याणो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, अनभिज्झालु होति, 25

१. पिसुनावाचो – सी० । २. फरुसावाचो – सी० ।

अब्यापन्नचित्तो होति, सम्मादिट्ठि होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "कल्याणो" ।

(घ) कल्याणेन कल्याणतरो पुग्गलो

८. कतमो च पुग्गलो कल्याणेन कल्याणतरो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति
5 पर च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, अत्तना च अदिन्नादाना पटि-
विरतो होति परं च अदिन्नादाना वेरमणिया समादपेति, अत्तना च
कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति परं च कामेसुमिच्छाचारा वेर-
मणिया समादपेति, अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति परं च मुसा-
वादा वेरमणिया समादपेति, अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो
10 होति परं च पिसुणाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, अत्तना च फरुसाय
वाचाय पटिविरतो होति परं च फरुसाय वाचाय वेरमणिया समादपेति,
अत्तना च सम्फप्पलापा पटिविरतो होति परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया
समादपेति, अत्तना च अनभिज्झालु होति परं च अनभिज्झाय समादपेति,
अत्तना च अब्यापन्नचित्तो होति परं च अब्यापादे समादपेति, अत्तना च
B. 146 15 सम्मादिट्ठि होति पर च सम्मादिट्ठिया समादपेति । अयं वुच्चति
पुग्गलो "कल्याणेन कल्याणतरो" ।

(३ क) पापधम्मो पुग्गलो

९ कतमो च पुग्गलो पापधम्मो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पाणातिपाती होति, अदिन्नादायी होति
. पे० .. मिच्छादिट्ठि होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पापधम्मो" ।

(ख) पापधम्मेन पापधम्मतरो पुग्गलो

20 १० कतमो च पुग्गलो पापधम्मेन पापधम्मतरो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाती होति परं च पाणा-
तिपाते समादपेति, अत्तना च अदिन्नादायी होति परं च अदिन्नादाने
समादपेति . पे०. . अत्तना च मिच्छादिट्ठि होति परं च मिच्छादिट्ठिया
समादपेति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पापधम्मेन पापधम्मतरो" ।

(ग) कल्याणधम्मो पुग्गलो

25 ११. कतमो च पुग्गलो कल्याणधम्मो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति ...पे०... सम्मादिट्ठि होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "कल्याणधम्मो" ।

(घ) कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो पुग्गलो

१२ कतमो च पुग्गलो कल्याणधम्मेन कल्याणधम्मतरो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति 5 परं च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति ...पे०... अत्तना च सम्मादिट्ठि होति परं च सम्मादिट्ठिया समादपेति । अयं वुच्चति पुग्गलो "कल्याण-धम्मेन कल्याणधम्मतरो" ।

(४. क) सावज्जो पुग्गलो

१३ कतमो च पुग्गलो सावज्जो ? R. 41

इधेकच्चो पुग्गलो सावज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, 10 सावज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, सावज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "सावज्जो" ।

(ख) वज्जबहुलो पुग्गलो

१४ कतमो च पुग्गलो वज्जबहुलो[1] ?

इधेकच्चो पुग्गलो सावज्जेन बहुलं कायकम्मेन समन्नागतो होति अप्पं अनवज्जेन, सावज्जेन बहुलं वचीकम्मेन समन्नागतो होति अप्पं 15 अनवज्जेन, सावज्जेन बहुलं मनोकम्मेन समन्नागतो होति अप्पं अनवज्जेन । अयं वुच्चति पुग्गलो "वज्जबहुलो" ।

(ग) अप्पवज्जो पुग्गलो

१५. कतमो च पुग्गलो अप्पवज्जो[2] ? B 147

इधेकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन बहुलं कायकम्मेन समन्नागतो होति अप्पं सावज्जेन, अनवज्जेन बहुलं वचीकम्मेन समन्नागतो होति अप्पं 20 सावज्जेन, अनवज्जेन बहुलं मनोकम्मेन समन्नागतो होति अप्पं सावज्जेन । अयं वुच्चति पुग्गलो "अप्पवज्जो" ।

---

१. सावज्जबहुलो – सी०, एवमुपरि पि । २. अप्पसावज्जो – सी०, रो०, एवमुपरि पि ।

(घ) अनवज्जो पुग्गलो

१६ कतमो च पुग्गलो अनवज्जो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अनवज्जेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, अनवज्जेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । अयं वुच्चति पुग्गलो "अनवज्जो" ।

(५. क) उग्घटितञ्ञू पुग्गलो

5 १७ कतमो च पुग्गलो उग्घटितञ्ञू ?

यस्स पुग्गलस्स सह उदाहटवेलाय धम्माभिसमयो होति – अयं वुच्चति पुग्गलो "उग्घटितञ्ञू" ।

(ख) विपञ्चितञ्ञू पुग्गलो

१८ कतमो च पुग्गलो विपञ्चितञ्ञू[1] ?

यस्स पुग्गलस्स सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थे विभजियमाने 10 धम्माभिसमयो होति -- अय वुच्चति पुग्गलो "विपञ्चितञ्ञू" ।

(ग) नेय्यो पुग्गलो

१९ कतमो च पुग्गलो नेय्यो ?

यस्स पुग्गलस्स उद्देसतो परिपुच्छतो योनिसो मनसिकरोतो कल्याणमित्ते सेवतो भजतो पयिरुपासतो एवं अनुपुब्बेन धम्माभिसमयो होति – अयं वुच्चति पुग्गलो "नेय्यो" ।

(घ) पदपरमो पुग्गलो

15 २० कतमो च पुग्गलो पदपरमो ?

यस्स पुग्गलस्स बहु पि सुणतो बहु पि भणतो बहुं पि धारयतो बहु पि वाचयतो न ताय जातिया धम्माभिसमयो होति – अय वुच्चति पुग्गलो "पदपरमो" ।

(६. क) युत्तप्पटिभानो, नो मुत्तप्पटिभानो

R 42 २१ कतमो च पुग्गलो युत्तप्पटिभानो[2] नो मुत्तप्पटिभानो[2] ?

20 इधेकच्चो पुग्गलो पञ्हं पुट्ठो समानो युत्त वदति नो सीघं । अयं वुच्चति पुग्गलो "युत्तप्पटिभानो नो मुत्तप्पटिभानो" ।

---

१ विपचितञ्ञू – सी०, विपच्चितञ्ञू – रो० । २–२. युत्तपटिभानो नो मुत्तपटिभानो – सी० रो०, युत्तपटिभाणो नोमुत्तपटिभाणो – स्या०, एवमुपरि पि ।

(ख) मुत्तप्पटिभानो, नो युत्तप्पटिभानो

२२. कतमो च पुग्गलो मुत्तप्पटिभानो नो युत्तप्पटिभानो ? B. 148

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्हं पुट्ठो समानो सीघं वदति नो युत्तं। अयं वुच्चति पुग्गलो "मुत्तप्पटिभानो नो युत्तप्पटिभानो"।

(ग) युत्तप्पटिभानो च मुत्तप्पटिभानो च

२३. कतमो च पुग्गलो युत्तप्पटिभानो च मुत्तप्पटिभानो च ?

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्हं पुट्ठो समानो युत्तं च वदति सीघं च। 5 अयं वुच्चति पुग्गलो "युत्तप्पटिभानो च मुत्तप्पटिभानो च"।

(घ) नेव युत्तप्पटिभानो नो मुत्तप्पटिभानो

२४. कतमो च पुग्गलो नेव युत्तप्पटिभानो नो मुत्तप्पटिभानो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पञ्हं पुट्ठो समानो नेव युत्तं वदति नो सीघं। अयं वुच्चति, पुग्गलो "नेव युत्तप्पटिभानो नो मुत्तप्पटिभानो"।

(७) चत्तारो धम्मकथिका पुग्गला

२५ तत्थ कतमे चत्तारो[1] धम्मकथिका पुग्गला[1] ? 10

(क) इधेकच्चो धम्मकथिको अप्पं च भासति असहितं च, परिसा चस्स न[2] कुसला[2] होति सहितासहितस्स। एवरूपो धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्खं गच्छति।

(ख) इध पनेकच्चो धम्मकथिको अप्पं च भासति 15 सहितं च, परिसा चस्स कुसला होति सहितासहितस्स। एवरूपो धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्खं गच्छति।

(ग) इध पनेकच्चो धम्मकथिको बहु च भासति असहितं च, परिसा चस्स न कुसला होति 20 सहितासहितस्स। एवरूपो धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्खं गच्छति।

(घ) इध पनेकच्चो धम्मकथिको बहु च भासति सहितं

१-१ पुग्गला चत्तारो धम्मकथिका – सी०। २-२ अकुसला – स्या०।

च, परिसा चस्स कुसला होति सहितासहितस्स । एवरूपो धम्मकथिको एवरूपाय परिसाय धम्मकथिको त्वेव सङ्ख्यं गच्छति ।

इमे चत्तारो "धम्मकथिका पुग्गला" ।

(८) चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला

5 २६. तत्थ कतमे चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला ?

चत्तारो वलाहका – गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, R. 43 गज्जिता च वस्सिता च, नेव गज्जिता नो वस्सिता । एवमेवं[1] चत्तारोमे B. 149 वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं । कतमे चत्तारो ? गज्जिता नो वस्सिता, वस्सिता नो गज्जिता, गज्जिता च वस्सिता च, 10 नेव गज्जिता नो वस्सिता ।

(क) कथं च पुग्गलो गज्जिता होति नो वस्सिता ? इधेकच्चो पुग्गलो भासिता होति, नो कत्ता । एवं पुग्गलो गज्जिता होति, नो वस्सिता । सेय्यथापि सो वलाहको गज्जिता नो वस्सिता, तथूपमो अयं 15 पुग्गलो ।

(ख) कथं च पुग्गलो वस्सिता होति नो गज्जिता ? इधेकच्चो पुग्गलो कत्ता होति, नो भासिता । एवं पुग्गलो वस्सिता होति नो गज्जिता । सेय्यथापि सो वलाहको वस्सिता नो गज्जिता, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

20 (ग) कथं च पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च ? इधेकच्चो पुग्गलो भासिता च होति, कत्ता च । एवं पुग्गलो गज्जिता च होति वस्सिता च । सेय्यथापि सो वलाहको गज्जिता च वस्सिता च, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

25 (घ) कथं च पुग्गलो नेव गज्जिता होति नो वस्सिता ? इधेकच्चो पुग्गलो नेव भासिता होति नो कत्ता । एवं पुग्गलो नेव गज्जिता होति नो वस्सिता । सेय्यथापि

---

१. एवमेव – सी०, स्या० ।

सो वलाहको नेव गज्जिता नो वस्सिता, तथूपमो अयं पुग्गलो।

इमे चत्तारो वलाहकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं।

(६) चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला

२७. तत्थ कतमे चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला?

चतस्सो मूसिका – गाधं कत्ता[1] नो वसिता, वसिता नो गाधं कत्ता, गाधं कत्ता च वसिता च, नेव गाधं कत्ता नो वसिता। एवमेवं चत्तारोमे[2] मूसिकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो? गाधं कत्ता नो वसिता, वसिता नो गाधं कत्ता, गाधं कत्ता च वसिता च, नेव गाधं कत्ता नो वसिता।

(क) कथं च पुग्गलो गाधं कत्ता होति नो वसिता? इधेकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं[3] वेदल्लं। सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं नप्पजानाति। एवं पुग्गलो गाधं कत्ता होति नो वसिता। सेय्यथापि सा मूसिका गाधं कत्ता नो वसिता, तथूपमो अयं पुग्गलो।

(ख) कथं च पुग्गलो वसिता होति नो गाधं कत्ता? इधेकच्चो पुग्गलो धम्मं न परियापुणाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्मं वेदल्लं। सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति। एवं पुग्गलो वसिता होति नो गाधं कत्ता। सेय्यथापि सा मूसिका वसिता नो गाधं कत्ता, तथूपमो अयं पुग्गलो।

१. खत्ता – रो०, एवमुपरि पि। २. चत्तारो – सी०। ३. अब्भूतधम्मं – स्या०।

(ग) कथं च पुग्गलो गाधं कत्ता च होति वसिता च ? इधेकच्चो पुग्गलो धम्मं परियापुणाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथ उदानं इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्म वेदल्लं । सो "इद दुक्ख" ति यथाभूतं पजानाति, "अय दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्ख-निरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । एव पुग्गलो गाध कत्ता च होति वसिता च । सेय्यथापि सा मूसिका गाध कत्ता च वसिता च, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(घ) कथ च पुग्गलो नेव गाध कत्ता होति नो वसिता ? इधेकच्चो पुग्गलो धम्मं न परियापुणाति – सुत्तं गेय्यं वेय्याकरण गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातक अब्भुतधम्म वेदल्लं । सो "इद दुक्ख" ति यथाभूत नप्पजानाति, "अय दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्ख-निरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं पुग्गलो नेव गाधं कत्ता होति नो वसिता । सेय्यथापि सा मूसिका नेव गाध कत्ता नो वसिता, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

इमे चत्तारो मूसिकूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

(१०) चत्तारो अम्बूपमा पुग्गला

B 151 २८. तत्थ कतमे चत्तारो अम्बूपमा पुग्गला ?

चत्तारि अम्बानि – आमं पक्कवण्णि[1], पक्कं आमवण्णि[1], आमं[2] आमवण्णि, पक्कं पक्कवण्णि । एवमेव चत्तारोमे अम्बूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? आमो पक्कवण्णी, पक्को आमवण्णी, आमो आमवण्णी, पक्को पक्कवण्णी ।

(क) कथं च पुग्गलो आमो होति पक्कवण्णी ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं

१–१ पक्कवण्णी पक्को आमवण्णी – स्या०, एवमुपरि पि । २ आमो– स्या० ।

पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकित सम्मिञ्जितं[1] पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं नप्पजानाति, "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति 5 यथाभूतं[2] नप्पजानाति । एवं पुग्गलो आमो होति पक्कवण्णी । सेय्यथापि तं अम्बं आमं पक्कवण्णि, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(ख) कथं च पुग्गलो पक्को होति आमवण्णी ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्त 10 R 45 पटिक्कन्त आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति, "अय दुक्खसमुदयो" ति यथाभूत पजानाति, "अय दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति 15 यथाभूतं पजानाति । एवं पुग्गलो पक्को होति आमवण्णी । सेय्यथापि तं अम्बं पक्कं आमवण्णि, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(ग) कथं च पुग्गलो आमो होति आमवण्णी ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं 20 पटिक्कन्त आलोकित विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं नप्पजानाति ..पे०... "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूत नप्पजानाति । एवं पुग्गलो आमो होति आमवण्णी । सेय्यथापि तं अम्ब आमं आमवण्णि, 25 तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(घ) कथं च पुग्गलो पक्को होति पक्कवण्णी ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं

१. समिञ्जितं – म० । २. रो० पोत्थके नत्थि ।

सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इद दुक्ख" ति यथाभूतं
B 152 पजानाति ...पे० "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटि-
पदा" ति यथाभूत पजानाति । एवं पुग्गलो पक्को होति
पक्कवण्णी । सेय्यथापि त अम्बं पक्कं पक्कवण्णि,
5 तथूपमो अयं पुग्गलो ।

इमे चत्तारो अम्बूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ।

(११) चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला

२९. तत्थ कतमे चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला ?

चत्तारो कुम्भा – तुच्छो पिहितो, पूरो विवटो[1], तुच्छो विवटो, पूरो पिहितो । एवमेव चत्तारोमे कुम्भूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
10 लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? तुच्छो पिहितो, पूरो विवटो, तुच्छो विवटो, पूरो पिहितो ।

(क) कथ च पुग्गलो तुच्छो होति पिहितो ? इधे-
कच्चस्स पुग्गलस्स पासादिक होति अभिक्कन्त पटि-
क्कन्त आलोकित विलोकित सम्मिञ्जितं पसारितं
15 सङ्घाटिपत्तचीवरधारण । सो "इद दुक्ख" ति यथाभूत
नप्पजानाति पे० "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटि-
पदा" ति यथाभूत नप्पजानाति । एवं पुग्गलो तुच्छो
होति पिहितो । सेय्यथापि सो कुम्भो तुच्छो पिहितो,
तथूपमो अयं पुग्गलो ।

20 (ख) कथं च पुग्गलो पूरो होति विवटो ? इधेकच्चस्स
पुग्गलस्स न पासादिक होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं
आलोकित विलोकितं सम्मिञ्जित पसारितं सङ्घाटि-
पत्तचीवरधारण । सो "इद दुक्ख" ति यथाभूतं पजा-
नाति ..पे० "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा"
25 ति यथाभूतं पजानाति । एव पुग्गलो पूरो होति
विवटो । सेय्यथापि सो कुम्भो पूरो विवटो, तथूपमो
अयं पुग्गलो ।

---

१. पि वटो – री०, एवमुपरि पि ।

(ग) कथ च पुग्गलो तुच्छो होति विवटो ? R. 46
इधेकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं
सङ्घाटिपत्तचीवरधारण । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं
नप्पजानाति . पे० . "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटि- 5
पदा" ति यथाभूत नप्पजानाति । एवं पुग्गलो तुच्छो
होति विवटो । सेय्यथापि सो कुम्भो तुच्छो विवटो,
तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(घ) कथ च पुग्गलो पूरो होति पिहितो ? इधे-
कच्चस्स पुग्गलस्स पासादिक होति अभिक्कन्तं पटि- 10
क्कन्तं आलोकित विलोकित सम्मिञ्जितं पसारितं B 153
सङ्घाटिपत्तचीवरधारण । सो "इदं दुक्ख" ति यथाभूतं
पजानाति पे० "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा"
ति यथाभूत पजानाति । एव पुग्गलो पूरो होति
पिहितो । सेय्यथापि सो कुम्भो पूरो पिहितो, तथूपमो 15
अय पुग्गलो ।

इमे चत्तारो कुम्भूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
लोकस्मि ।

(१२) चत्तारो उदकरहदूपमा पुग्गला

३० तत्थ कतमे चत्तारो उदकरहदूपमा पुग्गला ?

चत्तारो उदकरहदा – उत्तानो गम्भीरोभासो, गम्भीरो 20
उत्तानोभासो, उत्तानो उत्तानोभासो, गम्भीरो गम्भीरोभासो । एवमेवं
चत्तारोमे उदकरहदूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि । कतमे
चत्तारो ? उत्तानो गम्भीरोभासो, गम्भीरो उत्तानोभासो, उत्तानो
उत्तानोभासो, गम्भीरो गम्भीरोभासो ।

(क) कथ च पुग्गलो उत्तानो होति गम्भीरोभासो ? 25
इधेकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिक होति अभिक्कन्त
पटिक्कन्त आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं
सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं
नप्पजानाति .पे०. "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटि-

पदा" ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं पुग्गलो उत्तानो होति गम्भीरोभासो । सेय्यथापि सो उदकरहदो उत्तानो गम्भीरोभासो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(ख) कथं च पुग्गलो गम्भीरो होति उत्तानोभासो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति पे० "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । एवं पुग्गलो गम्भीरो होति उत्तानोभासो । सेय्यथापि सो उदकरहदो गम्भीरो उत्तानोभासो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(ग) कथं च पुग्गलो उत्तानो होति उत्तानोभासो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स न पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं नप्पजानाति ..पे० "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं नप्पजानाति । एवं पुग्गलो उत्तानो होति उत्तानोभासो । सेय्यथापि सो उदकरहदो उत्तानो उत्तानोभासो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(घ) कथं च पुग्गलो गम्भीरो होति गम्भीरोभासो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स पासादिकं होति अभिक्कन्तं पटिक्कन्तं आलोकितं विलोकितं सम्मिञ्जितं पसारितं सङ्घाटिपत्तचीवरधारणं । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति पे० . "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । एवं पुग्गलो गम्भीरो होति गम्भीरोभासो । सेय्यथापि सो उदकरहदो गम्भीरो गम्भीरोभासो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

इमे चत्तारो उदकरहदूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं ।

5 10 15 B 154 20 R 47 25

(१३) चत्तारो बलीबद्दूपमा पुग्गला

३१. तत्थ कतमे चत्तारो बलीबद्दूपमा[1] पुग्गला ?

चत्तारो बलीबद्दा – सकगवचण्डो नो परगवचण्डो, परगवचण्डो नो सकगवचण्डो, सकगवचण्डो च परगवचण्डो च, नेव सकगवचण्डो नो परगवचण्डो। एवमेवं चत्तारोमे[2] बलीबद्दूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मिं। कतमे चत्तारो ? सकगवचण्डो नो परगवचण्डो, 5 परगवचण्डो नो सकगवचण्डो, सकगवचण्डो च परगवचण्डो च, नेव सकगवचण्डो नो परगवचण्डो।

(क) कथं च पुग्गलो सकगवचण्डो होति नो परगवचण्डो ? इधेकच्चो पुग्गलो सकपरिसं उब्बेजिता होति, नो परपरिसं। एवं पुग्गलो सकगवचण्डो होति नो 10 परगवचण्डो। सेय्यथापि सो बलीबद्दो सकगवचण्डो नो परगवचण्डो, तथूपमो अयं पुग्गलो।

(ख) कथं च पुग्गलो परगवचण्डो होति नो सकगवचण्डो ? इधेकच्चो पुग्गलो परपरिसं उब्बेजिता होति, नो सकपरिसं। एवं पुग्गलो परगवचण्डो होति 15 नो सकगवचण्डो। सेय्यथापि सो बलीबद्दो परगवचण्डो नो सकगवचण्डो, तथूपमो अयं पुग्गलो।

(ग) कथं च पुग्गलो सकगवचण्डो च होति परगवचण्डो च ? इधेकच्चो पुग्गलो सकपरिसं च उब्बेजिता होति, परपरिसं च। एवं पुग्गलो सकगवचण्डो च होति 20 B 155 परगवचण्डो च। सेय्यथापि सो बलीबद्दो सकगवचण्डो च परगवचण्डो च, तथूपमो अयं पुग्गलो।

(घ) कथं च पुग्गलो नेव सकगवचण्डो होति नो परगवचण्डो ? इधेकच्चो पुग्गलो नेव सकपरिसं उब्बेजिता होति नो परपरिसं। एवं पुग्गलो नेव सकगवचण्डो 25 होति नो परगवचण्डो। सेय्यथापि सो बलीबद्दो नेव सकगवचण्डो नो परगवचण्डो, तथूपमो अयं पुग्गलो।

---

१ बलिबद्दूपमा – सी०, रो०, बलिबद्धूपमा – स्या०, एवमुपरि पि। २ चत्तारो – सी०, रो०।

इमे चत्तारो बलीबद्दूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

(१४) चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला

R. 48 ३२. तत्थ कतमे चत्तारो आसीविसूपमा[1] पुग्गला ?

चत्तारो आसीविसा – आगतविसो नो घोरविसो, घोरविसो नो 5 आगतविसो, आगतविसो च घोरविसो च, नेव आगतविसो नो घोरविसो । एवमेव चत्तारोमे आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? आगतविसो नो घोरविसो, घोरविसो नो आगतविसो, आगतविसो च घोरविसो च, नेव आगतविसो नो घोरविसो ।

(क) कथं च पुग्गलो आगतविसो होति नो घोरविसो ? 10 इधेकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो न चिरं दीघरत्तं अनुसेति । एवं पुग्गलो आगतविसो होति, नो घोरविसो । सेय्यथापि सो आसीविसो आगतविसो नो घोरविसो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

(ख) कथं च पुग्गलो घोरविसो होति नो आगत-15 विसो ? इधेकच्चो पुग्गलो नहेव[2] खो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो चिरं दीघरत्तं अनुसेति । एवं पुग्गलो घोरविसो होति, नो आगतविसो । सेय्यथापि सो आसीविसो घोरविसो नो आगतविसो, तथूपमो अयं पुग्गलो ।

20 (ग) कथं च पुग्गलो आगतविसो च होति घोरविसो च ? इधेकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो चिरं दीघरत्तं अनुसेति । एवं पुग्गलो B 156 आगतविसो च होति घोरविसो च । सेय्यथापि सो आसीविसो आगतविसो च घोरविसो च, तथूपमो अयं 25 पुग्गलो ।

(घ) कथं च पुग्गलो नेव आगतविसो होति नो घोरविसो ? इधेकच्चो पुग्गलो नहेव खो अभिण्हं कुज्झति । सो च ख्वस्स कोधो न चिरं दीघरत्तं अनुसेति । एवं

---

१. आसिविसूपमा – सी०, स्या०, एवमुपरि पि । २. नेव – सी० ।

पुग्गलो नेव आगतविसो होति नो घोरविसो। सेय्यथा-
पि सो आसीविसो नेव आगतविसो नो घोरविसो,
तथूपमो अयं पुग्गलो ।

इमे चत्तारो आसीविसूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
लोकस्मिं । 5

(१५. क) अवण्णारहस्स वण्णं भासति

३३ कथं च पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अवण्णा-
रहस्स वण्णं भासिता होति ?

इधेकच्चो पुग्गलो दुप्पटिपन्नानं मिच्छापटिपन्नानं तित्थियानं
तित्थियसावकानं वण्ण भासति – "सुप्पटिपन्ना[1]" इति पि, "सम्मा-
पटिपन्ना" इति पी ति । एव पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा 10
अवण्णारहस्स वण्ण भासिता होति ।

(ख) वण्णारहस्स अवण्णं भासति

३४. कथं च पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
अवण्णं भासिता होति ?

इधेकच्चो पुग्गलो सुप्पटिपन्नानं सम्मापटिपन्नान बुद्धानं R 49
बुद्धसावकान अवण्णं भासति – "दुप्पटिपन्ना" इति पि, "मिच्छापटिपन्ना" 15
इति पी ति । एवं पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा वण्णारहस्स
अवण्ण भासिता होति ।

(ग) अप्पसादनीये ठाने पसादं उपदंसेति

३५ कथ च पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये
ठाने पसादं उपदंसिता होति ?

इधेकच्चो पुग्गलो दुप्पटिपदाय मिच्छापटिपदाय पसाद 20
जनेति – "सुप्पटिपदा" इति पि, "सम्मापटिपदा" इति पी ति ।
एवं पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसाद
उपदंसिता होति ।

(घ) पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति

३६. कथ च पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये
ठाने अप्पसादं उपदंसिता होति ? 25

---

१. सुपटिपन्ना – स्या० ।

इधेकच्चो पुग्गलो सुप्पटिपदाय सम्मापटिपदाय अप्पसादं जनेति – "दुप्पटिपदा" इति पि, "मिच्छापटिपदा" इति पी ति। एवं पुग्गलो अननुविच्च अपरियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसिता होति।

(१६. क) अवण्णारहस्स अवण्णं भासति

B 157 5 ३७ कथ च पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति?

इधेकच्चो पुग्गलो दुप्पटिपन्नान मिच्छापटिपन्नान तित्थियानं तित्थियसावकानं अवण्णं भासति – "दुप्पटिपन्ना" इति पि, "मिच्छापटिपन्ना" इति पी ति। एव पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा अवण्णा-
10 रहस्स अवण्णं भासिता होति।

(ख) वण्णारहस्स वण्णं भासति

३८ कथं च पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्ण भासिता होति?

इधेकच्चो पुग्गलो सुप्पटिपन्नान सम्मापटिपन्नानं बुद्धानं बुद्धसावकानं वण्णं भासति – "सुप्पटिपन्ना" इति पि, "सम्मापटिपन्ना"
15 इति पी ति। एव पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति।

(ग) अप्पसादनीये ठाने अप्पसादं उपदंसेति

३९ कथ च पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीय ठाने अप्पसादं उपदसिता होति?

इधेकच्चो पुग्गलो दुप्पटिपदाय मिच्छापटिपदाय अप्पसाद जनेति
20 – "दुप्पटिपदा" इति पि, "मिच्छापटिपदा" इति पी ति। एवं पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसाद उपदसिता होति।

(घ) पसादनीये ठानं पसादं उपदसेति

४०. कथं च पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदंसिता होति?

R 50 इधेकच्चो पुग्गलो सुप्पटिपदाय सम्मापटिपदाय पसाद जनेति –
25 "सुप्पटिपदा" इति पि, "सम्मापटिपदा" इति पी ति। एवं पुग्गलो अनुविच्च परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसादं उपदसिता होति।

(१७. क) अवण्णारहस्स अवण्णं भासति, नो च वण्णारहस्स वण्णं

४१. कथं च पुग्गलो अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च खो वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन ?

इधेकच्चो पुग्गलो वण्णो पि सविज्जति अवण्णो पि सविज्जति । यो तत्थ अवण्णो त भणति भूत तच्छ कालेन, यो तत्थ वण्णो तं न भणति भूत तच्छं कालेन । एवं पुग्गलो अवण्णारहस्स अवण्ण भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो च खो वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूत तच्छं कालेन ।

(ख) वण्णारहस्स वण्णं भासति, नो च अवण्णारहस्स अवण्णं

४२. कथं च पुग्गलो वण्णारहस्स वण्ण भासिता होति भूतं तच्छं कालेन. नो च खो अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूत तच्छं कालेन ?

इधेकच्चो पुग्गलो वण्णो पि संविज्जति अवण्णो पि संविज्जति । यो तत्थ वण्णो तं भणति भूत तच्छं कालेन, यो तत्थ अवण्णो तं न भणति भूतं तच्छं कालेन । एव पुग्गलो वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छ कालेन, नो च खो अवण्णारहस्स अवण्ण भासिता होति भूतं तच्छ कालेन ।

(ग) अवण्णारहस्स च अवण्णं वण्णारहस्स च वण्णं भासति

४३ कथं च पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, वण्णारहस्स च वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन?

इधेकच्चो[1] पुग्गलो[1] वण्णो पि संविज्जति अवण्णो पि संविज्जति । यो तत्थ अवण्णो तं भणति भूत तच्छं कालेन, यो पि[2] तत्थ वण्णो तं पि भणति भूत तच्छं कालेन । तत्र[3] कालञ्ञू होति तस्स पञ्हस्स वेय्याकरणाय । एवं पुग्गलो अवण्णारहस्स च अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, वण्णारहस्स च वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन ।

(घ) नेव अवण्णारहस्स अवण्णं न वण्णारहस्स वण्णं भासति

४४. कथं च पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूत तच्छं कालेन, नो च वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं

१–१. इधेकच्चे पुग्गले – सी० । २ स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३. तत्थ – स्या० ।

तच्छं कालेन ?

इधेकच्चो पुग्गलो वण्णो पि संविज्जति अवण्णो पि संविज्जति । R 51 यो तत्थ अवण्णो तं न भणति भूतं तच्छं कालेन, यो पि तत्थ वण्णो तं पि न भणति भूतं तच्छं कालेन । उपेक्खको विहरति सतो सम्पजानो । 5 एवं पुग्गलो नेव अवण्णारहस्स अवण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन, नो पि वण्णारहस्स वण्णं भासिता होति भूतं तच्छं कालेन ।

(१८. क) उट्ठानफलूपजीवी नो पुञ्ञफलूपजीवी

४५. कतमो च पुग्गलो उट्ठानफलूपजीवी नो पुञ्ञफलूपजीवी ?

यस्स पुग्गलस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो आजीवो अभि- 10 निब्बत्तति, नो पुञ्ञतो – अयं वुच्चति पुग्गलो "उट्ठानफलूपजीवी, नो पुञ्ञफलूपजीवी" ।

(ख) पुञ्ञफलूपजीवी नो उट्ठानफलूपजीवी

४६. कतमो च पुग्गलो पुञ्ञफलूपजीवी नो उट्ठानफलूपजीवी ?

परनिम्मितवसवत्ती[1] देवे[1] उपादाय ततूपरि[2] देवा पुञ्ञफलूपजीविनो न उट्ठानफलूपजीविनो ।

(ग) उट्ठानफलूपजीवी च पुञ्ञफलूपजीवी च

B 159 15 ४७. कतमो च पुग्गलो उट्ठानफलूपजीवी च पुञ्ञफलूपजीवी च ?

यस्स पुग्गलस्स उट्ठहतो घटतो वायमतो आजीवो अभिनिब्बत्तति पुञ्ञतो च – अयं वुच्चति पुग्गलो "उट्ठानफलूपजीवी च पुञ्ञफलूपजीवी च" ।

(घ) नेव उट्ठानफलूपजीवी नो पुञ्ञफलूपजीवी

20 ४८. कतमो च पुग्गलो नेव उट्ठानफलूपजीवी नो पुञ्ञफलूपजीवी ?

नेरयिका नेव उट्ठानफलूपजीविनो नो पुञ्ञफलूपजीविनो ।

(१९. क) तमो तमपरायनो पुग्गलो

४९. कथं च पुग्गलो तमो होति तमपरायनो[3] ?

१–१. परनिम्मितवसवत्तिदेवे – सी०, स्या०, रो० । २. तत्थुपरि – स्या० । ३. तमपरायणो – सी० ।

इधेकच्चो पुग्गलो नीचे कुले पच्चाजातो होति – चण्डालकुले वा नेसादकुले वा वेनकुले[1] वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा दलिद्दे[2] अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्भति । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बव्हाबाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा पक्खहतो वा, न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स 5 यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरित चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गति विनिपातं निरयं उपपज्जति । एवं पुग्गलो तमो होति तमपरायनो । 10

(ख) तमो जोतिपरायनो पुग्गलो

५०. कथं च पुग्गलो तमो होति जोतिपरायनो ? इधेकच्चो पुग्गलो नीचे कुले पच्चाजातो होति – चण्डालकुले वा नेसादकुले वा वेनकुले वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा दलिद्दे अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके, यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्भति । सो च होति दुब्बण्णो दुद्दसिको ओकोटिमको बव्हाबाधो काणो वा कुणी वा खञ्जो वा 15 पक्खहतो वा, न लाभी अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदीपेय्यस्स । सो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा सुचरित चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा R 52 वाचाय सुचरितं चरित्वा मनसा सुचरित चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं उपपज्जति । एव पुग्गलो तमो होति जोति- 20 परायनो ।

(ग) जोति तमपरायनो पुग्गलो

५१ कथं च पुग्गलो जोति होति तमपरायनो ? इधेकच्चो पुग्गलो उच्चे कुले पच्चाजातो होति – खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मण- B. 160 महासालकुले[3] वा गहपतिमहासालकुले वा अड्ढे महद्धने महाभोगे पहूतजातरूपरजते पहूतवित्तूपकरणे पहूतधनधञ्ञे । सो च होति अभिरूपो 25 दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभी

---

१ वेणकुले – सी०, स्या०, रा० । २. दळिद्दे – सं० । ३ ब्राह्मणमहासाळकुले – सी०, एवमुपरि पि ।

अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथ-
पदीपेय्यस्स । सो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति,
मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा वाचाय दुच्चरितं
चरित्वा मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपायं
5 दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । एवं पुग्गलो जोति होति तम-
परायनो ।

(घ) जोति जोतिपरायनो पुग्गलो

५२ कथं च पुग्गलो जोति होति जोतिपरायनो ? इधेकच्चो
पुग्गलो उच्चे कुले पच्चाजातो होति – खत्तियमहासालकुले वा ब्राह्मण-
महासालकुले वा गहपतिमहासालकुले वा अड्ढे महद्धने महाभोगे पहूत-
10 जातरूपरजते पहूतवित्तूपकरणे पहूतधनधञ्ञे । सो च होति अभिरूपो
दस्सनीयो पासादिको परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, लाभी
अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्यावसथपदी-
पेय्यस्स । सो कायेन सुचरितं चरति, वाचाय सुचरितं चरति, मनसा
सुचरितं चरति । सो कायेन सुचरितं चरित्वा वाचाय सुचरितं चरित्वा
15 मनसा सुचरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सग्गं लोकं
उपपज्जति । एवं पुग्गलो जोति होति जोतिपरायनो ।

(२०. क) ओणतोणतो पुग्गलो

५३ कथं च पुग्गलो ओणतोणतो[1] होति .. पे० .. एवं पुग्गलो
ओणतोणतो होति ।

(ख) ओणतुण्णतो पुग्गलो

५४ कथं च पुग्गलो ओणतुण्णतो होति ... पे० .. एवं पुग्गलो
20 ओणतुण्णतो होति ।

(ग) उण्णतोणतो पुग्गलो

५५. कथं च पुग्गलो उण्णतोणतो होति पे०.. एवं पुग्गलो
उण्णतोणतो होति ।

(घ) उण्णतुण्णतो पुग्गलो

५६ कथं च पुग्गलो उण्णतुण्णतो होति ... पे०... एवं पुग्गलो
उण्णतुण्णतो होति ।

१. ओनतोनतो – सी०, एवमुपरि पि ।

(२१) चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला

५७. तत्थ कतमे चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला ? B 161

चत्तारो रुक्खा – फेग्गु सारपरिवारो, सारो फेग्गुपरिवारो, फेग्गु फेग्गुपरिवारो, सारो सारपरिवारो । एवमेवं चत्तारोमे रुक्खूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे चत्तारो ? फेग्गु सार-परिवारो, सारो फेग्गुपरिवारो, फेग्गु फेग्गुपरिवारो, सारो सारपरिवारो । 5

(क) कथं च पुग्गलो फेग्गु होति सारपरिवारो ? R. 53
इधेकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो, परिसा च ख्वस्स होति सीलवती कल्याणधम्मा । एवं पुग्गलो फेग्गु होति सारपरिवारो । सेय्यथापि सो रुक्खो फेग्गु सारपरिवारो, तथूपमो अयं पुग्गलो । 10

(ख) कथ च पुग्गलो सारो होति फेग्गुपरिवारो ?
इधेकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो, परिसा च ख्वस्स होति दुस्सीला[1] पापधम्मा[1] । एवं पुग्गलो सारो होति फेग्गुपरिवारो । सेय्यथापि सो रुक्खो सारो फेग्गुपरिवारो, तथूपमो अयं पुग्गलो । 15

(ग) कथं च पुग्गलो फेग्गु होति फेग्गुपरिवारो ?
इधेकच्चो पुग्गलो दुस्सीलो होति पापधम्मो, परिसा पिस्स होति दुस्सीला पापधम्मा । एवं पुग्गलो फेग्गु होति फेग्गुपरिवारो । सेय्यथापि सो रुक्खो फेग्गु फेग्गुपरिवारो, तथूपमो अय पुग्गलो । 20

(घ) कथं च पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो ?
इधेकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याणधम्मो, परिसा पिस्स होति सीलवती कल्याणधम्मा । एवं पुग्गलो सारो होति सारपरिवारो । सेय्यथापि सो रुक्खो सारो[2] सारपरिवारो, तथूपमो अयं पुग्गलो । 25

इमे चत्तारो रुक्खूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि ।

(२२. क) रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो पुग्गलो

५८. कतमो च पुग्गलो रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो ? इधेकच्चो

१–१. दुस्सीलो पापधम्मो – रो० । २. सारो होति – रो० ।

पुग्गलो आरोहं वा पस्सित्वा परिणाहं वा पस्सित्वा सण्ठानं वा पस्सित्वा पारिपूरिं[1] वा पस्सित्वा तत्थ पमाणं गहेत्वा पसादं जनेति । अयं वुच्चति पुग्गलो रूपप्पमाणो रूपप्पसन्नो ।

(ख) घोसप्पमाणो घोसप्पसन्नो पुग्गलो

B. 162 ५९ कतमो च पुग्गलो घोसप्पमाणो घोसप्पसन्नो ? इधेकच्चो पुग्गलो परवण्णनाय परथोमनाय परपसंसनाय परवण्णहारिकाय[2] तत्थ पमाणं गहेत्वा पसादं जनेति । अयं वुच्चति पुग्गलो घोसप्पमाणो घोसप्पसन्नो ।

(ग) लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो पुग्गलो

६०. कतमो च पुग्गलो लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो ? इधेकच्चो पुग्गलो चीवरलूखं वा पस्सित्वा पत्तलूखं[3] वा पस्सित्वा[3] सेनासनलूखं वा पस्सित्वा विविधं वा दुक्करकारिकं पस्सित्वा तत्थ पमाणं गहेत्वा पसादं जनेति । अयं वुच्चति पुग्गलो लूखप्पमाणो लूखप्पसन्नो ।

(घ) धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो पुग्गलो

६१. कतमो च पुग्गलो धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो ? इधेकच्चो पुग्गलो सीलं वा पस्सित्वा समाधिं वा पस्सित्वा पञ्ञं वा पस्सित्वा तत्थ पमाणं गहेत्वा पसादं जनेति । अयं वुच्चति पुग्गलो धम्मप्पमाणो धम्मप्पसन्नो । R 54

(२३. क) अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय

६२ कथं च पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ? इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना सीलसम्पन्नो होति, नो परं सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना समाधिसम्पन्नो होति, नो परं समाधिसम्पदाय समादपेति; अत्तना पञ्ञासम्पन्नो होति, नो परं पञ्ञासम्पदाय समादपेति; अत्तना विमुत्तिसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिसम्पदाय समादपेति, अत्तना विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय समादपेति । एवं पुग्गलो अत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ।

---

१ परिपूरं – रो० । २ परवण्णहारिया – सी०, परवण्णभाणिताय – रो० । ३–३. सी० पोत्थके नत्थि ।

(ख) परहिताय पटिपन्नो नो अत्तहिताय

६३. कथं च पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति नो अत्तहिताय ? इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना न सीलसम्पन्नो होति, परं सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना न समाधिसम्पन्नो होति, परं समाधिसम्पदाय समादपेति; अत्तना न पञ्ञासम्पन्नो होति, परं पञ्ञासम्पदाय समादपेति; अत्तना न विमुत्तिसम्पन्नो होति, पर विमुत्तिसम्पदाय समादपेति; अत्तना न विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, पर विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय समादपेति । एवं पुग्गलो परहिताय पटिपन्नो होति नो अत्तहिताय ।

(ग) अत्तहिताय चेव पटिपन्नो परहिताय च

६४. कथं च पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च ? इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना च सीलसम्पन्नो होति, परं च सीलसम्पदाय समादपेति, अत्तना च समाधिसम्पन्नो होति, पर च समाधिसम्पदाय समादपेति, अत्तना च पञ्ञासम्पन्नो होति, परं च पञ्ञासम्पदाय समादपेति; अत्तना च विमुत्तिसम्पन्नो होति, परं च विमुत्तिसम्पदाय समादपेति; अत्तना च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, परं च विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय समादपेति । एवं[1] पुग्गलो अत्तहिताय चेव पटिपन्नो होति परहिताय च ।

(घ) नेव अत्तहिताय पटिपन्नो नो परहिताय

६५. कथं च पुग्गलो नेव अत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ? इधेकच्चो पुग्गलो अत्तना न सीलसम्पन्नो होति, नो परं सीलसम्पदाय समादपेति; अत्तना न समाधिसम्पन्नो होति, नो परं समाधिसम्पदाय समादपेति, अत्तना न पञ्ञासम्पन्नो होति, नो परं पञ्ञासम्पदाय समादपेति, अत्तना न विमुत्तिसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिसम्पदाय समादपेति, अत्तना न विमुत्तिञाणदस्सनसम्पन्नो होति, नो परं विमुत्तिञाणदस्सनसम्पदाय समादपेति । एव पुग्गलो नेव अत्तहिताय पटिपन्नो होति नो परहिताय ।

(२४. क) अत्तन्तपो पुग्गलो

६६ कथं च पुग्गलो अत्तन्तपो होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ?

---

१ रो० पोत्थके नत्थि ।

इधेकच्चो पुग्गलो अचेलको होति मुत्ताचारो हत्थापलेखनो[1] नएहिभद्दन्तिको[2] नतिट्ठभद्दन्तिको नाभिहटं न उद्दिस्सकतं न निमन्तनं सादियति, सो न कुम्भिमुखा[3] पटिग्गण्हाति[4] न कळोपिमुखा[5] पटिग्गण्हाति न एळकमन्तरं[6] न दण्डमन्तर न मुसलमन्तरं[7] न द्विन्नं भुञ्जमानानं न
5 गब्भिनिया न पायमानाय न पुरिसन्तरगताय न सङ्कित्तीसु न यत्थ सा उपट्ठितो होति न यत्थ मक्खिका सण्डसण्डचारिनी, न मच्छं न मंसं न सुरं न मेरय न थुसोदक पिवति। सो एकागारिको वा होति एकालोपिको, द्वागारिको वा होति द्वालोपिको पे० सत्तागारिको वा होति सत्तालोपिको, एकिस्सा पि दत्तिया यापेति, द्वीहि पि दत्तीहि
10 यापेति .पे० . सत्तहि पि दत्तीहि यापेति, एकाहिक पि आहार आहारेति, द्वीहिकं[8] पि आहार आहारेति पे०.. सत्ताहिक पि आहार आहारेति। इति एवरूपं अड्ढमासिक पि परियाय- 164 भत्तभोजनानुयोगमनुयुत्तो विहरति। सो साकभक्खो वा होति सामाकभक्खो वा होति नीवारभक्खो वा होति दद्दुलभक्खो वा होति हटभक्खो
15 वा होति कणभक्खो वा होति आचामभक्खो वा होति पिञ्ञाकभक्खो वा होति तिणभक्खो वा होति गोमयभक्खो वा होति, वनमूलफलाहारो[9] यापेति पवत्तफलभोजी। सो साणानि पि धारेति मसाणानि पि धारेति छवदुस्सानि पि धारेति पसुकूलानि पि धारेति तिरीटानि पि धारेति अजिन[10] पि धारेति अजिनक्खिप पि धारेति कुसचीर पि धारेति वाकचीरं
20 पि धारेति फलकचीर पि धारेति केसकम्बल पि धारेति वाळकम्बल[11] पि धारेति उलूकपक्ख[12] पि धारेति, केसमस्सुलोचको[13] पि होति केसमस्सुलोचनानुयोगमनुयुत्तो, उब्भट्ठको पि होति आसनपटिक्खित्तो, उक्कुटिको पि होति उक्कुटिकप्पधानमनुयुत्तो, कण्टकापस्सयिको पि होति कण्टकापस्सये सेय्यं कप्पेति, सायततियक[14] पि उदकोरोहनानुयोगमनुयुत्तो विह-
25 रति। इति एवरूप अनेकविहितं कायस्स आतापनपरितापनानुयोग-

१ हत्थावलेखनो – स्या०। २ न एहिभदन्तिको – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि। ३ कुम्भीमुखा–स्या०। ४. पतिगण्हाति–सी०, पटिगण्हाति–रो०। ५ कलोपिमुखा–सी०, स्या०, खळोपिमुखा – रो०। ६ एलकमन्तर – सी०। ७ मूसलमन्तर – स्या०। ८ द्वाहिकं – सी०। ९ वनमूलफलाहारे – रो०। १० अजिनानि – सी०, रो०। ११. वालकम्बल – सी०, स्या०, रो०। १२ उलुकपक्खं – स्या०, उलूकपक्खिक – रो०। १३. केसमस्सुलोचनो – रो०। १४ सायततियक – स्या०, रो०।

मनुयुत्तो विहरति। एवं पुग्गलो अत्तन्तपो होति अत्तपरितापनानुयोग- R. 56
मनुयुत्तो।

(ख) परन्तपो पुग्गलो

६७ कथ च पुग्गलो परन्तपो होति परपरितापनानुयोग-
मनुयुत्तो? इधेकच्चो पुग्गलो ओरब्भिको होति सूकरिको साकुणिको
मागविको लुद्दो मच्छघातको चोरो चोरघातको गोघातको[1] बन्धना- 5
गारिको, ये वा पनञ्ञे पि केचि कुरूरकम्मन्ता। एवं पुग्गलो परन्तपो
होति परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो।

(ग) अत्तन्तपो च परन्तपो च पुग्गलो

६८ कथ च पुग्गलो अत्तन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोग-
मनुयुत्तो, परन्तपो च[2] परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो? इधेकच्चो पुग्गलो
राजा वा होति खत्तियो मुद्धावसित्तो[3] ब्राह्मणो वा महासालो। सो 10
पुरत्थिमेन नरस्स नव[4] सन्धागारं[4] कारापेत्वा केसमस्सु ओहारेत्वा खरा-
जिन[5] निवासेत्वा सप्पितेलेन कायं अब्भञ्जित्वा मिगविसाणेन[6] पिट्ठि B 165
कण्डुवमानो[7] सन्धागार पविसति सद्धिं महेसिया ब्राह्मणेन च पुरोहितेन।
सो तत्थ अनन्तरहिताय भूमिया हरितुपलित्ताय[8] सेय्य कप्पेति। एकिस्सा[9]
गाविया सरूपवच्छाय य एकस्मि थने खीरं होति तेन[10] राजा यापेति, यं 15
दुतियस्मि थने खीर होति[10] तेन महेसी यापेति, यं ततियस्मि थने खीरं
होति तेन ब्राह्मणो पुरोहितो यापेति, यं चतुत्थस्मि थने खीरं होति तेन
अग्गि जुहति, अवसेसेन वच्छको यापेति। सो एवमाह – "एत्तका उसभा
हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका वच्छतरा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका
वच्छतरियो हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका अजा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, 20
एत्तका उरब्भा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय, एत्तका[11] अस्सा हञ्ञन्तु यञ्ञत्थाय[11],
एत्तका रुक्खा छिज्जन्तु यूपत्थाय, एत्तका दब्भा लूयन्तु[12] बरिहि-
सत्थाया[13]" ति। ये पिस्स ते होन्ति दासा ति वा पेस्सा ति वा कम्मकरा[14]

१ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। २ च होति – सी०। ३ मुद्धाभिसित्तो – स्या०। ४–४ नव यञ्ञागारं – सी०, नव सन्धागार – स्या०; नवयञ्ञागार – रो०। ५ खुरा-जिनं – स्या०। ६. मगविसाणेन – सी०। ७ कण्डूयमानो – सी०। ८ हरितुपत्ताय – सी०। ९. एतिस्सा – स्या०। १०–१०. सी० पोत्थके न दिस्सति। ११–११ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। १२ लुयन्तु – स्या०। १३ परहिंसत्थाया – सी०; परिहिंसत्थाया – स्या०। १४. कम्मकारा – रो०।

ति वा, ते पि दण्डतज्जिता भयतज्जिता अस्सुमुखा रुदमाना परिकम्मानि करोन्ति । एवं पुग्गलो अत्तन्तपो च होति अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, परन्तपो च परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ।

(घ) नेव अत्तन्तपो च न परन्तपो च पुग्गलो

६९. कथं च पुग्गलो नेव अत्तन्तपो च होति न अत्तपरि-
5 तापनानुयोगमनुयुत्तो, न परन्तपो न परपरितापनानुयोगमनुयुत्तो ? सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो[1] सुखप्पटिसंवेदी[2] ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति ।

७०. इध तथागतो लोके उप्पज्जति अरहं सम्मासम्बुद्धो
R 57 विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था
10 देवमनुस्सानं बुद्धो भगवा । सो इमं लोकं सदेवकं समारकं सब्रह्मकं सस्समणब्राह्मणिं पजं सदेवमनुस्सं सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा पवेदेति । सो धम्मं देसेति आदिकल्याणं मज्झेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सब्यञ्जनं, केवलपरिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेति । तं धम्मं
B 166 सुणाति गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अञ्ञतरस्मिं वा कुले पच्चाजातो ।
15 सो तं धम्मं सुत्वा तथागते सद्धं पटिलभति । सो तेन सद्धापटिलाभेन समन्नागतो इति पटिसञ्चिक्खति – "सम्बाधो घरावासो रजापथो, अब्भोकासो पब्बज्जा । नयिदं सुकरं अगारं अज्झावसता एकन्तपरिपुण्णं एकन्तपरिसुद्धं सङ्खलिखितं[3] ब्रह्मचरियं चरितुं । यन्नूनाहं केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्ब-
20 जेय्यं" ति ! सो अपरेन समयेन अप्पं वा भोगक्खन्धं पहाय महन्तं वा भोगक्खन्धं पहाय अप्पं वा ञातिपरिवट्टं पहाय महन्तं वा ञातिपरिवट्टं पहाय केसमस्सुं ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारियं पब्बजति ।

७१. सो एवं पब्बजितो समानो भिक्खूनं सिक्खासाजीव-
25 समापन्नो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरतो होति निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूतहितानुकम्पी विहरति ।

१. सीतिभूतो – सी०, रो० । २. सुखपटिसंवेदी – सी०, स्या०, रो० । ३. सङ्खलिखितं – स्या०, रो० ।

अदिन्नादानं पहाय अदिन्नादाना पटिविरतो होति दिन्नादायी दिन्नपाटिकङ्खी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरति।

अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी होति आराचारी पटिविरतो मेथुना गामधम्मा।

मुसावादं पहाय मुसावादा पटिविरतो होति सच्चवादी सच्च- 5
सन्धो थेतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स।

पिसुणं वाचं पहाय पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, इतो सुत्वा न अमुत्र अक्खाता इमेसं भेदाय, अमुत्र वा सुत्वा न इमेस अक्खाता अमूसं भेदाय। इति भिन्नानं वा सन्धाता सहितानं[1] वा अनुप्पदाता समग्गारामो समग्गरतो समग्गनन्दी समग्गकरणि वाचं भासिता होति। 10

फरुसं[2] वाचं पहाय फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति। या सा वाचा नेला कण्णसुखा पेमनीया हदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा तथारूपिं वाचं भासिता होति।

सम्फप्पलापं पहाय सम्फप्पलापा पटिविरतो होति, कालवादी भूतवादी अत्थवादी धम्मवादी विनयवादी निधानवतिं वाचं भासिता[3] 15 कालेन सापदेसं परियन्तवतिं अत्थसहितं।

B 167, R 58

७२. सो बीजगामभूतगामसमारम्भा पटिविरतो होति, एकभत्तिको होति रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना, नच्चगीतवादितविसूकदस्सना पटिविरतो होति, मालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्ठाना पटिविरतो होति, उच्चासयनमहासयना पटिविरतो होति, जातरूपरजत- 20 पटिग्गहणा पटिविरतो होति, आमकधञ्ञपटिग्गहणा पटिविरतो होति, आमकमंसपटिग्गहणा पटिविरतो होति, इत्थिकुमारिकापटिग्गहणा[4] पटिविरतो होति, दासिदासपटिग्गहणा[5] पटिविरतो होति, अजेळकपटिग्गहणा[6] पटिविरतो होति, कुक्कुटसूकरपटिग्गहणा पटिविरतो होति, हत्थिगवास्सवळवपटिग्गहणा[7] पटिविरतो होति, खेत्तवत्थुपटिग्गहणा 25 पटिविरतो होति, दूतेय्यपहिणगमनानुयोगा[8] पटिविरतो होति, कय-

---

१ समाहितानं – स्या०। २ फरुसा – सी०। ३ भासिता होति – सी०।
४. इत्थीकुमारीपटिग्गहणा – स्या०, इत्थिकुमारिपटिग्गहणा – रो०। ५. दासीदास ० – स्या०। ६ अजेलक० – सी०। ७ हत्थिगवास्सवलवा ० – सी०, हत्थिगवस्सवळव ० – स्या०।
८ दूतेय्यपहीनगमनानुयोगा – स्या०; दूतेय्यपहीण ० – रो०।

विक्कया पटिविरतो होति, तुलाकूटकंसकूटमानकूटा[1] पटिविरतो होति, उक्कोटनवञ्चननिकतिसाचियोगा[2] पटिविरतो होति, छेदनवधबन्धन-विपरामोसआलोपसहसाकारा[3] पटिविरतो होति ।

७३ सो सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छि-परिहारिकेन पिण्डपातेन । सो येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति, सेय्यथापि नाम[4] पक्खी सकुणो येन येनेव डेति सपत्तभारो व डेति । एवमेव भिक्खु सन्तुट्ठो होति कायपरिहारिकेन चीवरेन कुच्छिपरि-हारिकेन पिण्डपातेन । सो[5] येन येनेव पक्कमति समादायेव पक्कमति । सो इमिना अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो अज्झत्तं अनवज्जसुखं पटिसंवेदेति ।

७४ सो चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तग्गाही होति नानु-ब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं चक्खुन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभि-ज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति चक्खुन्द्रियं, चक्खुन्द्रिये संवरं आपज्जति; सोतेन सद्दं सुत्वा पे० घानेन गन्धं घायित्वा पे० जिव्हाय रसं सायित्वा पे० कायेन फोट्ठब्बं फुसित्वा पे० मनसा[6] धम्मं विञ्ञाय न निमित्तग्गाही होति नानुब्यञ्जनग्गाही । यत्वाधिकरणमेनं मनिन्द्रियं असंवुतं विहरन्तं अभिज्झादोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युं, तस्स संवराय पटिपज्जति, रक्खति मनिन्द्रियं, मनि-न्द्रिये संवरं आपज्जति । सो इमिना अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो अज्झत्तं अब्यासेकसुखं पटिसंवेदेति ।

७५ सो अभिक्कन्ते पटिक्कन्ते सम्पजानकारी होति, आलो-किते विलोकिते सम्पजानकारी होति, सम्मिञ्जिते पसारिते सम्पजानकारी होति, सङ्घाटिपत्तचीवरधारणे सम्पजानकारी होति, असिते पीते खायिते सायिते सम्पजानकारी होति, उच्चारपस्सावकम्मे सम्पजानकारी होति, गते ठिते निसिन्ने सुत्ते जागरिते भासिते तुण्हीभावे सम्पजानकारी होति ।

१ तुलाकूटमानकूटा – सी० । २ उक्कोटन वञ्चन निकतिसावियोगा – सी०, स्या० । ३ छेदन वध बन्ध विपरामोसआलोप सहसाकारा – स्या० । ४ सी० पोत्थके नत्थि । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. मानसा – सी० ।

७६. सो इमिना च[1] अरियेन सीलक्खन्धेन समन्नागतो इमिना च अरियेन इन्द्रियसंवरेन समन्नागतो इमिना च अरियेन सतिसम्पजञ्ञेन समन्नागतो इमाय च अरियाय सन्तुट्ठिया समन्नागतो विवित्तं सेनासनं भजति अरञ्ञं रुक्खमूलं पब्बत कन्दरं गिरिगुहं सुसानं वनपत्थं अब्भोकास पलालपुञ्जं । सो पच्छाभत्तं पिण्डपातपटिक्कन्तो निसीदति पल्लङ्कं 5 आभुजित्वा उजु कायं पणिधाय परिमुखं सतिं उपट्ठपेत्वा । सो अभिज्झं लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्त परिसोधेति; ब्यापादपदोसं पहाय अब्यापन्नचित्तो विहरति सब्बपाणभूतहितानुकम्पी, ब्यापादपदोसा चित्तं परिसोधेति, थीनमिद्धं[2] पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ञी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं 10 परिसोधेति; उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्त वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति; विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्त परिसोधेति ।

७७ सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय 15 दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च[3] अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं B. 169 सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं झानं उपसम्पज्ज विहरति, पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति, सतो च सम्पजानो सुख च कायेन 20 पटिसंवेदेति, यं त अरिया आचिक्खन्ति – "उपेक्खको सतिमा सुखविहारी" ति ततिय झानं उपसम्पज्ज विहरति; सुखस्स च पहाना[4] दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थं झान उपसम्पज्ज विहरति ।

७८ सो एवं समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे 25 R 60 विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये[5] ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सतिञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति, सेय्यथीदं[6] – एकं पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्सो पि जातियो

१. सी० पोत्थके नत्थि । २. थिनमिद्ध – म०, एवमुपरि पि । ३. विविच्चेव – सी० । ४. पहाणा – सी०, एवमुपरि पि । ५ कम्मनीयं – स्या०, रो० । ६ सेय्यथिद – म०, एवमुपरि पि ।

चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीसं[1] पि जातियो तिसं पि जातियो चत्तालीसं[2] पि जातियो पञ्ञासं पि जातियो जातिसतं पि जातिसहस्सं पि जातिसतसहस्सं पि अनेके पि संवट्टकप्पे अनेके पि विवट्टकप्पे अनेके पि सवट्टविवट्टकप्पे – "अमुत्रासि एवनामो एवंगोत्तो
5 एववण्णो एवमाहारो एवमुखदुक्खपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि[3]; तत्रापासि एवनामो एवंगोत्तो एवंवण्णो एव-माहारो एवसुखदुक्खपटिसंवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूप-पन्नो" ति । इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवासं अनुस्सरति ।

७९ सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे
10 विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते सत्तानं चुतूपपात-ञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अति-क्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने[4] पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति – "इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता, वचीदुच्चरितेन समन्नागता, मनोदुच्च-
15 रितेन समन्नागता, अरियान उपवादका, मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठि-कम्मसमादाना । ते कायस्स भेदा पर मरणा अपायं दुग्गति विनिपात निरय उपपन्ना[5] । इमे वा पन[6] भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियानं अनुप-वादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना । ते कायस्स भेदा परं
20 मरणा सुगति सग्ग लोकं उपपन्ना" ति । सो इति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

८० सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवान खय-
25 ञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति, "अय दुक्खसमुदयो" ति यथाभूत पजानाति, "अय दुक्खनिरोधो" ति यथाभूत पजानाति, "अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति, "इमे आसवा" ति यथाभूत पजानाति, "अय आसवसमुदयो"

B 170 R 61

१. वीसति – सी० । २ चत्तारीस – सी० । ३. उप्पादि – सी० । ४ हीणे – सी० । ५ उपपन्ना – सी० । ६ रो० पोत्थके नत्थि ।

ति यथाभूतं पजानाति, "अयं आसवनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति भवासवा पि चित्तं विमुच्चति अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति । विमुत्तस्मिं विमुत्त-मिति ञाणं होति । "खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरियं, कत करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति पजानाति । एवं पुग्गलो नेव अत्तन्तपो च[1] होति न अत्तपरितापनानुयोगमनुयुत्तो, न परन्तपो न परपरितापनानुयोग-मनुयुत्तो । सो अनत्तन्तपो अपरन्तपो दिट्ठेव धम्मे निच्छातो निब्बुतो सीतीभूतो सुखप्पटिसंवेदी ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरति ।

(२५.क) सरागो पुग्गलो

८१ कतमो च पुग्गलो सरागो ? यस्स पुग्गलस्स रागो अप्पहीनो, अयं वुच्चति पुग्गलो "सरागो" ।

(ख) सदोसो पुग्गलो

८२. कतमो च पुग्गलो सदोसो ? यस्स पुग्गलस्स दोसो अप्पहीनो, अयं वुच्चति पुग्गलो "सदोसो" ।

(ग) समोहो पुग्गलो

८३. कतमो च पुग्गलो समोहो ? यस्स पुग्गलस्स मोहो अप्पहीनो, अयं वुच्चति पुग्गलो "समोहो" ।

(घ) समानो पुग्गलो

८४. कतमो च पुग्गलो समानो ? यस्स पुग्गलस्स मानो अप्पहीनो, अयं वुच्चति पुग्गलो "समानो" ।

(२६.क) चेतोसमथस्स लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय न लाभी

८५. कथं च पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ? इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं, न लाभी लोकुत्तर-मग्गस्स वा फलस्स वा । एवं पुग्गलो लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

---

१. सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

(ख) अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय लाभी चेतोसमथस्स न लाभी

८६. कथं च पुग्गलो लाभी होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय, न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स ? इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति लोकुत्तरमग्गस्स वा फलस्स वा, न लाभी रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं । एवं पुग्गलो लाभी होति अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय,
5 न लाभी अज्झत्तं चेतोसमथस्स ।

(ग) उभिन्नं लाभी

R 62 ८७. कथं च पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ? इधेकच्चो पुग्गलो लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं, लाभी लोकुत्तरमग्गस्स वा फलस्स वा । एवं पुग्गलो लाभी चेव होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स,
10 लाभी च अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

(घ) उभिन्नं अलाभी

८८. कथं च पुग्गलो नेव लाभी होति अज्झत्तं चेतोसमथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ? इधेकच्चो पुग्गलो नेव लाभी होति रूपसहगतानं वा अरूपसहगतानं वा समापत्तीनं, न लाभी लोकुत्तर-मग्गस्स वा फलस्स वा । एवं पुग्गलो नेव लाभी होति अज्झत्तं चेतो-
15 समथस्स, न लाभी अधिपञ्ञाधम्मविपस्सनाय ।

(२७. क) अनुसोतगामी पुग्गलो

८९. कतमो च पुग्गलो अनुसोतगामी ? इधेकच्चो पुग्गलो कामे च पटिसेवति पापं च कम्मं करोति । अयं वुच्चति पुग्गलो "अनुसोतगामी" ।

(ख) पटिसोतगामी पुग्गलो

९०. कतमो च पुग्गलो पटिसोतगामी ? इधेकच्चो पुग्गलो
20 कामे च न पटिसेवति[1] पापं च कम्मं न करोति । सो सहा[2] पि दुक्खेन सहा[2] पि दोमनस्सेन अस्सुमुखेन[3] पि[3] रुदमानो परिपुण्णं परिसुद्धं ब्रह्म-चरियं चरति । अयं वुच्चति पुग्गलो "पटिसोतगामी" ।

१. सेवति – सी० । २ सह – सी० । ३–३ अस्सुमुखो – सी० ।

(ग) ठितत्तो पुग्गलो

६१. कतमो च पुग्गलो ठितत्तो ? इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्नं ओरम्भागियानं सयोजनानं[1] परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं वुच्चति पुग्गलो "ठितत्तो" । B. 172

(घ) पारङ्गतो पुग्गलो

६२. कतमो च पुग्गलो तिण्णो पारङ्गतो[2] थले[3] तिट्ठति ब्राह्मणो ? इधेकच्चो पुग्गलो आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अय वुच्चति पुग्गलो तिण्णो पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । 5

(२८. क) अप्पस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो

६३. कथं च पुग्गलो अप्पस्सुतो होति, सुतेन अनुपपन्नो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स अप्पकं सुत होति सुत्तं गेय्य वेय्याकरण गाथं उदान इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्म वेदल्ल । सो तस्स अप्पकस्स सुतस्स न अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय[4] धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो[5] होति । एवं पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो[6] । 10 R 63

(ख) अप्पस्सुतो सुतेन उपपन्नो

६४ कथं च पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स अप्पकं सुत होति सुत्त गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तक जातक अब्भुतधम्मं वेदल्ल । सो तस्स अप्पकस्स सुतस्स अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । एव पुग्गलो अप्पस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो । 15

(ग) बहुस्सुतो सुतेन अनुपपन्नो

६५. कथ च पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स बहुक सुत होति सुत्तं गेय्यं वेय्याकरणं गाथं उदानं इतिवुत्तकं जातक अब्भुतधम्म वेदल्लं । सो तस्स बहुकस्स सुतस्स न 20

---

१ सञ्ञोजनान – स्या० । २ पारगतो – सी०, स्या० । ३. फले – रो०, एवमुपरि पि । ४ न धम्ममञ्ञाय – स्या०, रो० । ५ धम्मानुधम्मपटिपन्नो – सी०, न धम्मानुधम्मपटिपन्नो – स्या०, रो० । ६ अनुप्पन्नो – सी० ।

अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । एवं पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन अनुपपन्नो ।

(घ) बहुस्सुतो सुतेन उपपन्नो

९६. कथं च पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ? इधेकच्चस्स पुग्गलस्स बहुकं सुत होति सुत्त गेय्य वेय्याकरण गाथ उदानं
5 इतिवुत्तकं जातकं अब्भुतधम्म वेदल्लं । सो तस्स बहुकस्स सुतस्स अत्थमञ्ञाय धम्ममञ्ञाय धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो होति । एवं पुग्गलो बहुस्सुतो होति सुतेन उपपन्नो ।

(२९. क) समणमचलो पुग्गलो

B 173 ९७ कतमो च पुग्गलो समणमचलो ? इधेकच्चो पुग्गलो तिण्ण संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो
10 सम्बोधिपरायनो । अय वुच्चति पुग्गलो "समणमचलो" ।

(ख) समणपदुमो पुग्गलो

९८ कतमो च पुग्गलो समणपदुमो ? इधेकच्चो पुग्गलो तिण्ण सयोजनान परिक्खया रागदोसमोहान तनुत्ता सकदागामी होति, सकिदेव इमं लोक आगन्त्वा दुक्खस्सन्त करोति । अय वुच्चति पुग्गलो "समणपदुमो" ।

(ग) समणपुण्डरीको पुग्गलो

15 ९९ कतमो च पुग्गलो समणपुण्डरीको ? इधेकच्चो पुग्गलो पञ्चन्न ओरम्भागियानं सयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । अयं वुच्चति पुग्गलो "समणपुण्डरीको" ।

(घ) समणेसु समणसुखुमालो पुग्गलो

१०० कतमो च पुग्गलो समणेसु समणसुखुमालो ? इधेकच्चो
20 पुग्गलो आसवानं खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । अय वुच्चति पुग्गलो "समणेसु समणसुखुमालो" ति ।

चतुक्कनिद्देसो ।

-०-

§ ५. पञ्चकपुग्गलपञ्ञत्ति[1]

(१. क) आरभति च विप्पटिसारी होति

१. तत्र य्वायं पुग्गलो आरभति[2] च विप्पटिसारी च होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो – "आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा[3] आसवा पवड्ढन्ति । साधु वतायस्मा आरम्भजे आसवे पहाय विप्पटिसारजे आसवे पटिविनोदेत्वा चित्तं पञ्ञं च भावेतु । एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती" ति । R. 64

(ख) आरभति न विप्पटिसारी होति

२. तत्र य्वायं पुग्गलो आरभति न विप्पटिसारी च होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो – "आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा नप्पवड्ढन्ति । साधु वतायस्मा आरम्भजे आसवे पहाय चित्तं पञ्ञं च भावेतु । एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती" ति । B. 174

(ग) नारभति विप्पटिसारी होति

३. तत्र य्वायं पुग्गलो न आरभति विप्पटिसारी च होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो – "आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा न संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा पवड्ढन्ति । साधु वतायस्मा विप्पटिसारजे आसवे पटिविनोदेत्वा चित्तं पञ्ञं च भावेतु । एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती" ति ।

(घ) नारभति न विप्पटिसारी होति

४. तत्र य्वायं पुग्गलो न आरभति न विप्पटिसारी होति तं च चेतोविमुत्तिं पञ्ञाविमुत्तिं यथाभूतं नप्पजानाति यत्थस्स ते उप्पन्ना[4] पापका अकुसला धम्मा अपरिसेसा निरुज्झन्ति, सो एवमस्स वचनीयो –

---

१ पञ्चकनिद्देसो – सी०, स्या०; पञ्च पुग्गला – रो० । २. आरम्भति – सी०, स्या० । ३ विप्पटिसारजा च – सी० । ४. म० पोत्थके नत्थि ।

"आयस्मतो खो आरम्भजा आसवा न संविज्जन्ति, विप्पटिसारजा आसवा नप्पवड्ढन्ति। साधु वतायस्मा चित्तं पञ्ञं च भावेतु। एवमायस्मा अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन समसमो भविस्सती" ति।

(ङ) पञ्चमो पुग्गलो

५. इमे चत्तारो पुग्गला[1] अमुना पञ्चमेन पुग्गलेन एवं ओव- 5 दियमाना एवं अनुसासियमाना अनुपुब्बेन आसवानं खयं पापुणन्ति।

(२. क) दत्वा अवजानाति

R. 65 ६ कथं च पुग्गलो दत्वा अवजानाति? इधेकच्चो पुग्गलो यस्स[2] पुग्गलस्स देति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय- भेसज्जपरिक्खारं, तस्स एवं होति – "अहं[3] दम्मि, अयं[4] पटिग्गण्हाती" ति, तमेनं दत्वा अवजानाति। एवं पुग्गलो दत्वा अवजानाति।

(ख) संवासेन अवजानाति

10 ७. कथं च पुग्गलो संवासेन अवजानाति? इधेकच्चो पुग्गलो येन[5] पुग्गलेन सद्धिं संवसति द्वे वा तीणि वा वस्सानि, तमेनं संवासेन अवजानाति। एवं पुग्गलो सवासेन अवजानाति।

(ग) आधेय्यमुखो होति

B. 175 ८ कथं च पुग्गलो आधेय्यमुखो होति? इधेकच्चो पुग्गलो परस्स वण्णे वा अवण्णे वा भासियमाने खिप्पञ्ञेव अधिमुच्चिता 15 होति। एव पुग्गलो आधेय्यमुखो होति।

(घ) लोलो होति

९ कथ च पुग्गलो लोलो होति? इधेकच्चो पुग्गलो इत्तरसद्धो होति इत्तरभत्ती[6] इत्तरपेमो इत्तरप्पसादो। एव पुगलो लोलो होति।

(ङ) मन्दो मोमूहो होति

१०. कथं च पुग्गलो मन्दो मोमूहो होति? इधेकच्चो पुग्गलो कुसलाकुसले धम्मे न जानाति, सावज्जानवज्जे धम्मे न जानाति, 20 हीनप्पणीते धम्मे न जानाति, कण्हसुक्कसप्पटिभागे धम्मे न जानाति। एवं पुग्गलो मन्दो मोमूहो होति।

---

१ पुग्गलो – सी०। २. सी० पोत्थके नत्थि। ३. अयं – रो०। ४ अयं पन – सी०, स्या०, रो०। ५ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि। ६. इत्तरभत्ति – स्या०, रो०।

(३) पञ्च योधाजीवूपमा पुग्गला

११. तत्थ कतमे पञ्च योधाजीवूपमा पुग्गला ?

पञ्च योधाजीवा – इधेकच्चो योधाजीवो रजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति[1] न सक्कोति सङ्गामं ओतरितु । एवरूपो पि इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं पठमो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं । 5

पुन च परं इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं, अपि च खो धजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं । एवरूपो पि इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं दुतियो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मि ।

पुन च परं इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं सहति धजग्गं, 10 अपि च खो उस्सारणञ्ञेव[2] सुत्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितु । एवरूपो पि इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं ततियो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मि ।

पुन च पर इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्गं सहति धजग्गं R 66 सहति उस्सारण[3], अपि च खो सम्पहारे हञ्ञति ब्यापज्जति[4] । 15 एवरूपो पि इधेकच्चो योधाजीवो होति । अयं चतुत्थो योधाजीवो सन्तो सविज्जमानो लोकस्मि ।

पुन च परं इधेकच्चो योधाजीवो सहति रजग्ग सहति धजग्गं B 176 सहति उस्सारण सहति सम्पहारं । सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति । एवरूपो पि इधेकच्चो 20 योधाजीवो होति । अय पञ्चमो योधाजीवो सन्तो संविज्जमानो लोकस्मिं ।

इमे पञ्च योधाजीवा सन्तो सविज्जमाना लोकस्मि ।

१२. एवमेवं[5] पञ्चिमे[6] योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो सविज्जमाना भिक्खूसु । कतमे पञ्च ? 25

(क) इधेकच्चो भिक्खु रजग्गञ्ञेव दिस्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति ब्रह्मचरियं

---

१. सत्थम्भति – सी० । २. उस्सादनयेव – सी०, रो०, उस्सादनञ्ञेव – स्या० । ३ उस्सादनं – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ४. ब्यापज्जति – सी०, रो० । ५. एवमेव – सी०, स्या० । ६. पञ्च – सी० ।

सन्धारितु[1], सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा[2] सिक्खं पच्च-
क्खाय हीनायावत्तति। किमस्स रजग्गस्मिं? इध
भिक्खु सुणाति – "असुकस्मिं[3] नाम गामे वा निगमे
वा इत्थी वा कुमारी वा अभिरूपा दस्सनीया पासादिका
5 परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागता" ति। सो तं
सुत्वा ससीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति
ब्रह्मचरियं सन्धारेतु, सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं
पच्चक्खाय हीनायावत्तति। इदमस्स रजग्गस्मिं।

सेय्यथापि सो योधाजीवो रजग्गञ्ञेव दिस्वा
10 ससीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं
ओतरितु, तथूपमो अयं पुग्गलो। एवरूपो पि इधेकच्चो
पुग्गलो होति। अयं पठमो योधाजीवूपमो पुग्गलो
सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु[4]।

(ख) पुन च परं इधेकच्चो भिक्खु सहति रजग्गं,
15 अपि च खो धजग्गञ्ञेव दिस्वा ससीदति विसीदति
न सन्थम्भति न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतु, सिक्खा-
दुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति।
किमस्स धजग्गस्मिं? इध भिक्खु न हेव खो सुणाति –
"असुकस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा कुमारी
50 वा अभिरूपा दस्सनीया पासादिका परमाय वण्ण-
पोक्खरताय समन्नागता" ति, अपि च खो सामं[5] पस्सति
इत्थिं वा कुमारिं वा अभिरूपं दस्सनीयं पासादिकं
परमाय वण्णपोक्खरताय समन्नागतं। सो तं दिस्वा
ससीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति ब्रह्मचरियं
25 सन्धारेतु, सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय
हीनायावत्तति। इदमस्स धजग्गस्मिं।

B. 177, R. 67 सेय्यथापि सो योधाजीवो सहति रजग्गं, अपि च
खो धजग्गञ्ञेव दिस्वा ससीदति विसीदति न सन्थ-

१. सन्तानेतु – सी०, स्या०, रो०, एवमुपरि पि। २. आवीकत्वा – सी०। ३. अमुकस्मिं – सी०, स्या०। ४. लोकस्मिं – रो०। ५. साममेव – सी०।

म्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं, तथूपमो अयं पुग्गलो । एवरूपो पि इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं दुतियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

(ग) पुन च परं इधेकच्चो भिक्खु सहति रजग्गं 5 सहति धजग्गं, अपि च खो उस्सारणञ्ञेव सुत्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतु, सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तति । किमस्स उस्सारणाय ? इध भिक्खुं अरञ्ञगतं वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्ञागारगतं वा 10 मातुगामो उपसङ्कमित्वा ऊहसति उल्लपति उज्जग्घति[1] उप्पण्डेति[2] । सो मातुगामेन ऊहसियमानो उल्लपियमानो उज्जग्घियमानो उप्पण्डियमानो संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति ब्रह्मचरियं सन्धारेतुं, सिक्खादुब्बल्यं आविकत्वा सिक्खं पच्चक्खाय हीनाया- 15 वत्तति । इदमस्स उस्सारणाय ।

सेय्यथापि सो योधाजीवो सहति रजग्ग सहति धजग्ग, अपि च खो उस्सारणञ्ञेव सुत्वा संसीदति विसीदति न सन्थम्भति न सक्कोति सङ्गामं ओतरितुं, तथूपमो अयं पुग्गलो । एवरूपो पि इधेकच्चो पुग्गलो 20 होति । अयं ततियो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

(घ) पुन च परं इधेकच्चो भिक्खु सहति रजग्गं सहति धजग्ग सहति उस्सारणं, अपि च खो सम्पहारे हञ्ञति ब्यापज्जति । किमस्स सम्पहारस्मि ? इध 25 भिक्खु अरञ्ञगतं वा रुक्खमूलगत वा सुञ्ञागारगतं वा मातुगामो उपसङ्कमित्वा अभिनिसीदति अभिनिपज्जति अज्झोत्थरति । सो मातुगामेन अभिनिसीदियमानो अभिनिपज्जियमानो अज्झोत्थरियमानो

१. उज्झग्घते – सी०; उज्जग्घेति – रो० । २. उप्फण्डेति – स्या०, एवमुपरि पि ।

सिक्खं अप्पच्चक्खाय दुब्बल्यं अनाविकत्वा मेथुनं धम्मं पटिसेवति । इदमस्स सम्पहारस्मिं ।

सेय्यथापि सो योधाजीवो सहति रजग्गं सहति धजग्गं सहति उस्सारण, अपि च खो सम्पहारे हञ्ञति
B. 178 5 ब्यापज्जति, तथूपमो अयं पुग्गलो । एवरूपो पि इधेकच्चो पुग्गलो होति । अयं चतुत्थो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु ।

(ङ) पुन च पर इधेकच्चो भिक्खु सहति रजग्गं सहति धजग्ग सहति उस्सारणं सहति सम्पहारं ।
10 सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति । किमस्स सङ्गामविज-
R 68 यस्मिं ? इध भिक्खु अरञ्ञागतं वा रुक्खमूलगतं वा सुञ्ञागारगतं वा मातुगामो उपसङ्कमित्वा अभि-निसीदति अभिनिपज्जति अज्झोत्थरति । सो मातु-
15 गामेन अभिनिसीदियमानो अभिनिपज्जियमानो अज्झोत्थरियमानो विनिवेठेत्वा विनिमोचेत्वा येन कामं पक्कमति ।

सो विवित्त सेनासनं भजति अरञ्ञ रुक्खमूल पब्बतं कन्दर गिरिगुह सुसान वनपत्थ अब्भोकास पलालपुञ्जं ।
20 सो अरञ्ञागतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्ञागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजु कायं पणिधाय परिमुख सतिं उपट्ठपेत्वा । सो अभिज्झ लोके पहाय विगताभिज्झेन चेतसा विहरति, अभिज्झाय चित्तं परिसोधेति, ब्यापादपदोस पहाय अब्यापन्नचित्तो
25 विहरति, सब्बपाणभूतहितानुकम्पी ब्यापादपदोसा चित्त परिसोधेति; थीनमिद्धं[1] पहाय विगतथीनमिद्धो विहरति आलोकसञ्ञी सतो सम्पजानो, थीनमिद्धा चित्तं परिसो-धेति; उद्धच्चकुक्कुच्चं पहाय अनुद्धतो विहरति अज्झत्तं वूपसन्तचित्तो, उद्धच्चकुक्कुच्चा चित्तं परिसोधेति;

---

१ थिनमिद्ध – म०, एवमुपरि पि ।

विचिकिच्छं पहाय तिण्णविचिकिच्छो विहरति अकथङ्कथी कुसलेसु धम्मेसु, विचिकिच्छाय चित्तं परिसोधेति ।

सो इमे पञ्च नीवरणे पहाय चेतसो उपक्किलेसे पञ्ञाय दुब्बलीकरणे विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीति-सुखं पठमं झानं उपसम्पज्ज विहरति; वितक्कविचारानं वूपसमा[1] दुतियं झानं ...पे०... ततियं झानं ...पे०... चतुत्थं झान उपसम्पज्ज विहरति ।

सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतूपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते आसवानं खयञाणाय चित्तं अभिनिन्नामेति । सो "इदं दुक्खं" ति यथाभूत पजानाति, "अयं दुक्खसमुदयो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति, "इमे आसवा" ति यथाभूतं पजा-नाति, "अयं आसवसमुदयो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं आसवनिरोधो" ति यथाभूतं पजानाति, "अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति । B 179

तस्स एवं जानतो एवं पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति ञाणं होति । "खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया" ति पजानाति । इदमस्स सङ्गामविजयस्मि ।

सेय्यथापि सो योधाजीवो सहति रजग्गं सहति धजग्गं सहति उस्सारणं सहति सम्पहारं, सो तं सङ्गामं अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीसं अज्झावसति, तथूपमो अयं पुग्गलो । एव- R. 69

१ वूपसमाय – स्या० ।

रूपो पि इधेकच्चो पुग्गलो होति। अयं पञ्चमो योधाजीवूपमो पुग्गलो सन्तो संविज्जमानो भिक्खूसु।

इमे पञ्च योधाजीवूपमा पुग्गला सन्तो संविज्जमाना भिक्खूसु।

(४) पञ्च पिण्डपातिका

१३. तत्थ कतमे पञ्च पिण्डपातिका ?

मन्दत्ता मोमूहत्ता पिण्डपातिको होति, पापिच्छो इच्छापकतो पिण्डपातिको होति, उम्मादा चित्तविक्खेपा[1] पिण्डपातिको होति, "वण्णितं बुद्धेहि बुद्धसावकेही" ति पिण्डपातिको होति, अपि च अप्पिच्छतंयेव[2] निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय इदमत्थितंयेव[3] निस्साय पिण्डपातिको होति।

तत्र य्वाय पिण्डपातिको अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय पिण्डपातिको[4], अयं इमेसं पञ्चन्नं पिण्डपातिकान अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो[5] च उत्तमो च पवरो च।

सेय्यथापि नाम गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीतं[6], नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो, सप्पिमण्डं तत्थ अग्गमक्खायति, एवमेव य्वाय[7] पिण्डपातिको अप्पिच्छतयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय पिण्डपातिको होति, अयं इमेसं पञ्चन्नं पिण्डपानिकानं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो च। इमे पञ्च पिण्डपातिका।

(५-१४) पञ्च खलुपच्छाभत्तिकादि

B. 180 १४ तत्थ कतमे पञ्च खलुपच्छाभत्तिका ..पे०... पञ्च एकासनिका पे० . पञ्च पंसुकूलिका पे० पञ्च तेचीवरिका ..पे०.. पञ्च आरञ्ञिका ...पे०... पञ्च रुक्खमूलिका . पे०... पञ्च अब्भोकासिका .पे० पञ्च नेसज्जिका पे०... पञ्च यथासन्थतिका ...पे०.. ।

---

१ चित्तविक्खेपो – रो०। २ अप्पिच्छयेव – स्या०, रो०। ३ इदमट्ठितंयेव – सी०; इदमट्ठिकंयेव – रो०, एवमुपरि पि। ४ पिण्डपातिको होति – सी०। ५. मोक्खो – सी०। ६ नोनीत – सी०। ७. स्वायं – रो०।

१५. तत्थ कतमे पञ्च सोसानिका ?

मन्दत्ता मोमूहत्ता सोसानिको होति, पापिच्छो इच्छापकतो सोसानिको होति, उम्मादा चित्तविक्खेपा सोसानिको होति, "वण्णित बुद्धेहि बुद्धसावकेही" ति सोसानिको होति, अपि च अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखंयेव निस्साय इदमत्थितयेव निस्साय 5 सोसानिको होति ।

तत्र य्वायं सोसानिको अप्पिच्छतंयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव R 70 निस्साय सल्लेखयेव निस्साय इदमत्थितयेव निस्साय सोसानिका, अय इमेसं पञ्चन्न सोसानिकानं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो च पवरो च । 10

सेय्यथापि नाम गवा[1] खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो, सप्पिमण्ड तत्थ अग्गमक्खायति, एवमेवं य्वाय सोसानिको अप्पिच्छतयेव निस्साय सन्तुट्ठियेव निस्साय सल्लेखयेव निस्साय इदमत्थितंयेव निस्साय सोसानिको होति, अयं इमेसं पञ्चन्नं सोसानिकानं अग्गो च सेट्ठो च पामोक्खो च उत्तमो[2] च[2] पवरो च । इमे पञ्च सोसानिका । 15

पञ्चकनिद्देसो ।

―――― o ――――

१. गावा – सी० । २–२. रो० पोत्थके न दिस्सति ।

§ ६ छक्कपुग्गलपञ्ञत्ति[1]

(१. क) सम्मासम्बुद्धो पुग्गलो

१. तत्र य्वायं पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अभिसम्बुज्झति, तत्थ च सब्बञ्ञुत पापुणाति बलेसु[2] च वसीभावं, सम्मासम्बुद्धो तेन दट्ठब्बो ।

(ख) पच्चेकसम्बुद्धो पुग्गलो

२ तत्र य्वाय पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं 5 सच्चानि अभिसम्बुज्झति, न च तत्थ सब्बञ्ञुत पापुणाति न च वलेसु[3] वसीभावं, पच्चेकसम्बुद्धो तेन दट्ठब्बो ।

(ग) महासावको पुग्गलो

B 181 ३ तत्र य्वायं पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु साम सच्चानि अनभिसम्बुज्झति[4], दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो[5] होति, सावकपारमि च पापुणाति, सारिपुत्तमोग्गल्लाना[6] तेन दट्ठब्बा ।

(घ) अरहन्तो पुग्गलो

10 ४. तत्र य्वाय पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु साम सच्चानि अनभिसम्बुज्झति, दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति, न च सावकपारमि पापुणाति, अवसेसा अरहन्ता[7] तेन दट्ठब्बा ।

(ङ) अनागामी पुग्गलो

५ तत्र य्वाय पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अनभिसम्बुज्झति, न च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति, अनागामी R 71 15 होति अनागन्ता[8] इत्थत्त, अनागामी तेन दट्ठब्बो ।

---

१. छक्कनिद्देसो – सी०, स्या०, छ पुग्गला – रो० । २. फलेसु – रो०, एवमुपरि पि । ३ बलेसु च – स्या० । ४ अभिसम्बुज्झति – रो०, एवमुपरि पि । ५ दुक्खस्सन्त करोति – सी०, एवमुपरि पि । ६ सारीपुत्तमोग्गल्लाना – स्या० । ७ अरहन्ता – स्या० । ८. अनागन्त्वा – स्या०, रो० ।

(च) सोतापन्नो सकदागामी पुग्गलो

६. तत्र य्वायं पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अनभिसम्बुज्झति, न च दिट्ठेव धम्मे दुक्खस्सन्तकरो होति, आगामी[1] होति[1] आगन्ता[2] इत्थत्तं, सोतापन्नसकदागामिनो तेन दट्ठब्बा ।

छक्कनिद्देसो ।

१-१. म० पोत्थके नत्थि; सकदागामी होति – रो० । २ आगन्त्वा – रो० ।

§ ७. सत्तकपुग्गलपञ्ञत्ति

(१. क) सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति

१ कथं च पुग्गलो सकिं निमुग्गो निमुग्गो व होति ?

इधेकच्चो पुग्गलो समन्नागतो होति एकन्तकाळकेहि अकुसलेहि धम्मेहि । एव पुग्गलो सकिं निमुग्गो[1] निमुग्गो व होति ।

(ख) उम्मुज्जित्वा निमुज्जति

२. कथ च पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ?

5 इधेकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति, साहु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु[2] हिरी[3] कुसलेसु धम्मेसु, साधु ओत्तप्प कुसलेसु धम्मेसु, साधु विरियं कुसलेसु धम्मेसु, साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा हिरी नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स तं ओत्तप्पं नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स तं 10 विरियं नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव, तस्स सा पञ्ञा नेव तिट्ठति नो वड्ढति हायतियेव । एव पुग्गलो उम्मुज्जित्वा निमुज्जति ।

(ग) उम्मुज्जित्वा ठितो होति

B 182

३ कथ च पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ?

इधेकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साहु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी कुसलेसु धम्मेसु, साधु ओत्तप्प कुसलेसु धम्मेसु, साधु विरियं कुसलेसु 15 धम्मेसु, साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । तस्स सा सद्धा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति, तस्स सा हिरी नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति, तस्स तं ओत्तप्प नेव हायति नो वड्ढति ठित[4] होति, तस्स त विरिय नेव हायति नो वड्ढति ठित होति, तस्स सा पञ्ञा नेव हायति नो वड्ढति ठिता होति । एव पुग्गलो उम्मुज्जित्वा ठितो होति ।

(घ) उम्मुज्जित्वा विपस्सति

20 ४ कथ च पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति ?

---

१ सी० पोत्थके नत्थि । २. साहु – सी०, उम्मुज्जति साहु – स्या०, रो०, एवमुपरि पि । ३. हिरि – सी०, स्या०, रो० । ४. ठितो – रो०, एवमुपरि पि ।

इधेकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साहु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी कुसलेसु धम्मेसु, साधु ओत्तप्पं कुसलेसु धम्मेसु, साधु विरिय कुसलेसु धम्मेसु, साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो तिण्णं संयोजनानं परिक्खया सोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो । एवं पुग्गलो उम्मुज्जित्वा विपस्सति विलोकेति । R 72 5

(ङ) उम्मुज्जित्वा पतरति

५. कथं च पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ?

इधेकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साहु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी कुसलेसु धम्मेसु, साधु ओत्तप्पं कुसलेसु धम्मेसु, साधु विरियं कुसलेसु धम्मेसु, साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो तिण्ण सयोजनान परिक्खया रागदोसमोहानं तनुत्ता सकदागामी होति सकिदेव इम लोक आगन्त्वा 10 दुक्खस्सन्तकरो होति । एवं पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पतरति ।

(च) उम्मुज्जित्वा पटिगाधप्पत्तो होति

६. कथ च पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पटिगाधप्पत्तो[1] होति ?

इधेकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साहु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, साधु हिरी कुसलेसु धम्मेसु, साधु ओत्तप्प कुसलेसु धम्मेसु, साधु विरिय कुसलेसु धम्मेसु, साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो पञ्चन्न ओरम्भागियानं 15 सयोजनानं परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परिनिब्बायी अनावत्ति-धम्मो तस्मा लोका । एवं पुग्गलो उम्मुज्जित्वा पटिगाधप्पत्तो होति ।

(छ) उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति

७ कथ च पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो[2] थल तिट्ठति ब्राह्मणो ?

इधेकच्चो पुग्गलो उम्मुज्जति साहु सद्धा कुसलेसु धम्मेसु, 20 B 183 साधु हिरी कुसलेसु धम्मेमु, साधु ओत्तप्प कुसलेसु धम्मेसु, साधु विरियं कुसलेसु धम्मेसु, साधु पञ्ञा कुसलेसु धम्मेसू ति । सो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ञा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एवं पुग्गलो उम्मुज्जित्वा तिण्णो होति पारङ्गतो थले तिट्ठति ब्राह्मणो । 25

१. पतिगाधप्पत्तो – म०, एवमुपरि पि । २. पारगतो – सी०, स्या० । ३. फले – रो०, एवमुपरि पि ।

(२. क) उभतोभागविमुत्तो पुग्गलो

८. कतमो च पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं वुच्चति पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो ।

(ख–छ) पञ्ञाविमुत्तो ... सद्धानुसारी पुग्गलो

5 ९ कतमो च पुग्गलो पञ्ञाविमुत्तो ... पे०... कायसक्खी ... दिट्ठिप्पत्तो सद्धाविमुत्तो धम्मानुसारी ... ।

कतमो च पुग्गलो सद्धानुसारी ?

यस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स सद्धिन्द्रिय अधिमत्तं होति, सद्धावाहि[1] सद्धापुब्बङ्गमं अरियमग्गं भावेति । अयं 10 वुच्चति पुग्गलो सद्धानुसारी । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सद्धानुसारी, फले ठितो सद्धाविमुत्तो ति ।

सत्तकनिद्देसो ।

---

१. सद्धावाही – सी० ।

§ ८. अट्ठकपुग्गलपञ्ञत्ति

१. तत्थ[1] कतमे चत्तारो मग्गसमङ्गिनो, चत्तारो फल- R. 73
समङ्गिनो पुग्गला ?

सोतापन्नो, सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो; सकदागामी, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो, अनागामी, अनागामिफल-सच्छिकिरियाय पटिपन्नो; अरहा, अरहत्तफलसच्छिकिरियाय[2] पटिपन्नो, 5
इमे चत्तारो मग्गसमङ्गिनो, इमे[3] चत्तारो फलसमङ्गिनो पुग्गला ।

अट्ठकनिद्देसो ।

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २ अरहत्ताय – स्या०, रो० । ३. सी० पोत्थके नत्थि ।

§ ६. नवकपुग्गलपञ्ञत्ति

(१. क) सम्मासम्बुद्धो पुग्गलो

B. 184 १ कतमो च पुग्गलो सम्मासम्बुद्धो ?

इधेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु सामं सच्चानि अभिसम्बुज्झति, तत्थ च सब्बञ्ञुतं पापुणाति बलेसु च वसीभावं। अयं वुच्चति पुग्गलो सम्मासम्बुद्धो।

(ख) पच्चेकसम्बुद्धो पुग्गलो

5 २ कतमो च पुग्गलो पच्चेकसम्बुद्धो[1] ?

इधेकच्चो पुग्गलो पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु साम सच्चानि अभिसम्बुज्झति, न च तत्थ सब्बञ्ञुत पापुणाति न च बलेसु वसीभाव। अयं वुच्चति पुग्गलो पच्चेकसम्बुद्धो।

(ग) उभतोभागविमुत्तो पुग्गलो

३ कतमो च पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो ?

10 इधेकच्चो पुग्गलो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। अय वुच्चति पुग्गलो उभतोभागविमुत्तो।

(घ) पञ्ञाविमुत्तो पुग्गलो

४ कतमो च पुग्गलो पञ्ञाविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो न हेव खो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा 15 विहरति पञ्ञाय चस्स दिस्वा आसवा परिक्खीणा होन्ति। अय वुच्चति पुग्गलो पञ्ञाविमुत्तो।

(ङ) कायसक्खी पुग्गलो

५ कतमो च पुग्गलो कायसक्खी ?

इधेकच्चो पुग्गलो अट्ठ विमोक्खे कायेन फुसित्वा विहरति पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति। अयं वुच्चति 20 पुग्गलो कायसक्खी।

---

१ पच्चेकबुद्धो – सी०, एवमुपरि पि।

(च) दिट्ठिप्पत्तो पुग्गलो

६. कतमो च पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ? R. 74

इधेकच्चो पुग्गलो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति ...पे०... "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति, तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता, पञ्ञाय चस्स दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति । अयं 5 वुच्चति पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो ।

(छ) सद्धाविमुत्तो पुग्गलो

७. कतमो च पुग्गलो सद्धाविमुत्तो ?

इधेकच्चो पुग्गलो "इदं दुक्खं" ति यथाभूतं पजानाति ... पे०... "अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा" ति यथाभूतं पजानाति, तथागतप्पवेदिता चस्स धम्मा पञ्ञाय वोदिट्ठा होन्ति वोचरिता, पञ्ञाय चस्स 10 B 185 दिस्वा एकच्चे आसवा परिक्खीणा होन्ति, नो च खो यथा दिट्ठिप्पत्तस्स । अयं वुच्चति पुग्गलो सद्धाविमुत्तो ।

(ज) धम्मानुसारी पुग्गलो

८. कतमो च पुग्गलो धम्मानुसारी ?

यस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स पञ्ञिन्द्रियं अधिमत्तं होति, पञ्ञावाहिं पञ्ञापुब्बङ्गमं अरियमग्गं 15 भावेति । अयं वुच्चति पुग्गलो धम्मानुसारी । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो धम्मानुसारी, फले ठितो दिट्ठिप्पत्तो ।

(झ) सद्धानुसारी पुग्गलो

९. कतमो च पुग्गलो सद्धानुसारी ?

यस्स पुग्गलस्स सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नस्स सद्धिन्द्रियं अधिमत्तं होति, सद्धावाहिं सद्धापुब्बङ्गमं अरियमग्गं भावेति । 20 अयं वुच्चति पुग्गलो सद्धानुसारी । सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय पटिपन्नो पुग्गलो सद्धानुसारी, फले ठितो सद्धाविमुत्तो ति ।

नवकनिद्देसो ।

———०———

§ १०. दसकपुग्गलपञ्ञत्ति[1]

१. कतमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा ?

सत्तक्खत्तुपरमस्स[2] कोलङ्कोलस्स एकबीजिस्स सकदागामिस्स यो च दिट्ठेव धम्मे अरहा – इमेसं पञ्चन्नं इध निट्ठा ।

कतमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ?

5 अन्तरापरिनिब्बायिस्स उपहच्चपरिनिब्बायिस्स असङ्खारपरिनिब्बायिस्स ससङ्खारपरिनिब्बायिस्स उद्धंसोतस्स अकनिट्ठगामिनो – इमेसं पञ्चन्नं इध विहाय निट्ठा ति ।

एत्तावता पुग्गलानं पुग्गलपञ्ञत्ती ति ।

दसकनिद्देसो ।

———:०:———

पुग्गलपञ्ञत्तिपकरणं निट्ठितं ।

१. दसकनिद्देसो – सी०, स्या०, दस पुग्गला – रो० । २. सत्तक्खत्तुपरमस्स – स्या० ।

धातुकथा

विसेसपदानं

अनुक्कमणिका

अ

———०———

पुग्गलपञ्ञत्तिपालि

विसेसपदानं

अनुक्कमणिका

अ

आ

इ

उ

फ

ब

भ

म

०

उपमायो

— ०

सुद्धिपण्ण

धातुकथा

पिट्ठे	पन्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
४	४	०सङ्गणि धातुकथाय	० सङ्गणिधातु-कथाय
१०	१६	० हायतेर्नहि	० हायतनेहि
१५	१६	वक्खुन्द्रिय	चक्खुन्द्रिय
२५	२८	हेतु	हेतू
२८	११	आयतनहि	आयतनेहि
३१	६	परिक्खतत्ता	परिक्खतता
५७	२५	एकेनाय	एकेनाय-

पिट्ठे	पन्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
६९	१३	एकन	एकेन
७५	६	सञ्ञाक्खन्धन	सञ्ञाक्खन्धेन
		पुग्गलपञ्ञत्ति	
१०	२	मत्तस	मत्तसो
५६	९	सवितब्बो	सेवितब्बो
७६	१७	अप्पसादनीय	अप्पसादनीये
७८	१५	पुगलो	पुग्गलो
६८	१७		,

०